Q
Vm humilitatis·ſed nõne bonaꝝ mentium eſt ibi recognoſcere
culpam vbi culpa nõ eſt·ut·s·di·v·ad eius·Rn·in gñe p̄t q̄s di
cere ſe eſſe peccatorē·q2 nemo ſine crimine viuit·vt·xxv·di·§·crimis
⁊ recognoſcēdo in ſe culpā eſſe nõ peccat·dūmō hoc credat veꝝ eſſe
quod dic̄·xl·di·añ oia·⁊ ij·q·vij·quanq̄·ſ; ſpēalit̄ dicēdo aliquod pec
catū de ſe cuius ɔtrariū ē verū mortaliter peccat·Sz obicitur de ſacer
dote qui om̄ia cri
mina ſpecialiter
de ſe ɔf·tet̄·ſ; dic
q͛ illud fac̄ in pſo
na ecc̄ie·nullū em̄
viciū ē qḋ nõ re=
periat᷑ in aliquo
menbro ecc̄ie·vel
dic ut dic̄·aug·q͛
in vno pcc̄o mul=
ta pcc̄a p̄nt nota
ri·cum em̄ q̄s pec
cat mortalit̄ omi=
ſit homicidium oc
cidendo animam
ſuā·ɔmiſit furtū
q2 ſbtrahit ſe deo
adulteriū q2 rece=
dit a deo et forni
catur cū diabolo·
piuriū q2 fidē pro
miſſam in baptiſ
mo nõ ſuat·et q͛
dicit in om̄ib; vi
cijs in quib; mi=
ſer hō peccaē p̄t
et cetera·ibi ɔpre
hendūtur genera
ſingulorꝝ et non
ſingula generum
tres em̄ ſūt modi
peccādi·ſ·delecta
cōne ɔſenſu ope
r̄·de pe·di·ij·ſic·
b ¶ Falſitas·quia
duo cōtraria non
p̄nt eē in vno ſub
iecto·ut xxxij·q·
·i·cū renuntiatur
M
Ichi·rebus·
maius enim
ē mētiri de deo q̄
de homine·
c ¶ Qui ɔſulēdi·
rōne cōſilij nemo
peccat vel obliga
tur dūmō non ſit
fraudulētū·ut·ff·
de reg·iur·ɔſilij·
⁊ vbi alit̄ nõ erat
ſecūrus ille cui cō
ſulitur·ut·ff·mā
dati·ſi rmunerādi·
·§·ſi tibi manda=
uero·qñq; tñ tene
tur plus ɔſulēs q̄
faciēs vt·lxxxvi·
di·tanta·
N
Ec artificō·
ut ſi hoc mō
dicat·iſte equus
neſcit ſcandē ar=
borē intendēs qḋ
neſciat ire ſuper
pontē·et vbicūq; aliq̄s obſcure vel āmbigue loquit᷑·ut·ff·de iur̄·fiſci
f ¶ Mētitur·vt ledat aliquē·ſecus ſi aliq̄s iocoſe mētiat᷑ ita ſidei·
vt·r̄·c·pxi·Quid ḡ dices de abrahā nõne mētitus ē cū aliud gereret
in aio·vt·r̄·e·§·abrahā·Itē q̄d de paulo qui dixit·neſciui q2 p̄nceps
eſſz cū h᷒ ſciret·vt·xxiij·q·i·patus·Itē q̄d de mēdacio iehu q̄ aliud i
aio gerebat·vt·r̄·e·vtilē·Ad h᷒ dōm·q͛ abrahā miſtico intellcu ve=
rū dixit oſtēdēs prēm ⁊ filiū in fine tpm reuerſurū ad iudeos cū omēs
reuerterētur·ad ip̄m·Paulus p illa v̄ba p̄dixit deſtructōnē regni iu
deorꝝ futurā veniēte xp̄o·Itē iheu nõ fuit mētitus ſ; prophice locut᷒
ē·vel dic q͛ inſpiracōe diuina h᷒ dixerūt·ex̄ de diuor·gaudemus·

ſemetipſum turpiter cū honeſtū ſe
deceptorē arbitretur aliorꝝ ¶ Itē
aug·de verbis apoſtoli Nõ licz ali
Q
cui cauſa humilitatis mentiri·
Vm humilitatis cā mentiris
non eras peccator anteq̄ mētieras
mentiēdo efficeris qḋ euitaras·veri=
tas autem ipſa in te non eſt n̄ te ita
dixeris peccatorē ut etiā eſſe cog=
noſcas·veritas aūt ip̄a eſt vt qḋ eſt
dicas·nā quomodo ē humilitas vbi
regnat falſitas·¶ Itē gregorius
I
ncauti ſūt humi= ¶ De eodē
les qui mēdacio ſe illaqueant
¶ Item aug·ſup iohannē·Nõ licz
alicui mētiri ut arrogātia vitetur·
N
On ita caueatur arrogantia
ut veritas relinquat᷑·¶ Idē
in enchiridion·Non om̄e mēdaciū
M
Ichi aūt eque peccatū eſt·
nõ abſurde videtur om̄e qui=
dem mendatiū eſſe pcc̄m·ſz multum
intereſſe quo animo et de quib; re=
bus quiſq; mentiatur non enim ita
peccat qui ɔſulēdi·q̄uo ille qui nocē
di voluntate mentitur·nec tantū il=
le nocet qui viatorem mentiendo in
aduerſū iter mittit·quantum is qui
viā vite mēdacio fallēte deprauat·
¶ Itē aug·in libro de ɔflictu vicio
rum atq; virtutū·Nõ ē aliquo mō
N
Ec arti= quilib; decipiendus·
ficioſo mēdacio nec ſimplic
verbo oportet quemq̄ decipe·quia
quõlibet mentitur quis occidit ani=
mam ¶ Item aug·in·v·pſalmo·
Pro tēporali vita alicui᷒ pfectus
N
E q̄s arbi= mētiri nõ debet·
tretur pfectū et ſpirituale ho
minē p iſta tempali vita morte cu=
ius ſua vel alterius nõ occiditur ani
ma debere mētiri·Sed qm̄ aliud eſt
mētiri aliud ē veꝝ occultaē·ſiquidē
aliud eſt falſum dicere aliud verum
tacere·ut ſi quis forte non velit ad
iſtam viſibile mortez hominē pdere
paratus eſſe debet veꝝ occultare n̄
falſū dicere ut neq; pdat neq; men
ciatur nec occidat animā ſuā p cor
pore alterius·¶ Duo vero ſunt ge=
nera mēdaciorꝝ in quib; non ē ma=
gna culpa ſz tamē non ſūt ſine cul=
pa·cū aut iocamur aut pximo ɔſulen=
do mētimur·Illud aūt p̄mū iocādo
ideo non eſt pniciōſum q2 nõ vallit·
nouit enim ille cui dr̄ cauſa iocandi
fuiſſe dictū·ſcdm aūt ideo minus eſt
q2 retinet nonnullā beniuolentiam·
Illud vero qḋ nõ habet duplex cor
nec mendaciū quidem dicendum ē·
verbi gratia·tanq̄ ſi cui gladius cō
mendetur et pmittat ſe redditurū
cū ille qui cōmēdauerit popoſcerit ſi
forte gladiū ſuū repetat furēs·ma
nifeſtū ē nõ eſſe reddendū·ne vl ſe
occidat vel aliū donec ei ſanitas r̄ſti
tuatur·Hic ideo nõ hab; duplex cō
q2 ille cui ɔmēdatus ē gladius cum
pmittebat ſe redditurū poſcēti non
cogitabat furentē poſſe repetē·ma
nifeſtū ē nõ eſſe culpādū aliqn̄ veꝝ
tacere·falſū aūt dicere non inuenit̄
ſcis ɔceſſum·¶ Idē i li·de mēdacō
Pro peccato alterius ſaluti nõ debe
F
Aciat etiā hō p mus ɔſulē
vita tpali vel ſalute hoim qḋ
p̄t·cū aūt ad hoc ventū fuerit ut tali
ſaluti niſi peccādo cōſulere nõ poſſit
iā ſe extimet nõ habē q̄d faciat qm̄
id reliquum eſſe pſpexerit qḋ recte
faciet·¶ Itē yſidorus in ſinonimis
O
Mne gen᷒ mē= ¶ De eodē·
dacij ſumope fuge·nec caſu
nec ſtudio loquaris falſū·nec ut p̄
ſtes mētiri ſtudeas nec qualibet fal
lacia vitam alicuius defendas caue

N
E quis arbitretur·nõ occiditur·videtur ergo q͛ pfectus homo
mortaliter peccat mentiēdo p vita alterius·⁊ ſic erit deterioris
ɔdicōis pfc̄us q̄ impfc̄us Ad quod notādū ē quod triplex ē gen᷒ mē
dacij·malignitatis quod fit cā decipiēdi et illud oib; ē mortale pcc̄m·
Iocoſitatis vbi nemo leditur·⁊ illud nulli ē mortale pcc̄m·benigtatis
ſiue pietatis quod fit p ſalute alicui᷒ ⁊ de illo dr̄ quod ſit mōtale pfe
ctis et veniale im
pfc̄is·Sz q̄re nõ ē
mortale poti᷒ illḋ
pcc̄m qḋ fit ioco
et p qḋ nulli pſūt
q̄ iſtḋ p qḋ pſūt
alicui·Rn·q2 illḋ
n̄ fit ex aio ſ; iſtḋ
ſic·⁊ p illud itēdit
decipe p iſtud nõ
et intelligas h̄ p=
fectū ſolū illū qui
ex toto rñūciauit
om̄ib; pōpis ſecu
larib; q̄ ſi decede
ret ſtati ſaluaret
Sz cū null᷒ debeat
peccare venialit̄
ad hoc ut alt̄ libe
retur a morte·ut
·s·e·p̄mū·q̄liter
ḡ reſpōdebit ille
a q̄ q̄ritur ab ho=
ſte·eſt talis i hac
domo·ſi tacz pſu=
mit eum eſſe i do
mo·ſi autē fatet᷑
reus erit homici=
dij·Rn·tacere p̄t
⁊ licz alt̄ pſumat
malū ex taciturni
tate h᷒ em̄ ei n̄ im
putatur·abſit em̄
ut ea q̄ bona ⁊ lici
ta facimus ⁊c·vt
·xxiij·q·v·de occi
dendis·vel p equi
uocacōnem caute
deludat iterrogā
tem·dicēdo nõ eſt
hic·i·nõ cōmedit
h̄ ſic abrahā fecit
r̄·e·q·querit·ho=
ſtem em̄ caute poſ
ſum᷒ deludē·xlii
di·in mādatis·nõ
obſtat·xi·q·iij·q̄ſ
quis metu·vbi dr̄
q͛ veritatē occul
tare itē ē qḋ di
cere falſū·ſ; illud
verum eſt in teſte
qui aſſumpſit of=
ficium teſtificādi·
Itē nõ obſtat·x=
xv·q·ij·pſcripcōe
quia obtinet circa
iudicia·
b ¶ Nõnullaz·q
facit vt conſulat
proximo·
i ¶ Duplex·s·xi·
·q·iij·anteceſſor·
k ¶ Furēs·ḡ ſep
ſubintelligitur hec ɔdicō ſi res in eodem ſtatu māſerit·ut·ff·de ſolu·
cū q̄s in pri·ex̄ de iur̄iur̄·quemadmodū·et ē h̄·ar·q͛ ppter nouū ca
ſū nouum datur auxilium·ut ex̄·de offi·iudi·dele·inſinuante·et·ff·de
interro·act̄·de etate·Itē eſt h̄ ar·q͛ verba gñalia nõ extēdūt᷑ ad ea
de quib; non eſt dictū vel cogitatū·ut·s·e·beatus·xi·q·iij·añceſſor·⁊
·ff·de trāſac·cū aq̄liana·ex̄·de dec̄·ex multiplici·ex̄ de r̄ſti·ſpo·audita·
F
Aciat hō·quod p̄t·ex h̄·c·habes q͛ ſolū illud dicim̄ poſſe fac̄
qḋ iuſte poſſum᷒·qñq; h̄ dcō poſſe ſimul denotat potentiā iuris
vel facti·ut ex̄ de Rept̄·ſciſcitatus·qñq; potentiā facti tm̄·vt·viij·q·i·
moyſes·qñq; refertur ad honeſtatē·de pe·di·ij·caritas·ff·de ɔdi·iſti·

ſilius· quo͞qꝫ ab eꝫ
moditatem· ff· de
·v·ſig· nepos ꝓ
¶ Relis culo·
quū·i·id ſolū ſibi
O eſt relictum·
Omne· ut ꝑs
ſtes·i·ut ꝓſis·
Q uod ait· ve
lit iſtud·
¶ Vt exꝉ9 ar·
ꝙ ꝑ ſequētia pro
bantꝰ precedētia
ut·xxxiiij·q·i·c·i·
ꝛ·ij·q·i·cōſtat·ff·
ð act·et obli·obli
S gacōnum·
I q̄s ꝑ teſta
mentū·raptū· ras
pinā ɔmiſerūt fi·
lij iſrł·xiiij·q·v·
dixit·et ē h̄ ar·ꝙ
vno ꝓhito ꝓhi
lita ſiit oīa ſiīlia·
ut·s·di·iiij·dnīqꝫ
in·fi·et eꝫ de ɔſti·
tranſlato·
¶ Iniurie· tūc li
cuit ꝓꝑa auctāte
vlciſci iniurias·ut
xxiij·q·iiij·cum i
lege·et·q·v·ſi au
dieris·hodie nō li
cet ut·xxiij·q·iiij
iter·et·q·v·de oc
cidendis·
¶ Inſeqtur·cū
dic̄ m̄ vindictam
et ego retribuam
ꝛ cū dixit·ſi q̄s te
pcuſſerit in vna
maxilla ꝑbe ei ali·
am·xxiij·q·i·i pri·
S I q̄libꝫ·me
reāt·i·deme
¶ Mer· reāt
ces·ar·aliquē cō/
ſequi penā ꝛ pre·
miū ex eodē fcō·
ſic miles q̄ mitte·
batur cā ignomie
liberaꝉ a ſacramē·
to·et ē oꝉ id·ff·ð
ne·g·ſiue·et·x·
vi·q·i·legi·
¶ Eterna·vides
g̊ ꝙ ſi q̄s ꝓſperi
tatē hꝫ in hac vi
ta ꝑ h̄ auferet ei
ſpes vite eterne·
ut ð pe·di·iij· q̄d
g̊ turbamur·Itē
ex h̄ loco vidr ꝙ
iſte muliēs q̄ men
tite fuerāt ꝓ ſalu
te alteri9 peccaue
rūt mōtalit·qꝛ ꝓ
veniali pccō nul·
lus ꝑuatꝰ eterna
ſalute·aug·tñ di·
cit eas peccaſſe ve
malit·ſed vt ptꝫ
in glo·greg·ſup
exodū vñ ſūptuꝫ
ē illud·c·iſte muli
eres bis fuerunt
mētite·ꝑmo pro·
miſerūt pharaoni
ꝙ onēs maſculos

mendaciū cū omnibꝫ· ¶ Item au·
S guſtinus· ¶ De eodem·
I quis ad te ɔfugerit qui de
mēdacio tuo poſſit a morte liberari
nō es mētiturus·omīs enī qui men
titur occidit animā cū ergo mentiē
do vita eterna ammittitur nunq̄ ꝑ
cuiuſq̄ vita tꝑali mentiendum eſt·
¶ Itē aug·in li·queſtionū geneſis
·c·xlv· Nō deputātur mēda
O cia cum ea q̄ nō ſūt ioco dr̄·
Q uod ait fratrib9 ſuis ioſeph
neſciebatis qꝛ nō eſt in augurio hō
qualis ego·De hoc augurio etiam
mādauit eis dicendum ꝑ hoīem q̄d
ſibi velit· queri ſolet an qꝛ non ſerio
aut ioco dcm̄ ē vt exitus docuit· nō
ē hn̄dum mēdaciū·mēdacia enim a
mendacibꝫ ſerio aguntur non ioco
Cū aūt que non ſunt tāq̄ ſint ioco
dicuntur non deputētur mendacia
¶ Sꝫ in veteri teſtamēto multa ꝑ
mittebātur quoꝝ exēplo vti hodie
nō licꝫ· ¶ Vñ g̊g̊· Veteꝝ
S I q̄s exēplo mētiri nō licꝫ
ꝑ teſtamentuꝫ vetus vult ſuū
tueri mendacium qꝛ minus illic qui
buſdam fortaſſe nocuerit·dicat ne
ceſſe ē reꝝ alienaꝝ raptū dicat ꝛtri
butionē iniurie que infirmis illic cō
ceſſa ſunt ſibi nocē nō poſſe·que om
nia cūctis liquet quāta aīaduerſio·
ne veritas inſequatur que nobis iā
ſignificacōis ſue vmbra poſtpoſita
in vera carne declaratur· ¶ Idem
Obſtetrices ð pietate remunerate
S I q̄· de mēdatio ſūt puite·
libꝫ culpa ſeq̄ti ſolet pia opa
cōne purgari·quātomagis h̄ faci·
le abſtergitur q̄ mater boni opis
pietas ipa comittatur·nōnulli vēo
obſtetricū fallacia conantur aſſerē
hoc mendacij genus non eſſe pecca·
tum·maxime quia illis mētientibus
ſcriptuꝫ eſt qð edificauit eis dn̄s do
mus in qua magis reconpenſatione
ɔgnoſcit̄ q̄d mendacij culpa merea
tur Nā benignitatis eaꝝ merces q̄
eis in eterna potuit vita retribui ꝑ
miſſa culpa mendacij in terrena eſt
recōpenſacōne declinata· ¶ Abra·
ham q̄ꝛ loquēs ad pueros ſuos ait·
ſedete h̄ cū aſino ego et puer illuc
vſqꝫ ꝓperantes ꝑtranſibimus et cū
adorauerimus reuertemur ad vos·
licet aliud ſe facturum deliberaret
tñ excuſatur a mendacio· ¶ Vnde
P ābroſius in li·de ꝑt̄iarchis·
Rophetauit qð ignorabat ip
ſe ſolus diſponebat redire immola·

to filio ſꝫ dn̄s ꝑ os eius locut9 ē qð
ꝑabat·captioſe aūt loq̄bat̄ cū ſuu
lis ne cognito negocio q̄ impediret
eū aliq̄s q̄ gemitu obſtrepet q̄ fle·
tu· ¶ Nūqꝫ aliq̄d iubēdo ſigficam9
fieri velle qð tñ fieri nolumus ſꝫ ex·
ꝑimētū obediētie querim9 ſic abra
ham a deo temptat9 legit̄ cū iuſſus
eſt immolare filiū quē dn̄s nolebat
ab eo occidi· ¶ Vñ in eodem libro
N On enī vole· idē ābroſius·
bat deus a pr̄e immolari filiū
ſuum nec impleri hoc mun9 volebat
q̄ ouē ꝓ filio immolandam obtulit
ſꝫ tēptabat affcm̄ pr̄is ſi dei ꝑcepta
ꝑferret filio·et· I·non inicias inq̄t
manū in pueꝝ neqꝫ facias illi quic·
q̄· affcm̄ tuū inq̄ſiui nō fcm̄ exegi·
tēptaui mentē tuā et ſi filio dilectiſ
ſimo nō pceres ꝓpt̄ me·non aufero
qð ipe donaui nec heredem inuideo
quem largitus ſum non habenti·
¶ Item ieronim9 Simulatio
vtilis eſt et in tempore aſſumenda.
V Tilē ſimulacōꝫ ꝛ in tꝑe aſſu·
mendā iehu regis iſrahel nos
doceat exemplum·qui cum non po
tuiſſet interficere ſacerdotes baal
finxit ſe ydolū velle colere dicens·
Congregate michi omnes ſacerdo
tes baal·rex achab ſuiuit ei in pau
cis ego ſeruiam ſibi in multis·ꝛ da
uid quando mutauit faciē ſuā corā
abimalech et dimiſit eū ꝛ abijt·nec
mirum quāuis iuſtos homines tam
aliqua ſimulare ꝓ tempore ob ſuaꝫ
et aliorum ſalutem·cum et ipſe do·
minus noſter ihesus xp̄us non ha·
bens peccatum nec carnē peccati ſi·
mulacōnem peccatricis carnis aſſū
pſit·vt condemnans in carne pccm̄
nos in ſe faceret iuſticiā dei· ¶ Ec·
ce que mēdacia ſint venialia et que
damnabilia Sed queritur quare di
cat auguſtinus nō eſſe mentienduꝫ
pro temporali vita alicuius· cum a
braham deſcendens in egiptum ro·
gauerit ſaram ꝙ ſororem ſuam ſe
eſſe mentiretur dicēs·Noui quidem
ꝙ pulcra ſis mulier et ꝙ cū viderit
te egiptij dicturi ſunt vxor illius ē
et interficient me· ſeruabuntqꝫ te·
dic ergo obſecro te ꝙ ſoror mea
ſis ut bene ſit michi ꝓpter te ꝛ viuet
aīa mea ob gratiā tui·ſed abrahaꝫ
non mendaciū dixit ſed veꝝ tacere
voluit· ¶ Vnde auguſtinus ait i q̄·
ſtionibus geneſis·
Q̄uo excuſet̄ abrahā de mendacio
qui ſaram ſororem ſuam eſſe dixit·

interficerent·ſꝫ tñ
hēbant in ꝓpoſito
ꝙ nō interficerēt
illð pccm̄ fuit ve·
niale qꝛ fuit ꝓ vi
ta illoꝝ ɔſuanda
ꝛ de illo loq̄tꝰ au·
poſtea vō pueris
reſuatis cū redar
guerētꝰ a pharā·
one·ſcðo fūt men
tite cū dicebāt he
breorū mulieres
habere ſciētiā ob
ſtetrīcādi ꝛc̄·ꝛ tūc
nō fuerūt mentite
ꝓ vita puerorum
qꝛ illi iam ſuati e·
rant ſꝫ ꝓ ꝓpria vi
ta ne interficeren
tur·ꝛ h̄ mendaciū
fuit mōtale ꝛ ꝓpt̄
hoc dānate fuerīt
quidā tñ dicūt ꝙ
licꝫ ꝓpter veniale
pccm̄ non dānetꝰ
aliq̄s tñ impedire
ꝑt aliquē ne ſalue
tur·ſꝫ h̄ nō credo
cū veniale pccm̄
non tollat grām
nec eaꝫ impediat
etiā ſi omnia veni
alia pccā aliquis
P cōmiſiſſet·
Propheta·
uit·ꝑabat dn̄s·
m ¶ Capcōſe·id
eſt caute·
N On enī vole
bat· ſꝫ nunq̄d vo·
lūtas abrahe fuit
ɔtraria voluntati
dei·nō·ſed ipa vo
lita fuerīt ɔtraria
abrahā enī vole·
bat iterficere ꝛ de
us h̄ ipſuꝫ noluit
ſcꝫ ipm̄ abraham
velle interficere·
et ſic eadem volū
V tas fuit·
Tilē·ar·ꝙ
dolus ɔtra hoſteꝫ
bonus ē·vt xxxiij
·q·ij·dn̄s·et·xliij·
di·in mādatis· et
·ff·ð cap·ꝛ poſtli·
reuer·nichil inter
eſt·et·C·ð omer·
ꝛ merca·l·ij·xiiij·
·q·v·dixit·ꝛ ð ɔ·
di·ij·et dixit dn̄s·
ſic ecōuerſo que·
dam diſſimulare
poſſum9·ff·de no·
uaci·doli· in fi·ar·
ɔtra·xxiij·q·i·no·
i·dolus vero vel
ſimulacō ad fallē
dum ſemꝑ malus
eſt·ut·xxvij·di·ꝙ
interogaſti·et·xij·
·q·i·cte·C·de la·
ti·liber·tol·l·vni
ca·§·qui pileati·
p ¶ Simulacōne·
ut fallēt diabolūꝫ

Queritur cur patriarcha mentiri voluit vt diceret ſororem ſuā ſaram. et non potius deo commiſit q̄ ſi vellet eius pudiciciā apud pharaonem ſeruare poſſʒ. ſʒ veritatem voluit celari non mendaciū dici. ſoror eniʒ dr q2 filia fratris erat. et in hoc oſtēditur q3 nemo debet tēptare deū ſuū dū habʒ quid racōnabili cōſilio faciat. fecit qd̄ potuit qd̄ nō potuit deo cōmiſit in queʒ ſperauit. nec eū fides aut ſpes fefellit. ſi aūt interrogat9 vxorē illam ſuā iudicaret duas res deo cōmitteret ⁊ vitā ſuā et vxoris pudiciciā. ¶ Item opponitur q3 iacob menciendo et ſibi pfuit ⁊ alij nocuit. nec tn̄ reprehenditur ſʒ cōmēdatur. ſʒ iacob dicendo ſe eſſe eſau primogenitū non eſt mentitus. non eni dixit ſe eſſe pmogenituʒ naſcēdo ſʒ ius pmogeniture illo vēdēte rite adeundo. ſic et xp̄s iohanneʒ dixit eſſe heliā n̄ pſona ſʒ imitacōe virtutis erat ergo iacob eſau non naſcendo vt diximus ſʒ empcōne pmogeniture de nō pmogenito in pmogenitū tranſeūdo. ſic et ipe eſau pmogenita vendēdo de pmogenito nō primogenitus fieri meruit. ſic et iudei cū eſſent filij abrahe carne quia nō fuerunt filij eius imitacōne non deputātur inter filios abrahe ſʒ dicūtur filij diaboli. cuius filij ſunt nō naſcēdo ſʒ imitādo. vnde a dn̄o audire meruerunt. ſi filij abrahe eſtis opera abrahe facite. nūc auteʒ queritis me interficere hominē qui veritatem locutus ſum vobis hoc abraham non fecit. vos ex patre diabolo eſtis ⁊ deſideria patris veſtri facere vultis. Ecōtra gētiles cū ſcd̄m origineʒ carnis ab abraham eſſent alieni tamē imitacōne fidei et iuſticie ſucceſſerunt in filios abrahe. Vnde ab apl̄o dr eiſdem ſi aūt xp̄i ergo abrahe ſemen eſtis. Hinc idē apl̄s ſcribens romanis ait. Si tu iudee ſi circumcidaris nec legem eius obſerues circumciſio tua pputiū facta eſt. quō et pputiū ſi iuſticias legis cuſtodiat in circumciſionem reputabit. Prefertur ergo vt ex premiſſis colligitur imitacō opis origini carnis. veraciter ergo nō mēdaciter iacob ſe dixit eſau eſſe nec mentiendo ſʒ verum dicēdo ſibi pfuit. alteri vero nō nocuit. q2 bn̄dictōnem ſibi debitaʒ accepit non alienā ſubripuit. Epiſcopus vero iſte de quo agitur et ſi falſum iurauit tamē quia vt ſup dcm̄ eſt reā linguā nō facit niſi rea mēs nequaq̄ reus piurij habetur. probatur hoc etiaʒ exemplo ſaulis qui cū eſſet in caſtris pugnaturus contra philiſteos iurauit interfectuʒ quicunq̄ ante ſolis occaſuʒ cōmederet. Jonathas aūt filius ei9 nō audito regis iuramēto cū pugnando magnam hoſtium ſtrageʒ dediſſet et ſalutem feciſſʒ in iſrahel fame laborās vidit fauū mellis quem regia virga quam geſtabat in manibus accepit et comedit. ſtatimq̄ oculi quos fere fames clauſerat aperti ſunt et facies eius exhilarata eſt. quo conperto ſaul voluit euʒ dare neci ſed p cibus ⁊ pia populi ſupplicacōne placatus mortis reuocauit ſententiam ne interficeretur ille p quem ſalus data erat in iſrahel. et quo pugnāte de manibus hoſtiū populus ille liberat9 fuerat. Ecce ſaul iurauit falſum quia quod iurando ſe facturuʒ decreuit precibus populi prouocatus non fecit. nec tamen piurij reus arguitur. quia quantuʒ in ipo fuit qd̄ iurauit impleuit dū ſententiam mortis in filiū dedit quā non carnali affectu ſed populi ſupplicatione reuocauit

Q III

Cum ergo ut racōne et exemplo monſtratum eſt epiſcopus reus periurij non eſſet conſueta obedientia ab archiadiacono ſibi denegari non debuit. Cum etiam ſi crimmoſum illum eſſe cōſtaret añ diffinitiuā tn̄ ſniaʒ vt ſup monſtratū eſt nulli ſuoꝝ clericoꝝ ab eo liceret diſcedere. cōſtat ergo illicitū eſſe qd̄ archidiacon9 iuramēto firmauit. vnde merito querit an debeat ſeruari vel non.

Q IIII

Quod autem illicita iuramēta ſeruari non debeant i toletano concilio quarto legitur in quo ſtatutū eſt.

Melius eſt vota ſtulte promiſſionis non implere quam crimen.

In publicis ſacramentorū geſtis qd̄ deus aūtat a quibuſlibet illicita vel non bona extitiſſet cōditio allegata que aut iugulare animam patris aut gerere conpelleret ſtuprum ſacratiſſime virginis. nunquid non tolerabilius eſſet ſtulte pmiſſionis vota reicere quam per inutilium promiſſorum cuſtodiam exhorrendam crimmū implere menſuram. ¶ Item ambroſius de officijs libro primo.

dicit enim auctoritas. ſi diabolus eū filiū dei ſciuiſſʒ nunq̄ eū a iudeis crucifigi paſſ9 fuiſſet. de cō. di. ij. acceſſerunt.

Querit9 mentiri. ecce dicit aug. ipm mentitū et tn̄ poſtea dic ipm n̄ mētitū. et hē eſt notandū circa ſcpta vel circa iudicia. an querendo vel narrando vel diffiniendo aliqd dicatur. vt. iiij. q. vi. hē q̄ pe. ⁊ ſic eſt hic ar. q2 interrogans non cōfitetur. ar. cōtra. xxx. q. i. de eo.

¶ Sororē. hē ptʒ q3 nō quilibʒ ſeds gradus fuit in lege phibitus. ex̄ de v. ſig. interrogatū. Itē hic ptʒ q3 licite p equiuocacōnem poſſum9 hoīē deludē. ut ꝯ. e. § primo.

¶ Faciat. n̄ obſtat. d. v. di. i. ois xpianus. ut ibi ſol. ut ſic. xxij. q. vlti. ſi nulla.

¶ Sed imitacōne. et ita q̄nq3 aliquid ſumit potius appellationem ab accidēti q̄ a natura. vt. ff. de origi. iur. l. ij. in pn̄. ⁊. i. q. i. cito.

¶ Prepuciū. i. circūciſus es in pucio et non i corde. cum tn̄ dixerit legiſlator circumcidite vos et amputate prepucia cordis veſtri.

¶ Reputabit. id ē gētilis reputabitur circūciſus ſi ſuat legem.

¶ Non nocuit. et ſic iniuriaʒ non fecit q2 iure ſuo vſus eſt. ut ex̄ de elec. cū eccleſia.

¶ Niſi rea mēs. ut. s. e. hommes.

¶ Audito. quia vox peoma paucis innoteſcit. vt. C. quō et qn̄ iudex. aut. q̄ ſemel. et q2 tarde venit ad iudiciū pſumitur non audiuiſſe. ut. ff. de in integ. re. diuus. ⁊ edictum tn̄ ligat eos ad quos puenit. vt. lxxxij. di. pꝑoſuiſti. in fi.

ff. d decret. ab or. facie. l. vlt. tamē hē nō eſt excuſacō ſufficiēs dūmodo edictū ſit publice pꝑoſitum. vt. xvi. di. quos dicitis.

¶ Strage. hē eſt ei nō pfuit ſi ſcienter cōtra edictū fecerit. ut. de re. mili. l. iij. §. i. bello.

¶ Laborās. illo eū potuit excuſa ut. d. c. di. v. diſcipulos.

¶ Quia quātū ſic dr aliquid eſſe quantū ad ſe non quantū ad alios. vt. xlix. di. c. vl. et de cō. di. iiij. qris ⁊. i. q. i. qd̄ quid

Queſtio. iij.

Cum ergo obedientia. hec q̄ſtio determinatur. s. xv. q. vl. c. vl. viij. q. iiij. c. nōne.

Queſtio. iiij.

Quod autem illicita. iuramentum ſex modis dicitur illicitum. ex perſona. ex re. ex fine. ex cā. ex tpe. ex mo. ex pſona. dupliciter. vel ex pſona eius cui iurat9 vel ex pſona eius qui iurat. nā ſi impubes iurat nō tenet iuramentū. ut ꝯ. e. v. puuli. Itē ſi clericus laico iurat ꝯ. q. v. null9. Ex re etiā illicitū ē iuramentū dupliciter. ut ſi res ſit illicita que iuratur. ut ꝯ. e. i. malis. ⁊ ſi res illa p quā iurat nō ſit ſacra. ut ꝯ. e. q. clericum. et c. p creaturas. et s. q. i. cōſidera. Ex fine illicitū ē ut ſi iuretur poſt electionē et ante electōʒ ut. vii. q. i. q. artald9. Ex cā vt ſi ab clamorem populi iuret. ut ꝯ. e. vnuſquiſq3. Ex modo ē illicitū ut ſi temē iuret vel idiſcrete vel pter necitatē. vt. s. e. q. c. i. ut ꝯ. e. iurauit. Itē iuramentum ex tēpore ē illicitū. ut ſi iuret in quadrageſima n̄ de pace cōponēda ut ꝯ q.

.v. decreuit. qd hʒ
verſu ꝑpenditur.
Quis cui. qd per
quid ad quid cur
quō qū. breuit̄ g̃
heneas i hac qōne
ꝙ ſp iuramentū ē
ſuādū ſi ē licitū lʒ
illicitum ſit ex mō
iurādi ut ꝗ. e. ſi a
liqd. et ex̄ de iur̄/
iur̄. debitores. Io.
Si publicis.
nō tolerabili
us. nō peccat trāſ
grediēdo ꝗ. e. q.
in malis. et. c. in
ter. ſʒ tunc pecca
uit qn̄ iurauit.
Est etiā ꝯtra
officiuʒ. id ē
pietatem
¶ Quicqd. in hʒ
iuramento gn̄ali
nō intelligitur iu
raſſe niſi qd licite
facere potuit vt
ex̄ de iur̄iur̄. qn̄ta
vallis. ex̄ de elec.
cām. vt. ff. de opis
lib. ſi libertus. ff.
de ritu nup. ne ge
nerali.
Quod dauid.
temerariam. iura
mentum temerari
um ⁊ iconſulto co
lore iracundie fa
ctum non ē ſuādū
ut hic et. ij. q. iij.
preuaricator.
Iurauit. pec
catis. i. q̄ vi
det̄ pecca tn̄ alterū
nō eſt peccatum.
In malis. ali
ud ē i mal̄ ꝓ
miſſis. ⁊ alid i ma
le ꝓmiſſis. ꝓmuʒ
nō eſt ſuādū. ſm
ſic. ut. ꝗ. e. c. ꝓxi.
Si aliquid.
peiorē. ſil̄e.
ex̄ de iur̄iur̄. ſi vo
¶ Periurio.
Itē aliud ex̄ ꝑ
pomi q̄ hʒ ponat̄
ut ſi iuraui me pec
caturū venaliter
tale iuramētum n̄
debeo adimplere.
qr adicereʒ pecca
tum pctō. ut. ꝗ. e.
diffinicō. et ſi ali
qd temē iurat̄ qd
ē licitū ad implen
dū ē. ſi tn̄ ꝓpē ne
ceſſitatem nō poſ
ſum adimplere ve
nialit̄ pecco. ut xx
v. di. ſ. criminis. i
ſi. et a licito iura
mento ut dicunt
qdaʒ papa nō pt
abſoluere. ut. no.
xv. q. vi. auctātē.
ſʒ eꝯ eos ē. ex̄ d iu
reiur̄. venientes.
Non ſolū. ꝯ
tagio. ꝙā

Aliquādo nō expedit promiſſuʒ ſol
uere ſacramentum.

Est etiam contra officiuʒ nō
nunq̄ ꝓmiſſum ſoluere ſacramētuʒ
vt herodes qui iurauit ꝙ quicquid
petitura eſſet daret filie herodiadis
necē iohannis ꝓſtauit ne ꝓmiſſum
negaret. ¶ Item in ſermone ſancti
auguſtini epī de decolacōe ſancti io
hannis baptiſte qui ſic incipit. cum
ſanctum euangelium legeretur.

Pietas fuit ꝙ dauid nabal ſicut iu
rauerat non occidit.

Quod dauid iuramentum per
ſanguinis effuſionem non impleuit
maior pietas fuit. video dauid piuʒ
hominē et ſanctū in iuracōne teme
rariā cecidiſſe et maluiſſe nō facere
qd iurauerat. q̄ iuracōne ſuā homi
nis fuſo ſanguine adimplere.

Iurauit dauid. ¶ Itē de eodē
temere ſed non impleuit iura
cōnem ſuā maiori pietate. ecce da
uid ſanctus iuramēto quidē aſtric
tus nō fudit ſanguinem hominis ſʒ
eum falſum iuraſſe negare quis po
terit. de duobus peccatis minimum
elegit. ſed minꝰ fuit illd in ꝯpacōne
prioris nā ꝑ ſeipm appenſuʒ magnū
malū ē falſa iurare. ¶ Itē iſid. i ſi
nonimis li. ij. Turpia vota ſerua
da non ſunt.

In malis ꝓmiſſis reſcinde fidem. in turpi
voto muta decretū. qd incaute voui
ſti nō facias. impia ē ꝓmiſſio q̄ ſce
lere adimplet. ¶ Itē beda i omelia
xliiij. Nō ē obſuandū iuramentū
quo malū incaute ꝓmittitur.

Si aliquid forte nos incautiꝰ
iurare ꝯtigerit qd obſuatū peioreʒ
vergat in exitū libere illd ſalubriori
cōſilio mutandū nouerimus ac ma
gis inſtāte neccitate peierāduʒ no
bis q̄ pro vitādo piurio in aliud cri
men grauius eſſe diuertenduʒ. De
niq; iurauit dauid ꝑ deum occidere
nabal viꝝ ſtultū ⁊ impiū atq; om
nia que ad eū ptinebat demoliri. ſʒ
ad primā interceſſioneʒ abigail fe
mine prudentis mox remiſit minas
reuocauit enſem in vaginā. neq; a
liud culpe ſe pro tali periurio con
traxiſſe doluit. ¶ Itē. de duobꝰ
mal minꝰ eligi oportꝫ

Non ſolum iurando ſed in omē qd
agimus hec eſt moderacō ſollicitiꝰ
obſeruanda ut ſi in talem forte lap
ſum verſuti hoſtis inciderimus in
ſidijs ex quo ſine aliquo peccati con
tagio ſurgere nō poſſumus illum po
tius euadendi aditum petamꝰ i quo
minꝰ periculi nos ꝑpeſſuros eſſe cer
nimus. ¶ Item ambroſius de offi
cijs. Tolerabilius eſt iurame
tū nō implere q̄ qd turpe ē facere.

Vnuſquiſq; ſimplicem ſmonē
ſuum proferat ⁊ vas ſuum in
ſanctificacōne poſſideat. nec fratreʒ
circūſcripcōne inducat verboꝝ ni
chil ꝓmittat inhoneſtū. ā ſi ꝓmiſerit
tolerabilius eſt ꝓmiſſum nō facere
q̄ facē qd turpe ſit. ſepe pleriq; con
ſtringūt ſe iuriſiurādi ſacramēto. ⁊
cum ipi cognouerint promittendū
non fuiſſe ſacramenti tamen contē
platione faciunt quod ſpoponderūt
ſicut de herode ſupra ſcripſimus qui
ſaltatrici premium quod turpiter
promiſit crudeliter ſoluit. turpe eſt
ꝙ regnum pro ſaltacōne promitti
tur crudele eſt ꝙ mors prophete ꝓ
iuriſiurandi religiōe datur. quanto
tolerabilius fuiſſet periuriū tali ſa
cramento ſi tamen piuriū dici poſ
ſit. quod ebrius inter vina iuraue
rat. quod et iuratus inter ſaltanci
um choros promiſerat. infertur di
ſco ꝓphete caput et hoc eſtimatum ē
fidei eſſe quod amicicie fuit. et poſt
pauca de iepte differens. miſerabi
lis inquit neceſſitas q̄ ſoluitur par
ricidio. melius ē nō vouere id quod
ſibi is cui ꝓmittitur nolit exſolui. ⁊
poſt paululum. non ſemp igitur ꝓ
miſſa ſoluenda ſunt omnia. deniq;
ipe dominus ſicut ſcriptura indicat
frequēter ſuaʒ mutat ſententiā.
¶ Item ex conſilio toletano.
Incomutabilis deus q̄uis ſua mu
tat ſtatuta.

Incōmutabil idē ſepeq; exiſtēs deꝰ deiq; ſū
ma natura ſepe ſua in ſacris litteris
legitur mutaſſe promiſſa et ꝓ miſe
ricordia temperaſſe ſententiam. vn
de licet ſit ipaſſibilis atq; incommu
tabilis crebro tamen eius et iura
menta leguntur et penitentia que
ſacris extat miſterijs adopta. iura
re nāq; dei ē a ſeipſo ordinata nul
latenus conuellere. penitere vero ē
eadem ordinata cū voluerit immu
tare. ſic enim p ieremiā dicit. repen
te loquar aduerſuʒ gentē et aduer
ſus regnum vt eradicem et deſtru
am et diſpergam illud. ſi penitentiā
egerit gens illa a malo ſuo agam
ego penitentiā a malo qd cogitaui
ut facerem ei. ¶ Item auguſtinꝰ.
Sapiētis ē qd male loquitur
reuocare

Magne ſapientie eſt reuocare hominē qd male locu
tus eſt. ¶ Item ex ꝯcilio ylerdenſi.

ad ꝯplexiōʒ animi
vt. xiij. di. nerui.
¶ In q̄ minꝰ.
quotiēs eni aliqd
ſine capcōne fieri
nō pt ſp id qd mi
nimū ē ſeqmur. vt
. ff. d re. iur. q̄tieſ
Vnuſquiſq;. i
honeſtū. non
ſolū g̃ iuramentū
rei illicite nō ē ſer
uandū ſʒ nec etiā i
honeſte. imo ſi te
dat ad inhoneſta
tem qn̄ʒ nō ē ſuā
dū licʒ poſſit ſua
ri ſn̄ interitu ſalu
tis etne ut ex̄ d iu
riur̄. q̄ʒadmodū.
¶ Qd ebriꝰ. g̃
ꝓmiſſio ebrij nō
tenʒ. ut. xv. q. i. ſa
¶ Saltan ne
tium. ar. qd id qd
ad clamorem ꝓplī
ꝓmittit̄ n̄ tenet.
ſi. viij. q. i. ſi g̃ et
ex̄ de elect. oſius.
Itē alia rōe nō de
buit tenē hʒ iura
mētū qr ob reue
rētiā hoſpitū vid̄r
ꝓmiſiſſe. et ea q̄
obreuerentiā ali
cui ꝓmittūt̄ nō li
gāt ut. ff. q̄ʒ re
rū act̄. nō dat̄. l.
. i. ſ. q̄ honerande.
ſic g̃ taciturnitas
q̄ ſit obreuerētiā
aliq̄ʒ n̄ ꝑiudicat
ut. ff. d furt̄. l. pe
¶ Qd ami nl̄.
cicie vel amentie.
¶ De iepte ꝗ.
ꝓx. cā. q. v. ſi nō
licʒ. i ſi. ꝯt̄ vbi dr
ꝙ votū illd fuit a
ſpū ſcō. ſʒ dicas ꝙ
votū illd fuit iu
ſtū ſʒ tal̄ ſolucō fu
it iiuſta. ebrei tn̄
quidā rephenderūt ipm iuramētū
et dicūt̄ q̄dā ꝙ ſi
canis vel aſinꝰ ei
obuiaſſʒ nunquid
illd obtuliſſʒ dño
quaſi dicat nō.
Incōmutabi
lis. inīaʒ. i. cō
minacōeʒ. ea que
dn̄s dic̄ ꝯmonēdo
vl̄ ꝯminādo reuo
cat. bn̄. ſʒ ea q̄ aſ
ſerēdo dic̄ nō reuo
cat vn̄ macrobius
dicit ꝙ tripliciter
ꝯtingit deos loq.
¶ Cogitaui. i.
videor cogitaſſe.
Magne. reuo
care. i. nō ad
implere. nec dicit̄
fallax ſi ad rei ve
ritateʒ reuertitur
ut. xxxij. q. i. apd

Qui ſacramē-to · vno · s · e · · q · i · c · vl · contra et · vi · q · i · quicunqꝫ ibi imponit[a] ſeptennis penitentia pro periurio · ſed ibi loquitur cum quis trāſgreditur licitum iuramentum · hic loquitur cum quis temere iurat · Sed nonne qui temere iurat rem illicitam mortaliter peccat · ꝗ ſeptēnis penitentia debet ei imponi · ut · xxxiij · q · ij · hoc ipſum · Rn · regulariter imponitur · vij · annorum penitentia · ſed ex cauſa diminuitur vel augetur illud tempus · xxvi · q · vij · tempora · tñ ꝭ non negatur qui p · vij · annos debeat penitere · ſed ꝭ ſolum dicitur ꝙ a communione corporis xp̄i ſepatur āno vno ·

Neceſſe eſt · vt male · diſtinguitur tamē an ſolenniter iuret an incurſu verboꝝ · ſi cū incurſu v̄boꝝ tūc venialiꝫ peccaret · vt xxv · di · ꝗ alias ·

Diffinicō · id eſt affirmacō ·

d Solueda · i · frangenda eſt ·

e Emendacō · non enim peccat frangendo tale votū · ſed in hoc peccat ꝙ temere iurauit · ut xxxiij · q · · v · vna · ſed nunquid tale iuramētum qd̕ temerarium eſt id eſt de re illicita factum inducit depoſicōnez vel infamat · ar · ꝙ ſic · vi · q · i · quicunqꝫ ſciens · ⁊ · c · infames · et ꝭ · q · i · ſi quis cōuictus · ⁊ extra de iuriur · q̄relam · ſed cōtra · extra de iureiur · ſicut · ego non credo tale iuramentū infamare vel impedire electionem factam vel faciendam · de hac materia notaui · lxxx · di · archidiaconum ·

Actiōne · ⁊c ·

Periurare · quo ad ſimilitudinem facti ·

Qua pena feriatur qui illicitū iuramentū facit·

Qui ſacramēto ſe obligauerit vt litigās cum quolibet ad pacē nullo modo redeat ꝑ periurio vno anno ꝯmunione cōporis et ſanguinis dn̄i ſegregatus reatū ſuū elimoſinis fletibus et quātis potuerit ieiunijs abſoluat · Ad caritatem vero que operit multitudinem peccatorum celeriter venire feſtinet · Item

Nō om̄ia ꝓmiſſa ſoluenda ſunt·

Non ſemp ꝓmiſſa omnia ſoluenda ſunt · de niqꝫ ipe dominus frequenꝰ mutat ſententiā ſicut ſcriptura indicat · Item iſidorus ſententiaꝝ · li · ij ·

Non ē obſeruādum ſacramentū quo malum incaute ꝓmittitur · veluti ſi quiſpiaꝫ adultere ꝑpetuā fidē cū ea ꝑmanendi polliceatur · tolerabilius eſt enim nō implere ſacramētuꝫ ꝙ ꝑmanere in ſtupri flagicio Itē ex cōcilio toletano · c · viij ·

Male iurās penitentiā agat·

Neceſſe ē vt male iurans dignā agat penitētiā eo ꝙ nomē dn̄i contra p̄ceptū illius ſumpſit inuanum · qꝛ in exodo ſcriptum ē · neqꝫ enim inſontem habebit dn̄s eū qui ſumpſit nomē dei ſui fruſtra · Et in leuitico · De eodem

Non ꝑiurabis in nomine meo nec pollues nomē dei tui ego dn̄s · malū em̄ qđ factuꝝ ſe ſacramēto deuouerat omnino non faciat · qꝛ ſtulta vota frāgenda ſunt ·

Itē ex decreto ſotheris ꝑꝑe · c · iij ·

Iuramētū quo malū icaute ꝓmittiꝰ nō eſt ſeruandū

Si aliquid forte incautiꝰ nos iuraſſe cōtigerit quod obſeruatum peiorem ī exitum vergat · illud ſalubriori conſilio mutandum nouerimus · et magis inſtante neceſſitate periurandū nobis quam pro facto iuramento ī aliud crimen maius eſſe diuertendū Item ex conſilio elibertano capitulo primo ·

Temeritas emēdatꝰ cū icauta diffinicō ſoluit·

Diffinitio incauta · laudabiliter ſoluenda eſt · nec eſt preuaricatio ſed temeritatis emendatio · Item ·

Illicitū iuramētū nō eſt ſeruandū·

Actione quarta ſeptime ſinodi iohannes apocriſarius orientalium ſedium dixit · ſignificat ſermo patris noſtri ſophronij ꝙ meliꝰ ſit iurantem periurare quam ſeruare ſacramentum in fractione ſacrarum imaginum · hoc autem dicimꝰ quia ſacramento quidam ſe excuſant · Tharaſius · patriarcha dixit · quia pater ſophronius nouerat bonitatem dei · propterea tranſgredi voluit impium iuramentum · Item tharaſius patriarcha dixit · herodes ſeruauit iuramentum et perijt · petrus vero negauit cum iuramento et conuerſus fleuit et ſaluatus fuit omne enim peccatum bonus deus indulget ſi quis ex toto corde peniteat · Sancta ſinodus dixit · ſic doceat ſancta ſcriptura · Item leōcius epiſcopus focie dixit · ſcriptum eſt · iuramentum mendax ne diligatis · q̄ de cauſa iuramentum noſtrum mendax diſſoluatur quaſi nullam virtutem habens · Item yſidorus ·

Non obſeruentur iuramenta q̄ ſiūt contra diuina mandata·

Si quis preuentꝰ fuerit vt diffiniat aliquid agere eorum que non placent deo penitentiam agat · et quod contra domini mandatum ſtatutum eſt in irritum reuocetur · Item ieronimus · in libro ꝺ natura rerum · De eodem ·

Tribus ſiquidem modis iuramenta contracta ſoluenda ſūt primo cum quis male iurat · ſecundo cum quis incaute iurat non putans hoc eſſe peccatum · tercio ſi pueri vel puelle in domo parentum ſe iuramento cōſtrinxerint patribus poſtꝙ audierint contradicētibus ·

Ecce ꝙ iuramenta illicita laudabiliter ſoluūtur et damnabiliter obſeruantur · quod tunc intelligenduꝫ eſt quando iuramentum illicitum deſeritur vt ad bonū redeatur · Ceterum ſi ꝓpterea deſeritur vt in aliud malum tranſeatur illicitū ſacramētum damnabiliter ſeruatur ſed dānabilius contemnitur · Vnde auguſtinus in libro de bono ꝯiugali ·

Non eſt appellāda fides que ad peccatum faciendum admittitur

Si ad peccatum admittenduꝫ fides adhibeaꝰ mirum ē ſi fides appelletur · veruntamen qualiſcunqꝫ ſit ſi et contra ipſam ſit peius eſt · niſi cum ꝓpter ea deſeritur ut ad fidem veram legitimamqꝫ redeatur · id eſt vt peccatum emendetur voluntatis prauitate correcta · tanquaꝫ ſi quis cum hominem ſolus expoliare non poſſet inueniat ſociū iniquitatis ⁊ cū eo paciſcatur vt ſimul id faciāt ſpoliumqꝫ ptiantur · quo facinore commiſſo totū ſolus auferat · dolet quidem ille et ſeruatam ſibi fidem non

b Oīa · niſi qꝰ peccatur ī ſpiritū ſanctum · ſcꝫ ita q ſit impenitens · de pe · di · i · ꝗ penul ·

Si qs p̄uentꝰ · i · deceptus

k Vt diffiniat · · i · intendat ·

Tribus ſiquidem modis · ſoluenda ſūt · id ē irritanda ·

m Iurat · ſciēꝰ ·

n Iurat igrāꝰ

o Contradicentibꝰ · infra annum ut · xx · q · ij · puella

Si ad peccā · veruntamen · Sed quero qualiꝰ poſſit quis fidem ſuā frāgere in maleficijs ſocio cum nec in iſtis poſſit ꝯtrahi ſocietas · ut · ff · ꝓ ſocio · quod aūt · ⁊ in · l · ſeqn̄ti · nec aliq̄ obligatio ꝯtrahiꝰ in turpibꝰ · vt · ff · de · v · obli · generaliter · imo magis peccat tradēdo ſocio ptem ꝙ retinendo ſibi · qꝛ alij nō poſſumus ſoluere qđ alij debetur · ut ex̄ de iureiur · eaꝫ te · dicas illud quod dicitur referri ad erroneam aliciꝰ opinionē · ut ſi qꝰ credat ſe teneri ex tali iuramēto ſi ñ ſatiſfaciat erronee ꝯſciētie · mortaliꝰ peccat · ut ex̄ ꝺ ſymo · p tuas · ij · et ita potius fides appellatur quātū ad errātis opinionem · et ita qñqꝫ ꝯſulitur alicui ad implere tale iuramentum ad qđ tñ nō tenetur · et hoc ideo ut ſatiſfaciat conſcientie ipſius · et ſic intelligo qđ legitur ex̄ de ſpō · commiſſum ·

Conquerīꝰ · nō poteſt in iudicio cōqueri · qꝛ ex improbitate nemo conſequeretꝰ actionem · ut · ff · de furꝰ · itaqꝫ fullo nec iudiciū ꝯmuni diuidundo locum habet inter p̄dones · ut · ff · ꝯmuni diui · l · ꝯmu · diui · ꝗ · niꝰ p̄dones · nec ꝓ ſocio · ff · ꝓ ſoc · nec ꝓmittendū · imo ſi quis racōe illiciti iuramēti aliquid petit ꝓſtabiꝰ

alteri decem libras auri· in auten· colla· v· ſcenicas non ſolum ⁊c·
a ¶ Potius· id eſt q̄ potius debet ſeruari fides bono·
b ¶ In bona· id eſt in bono ¶ Si ſentit· id eſt intelligit·
d ¶ Quam inique· id eſt quam iniquũ ſit ſeruare fidem in illicitis·
M e ¶ Non fuerit· ſocietas =q̄ otrahat cũ adultero tercio· qz
ulier· ſi nec adultero· ita= tũc peccatum accumulat peccato·

matrimoniũ ſit ⁊c· iſtud ſit non ponitur p̄ceptiue ſ; hortatiue· vel loq̄
tur in eo caſũ qñ poſt coactionē, omixt⁹ ē ei carnaliter vt ex̄ d̄ ſpon· ve
niens· ij· vel loquitur qñ leuis fuit coactō· illa eñ non impedit matri/
monium· ff· de ritu nup· ſi patre cogēte· =cunt q̄ iuramentũ p metũ
g ¶ Vinculũ· ar· ꝓ opinione· illoꝝ qui di= extortũ ñ tenz· xxxi· q·
· ij· lotharius· et· xv· q· vi· c· i· ſed intelligas hoc ad hunc caſũ ſpectare
quē hic ponit· de
hac materia nota
ui· xv· q· vi· c· ij·

Inter cetera
matrimoniũ· vi
detur ex hoc loco
q̄ coactio condici
onalis non impedi
at matrimonium
ſicut nec impedit
alia ſacramenta·
nec enim impedit
ſacramentum bap
tiſmi· vt· xlv· d·
de iudeis nec ſacra
mentum ordinis
ut· lxxiiij· di· vbi
iſta· Item alia ra=
cōne qz hoc ſacra=
mentum ſeruari
poteſt ſine interi=
tu ſalutis eterne
ḡ eſt ſeruandum
ut extra de iure=
iur· ſi vero· Sz cō
tra· matrimonia
debent eſſe libera
et ibi animus de=
bet gaudere ple=
na libertate· vt ex
tra de ſpon· requi
ſiuit· et· c· cũ lo=
cum· ad hoc quiſ=
dam dicũt q̄ ta=
lis eſt cogendus
ducere mulierem
quã coact⁹ deſpō
ſauit· ſi tñ nullo
mō voluerit· ceſ=
ſare debet eccīa a
coactione· Alij di
cunt q̄ omnibus
modis ē cogend⁹
et quod dicitur in
illa decr· requiſi=
uit· q̄ ſit potius
monenda q̄ cogē
da· exponunt po=
tius id eſt prius·
ſic exponitur· xxc
iij· q· iiij· non inue=
nitur· in ſi· vel in=
telligunt qñ fue=
runt tales perſone
q̄ vehemēter pre
ſumebatur· q̄ de=
beret ſequi homici
dium· ſ; iſtis obui
at· extra de ſpon·
veniēs· ꝓbabiliē
p̄t dici ſi placz q̄
in q̄tuor caſibꝯ n=
tenet iuramentū ō
p̄ coactionem ex=
tortũ· ut in voto·
ut ex̄ q̄ me· cã· ꝓ
latũ· in alienacōe
rei eccīaſtice· xv·
· q· vi· auctate· et
· c· ſequēti· i dote·
ut· ff· q̄ met⁹· cã·
mulier ꝗ· ſi dos· in
matrimonio· ut
extra d̄ ſpon· cum
locũ· ⁊· c· req̄ſiuit
qd̄ autē dicitur ſ;

eſſe conquerit̄ veꝝ in ipſa ſua quere
la cogitare debet potius in bona vi=
ta ipſi humane ſocietati fidem fuiſ=
ſe obſeruandam ne preda iniqua ex
homine fieret ſi ſentit quam inique
ſibi in peccati ſocietate ſeruata non
fuerit· ille quippe vtrobiq; perfidus
ac profecto ſceleratior iudicandus
eſt· ¶ Item·

Si ꝑperã fides nõ ſeruatur vt ad bo
nũ redeatur nõ ideo violari debet·

Mulier ſi fide ꝯiugali violata fi
dez ſeruet adultero vtiq; ma
la eſt· ſi nec adultero peior· porro ſi
eam flagicij peniteat et ad caſtita=
tem rediens coniugalem pacta ac
placita adulterina reſcindat· miror
ſi eam fidei violatricem vel ipſe ad=
ulter putabit· ¶ Ex hijs itaq; appa
ret q̄ ſi quiſpiam vt dixi mus illici=
tũ iuramtũ ñ ſuauerit ut ī aliud ma
lũ pernicioſũ declinet tãto ḡui⁹ deli=
quit quanto damnabilius accumu=
lantur peccata peccatis· ſi aũt ꝓpte
rea deſeritur ut ad bonum redeatur
nichil culpe p tali piurio contrahi=
tur· Potius deflendum eſt ſi in ali=
quo iuramento illius occaſione nos
deliquiſſē contigerit· ¶ Vnde au=
guſtinus ſcribit ſeuero mileuitano
epiſcopo conſulenti de quodam hu=
baldo qui a ꝯſanguineis cuiuſdam
pelicis coactus fuerat iurare ſe illaz
ducturum in ꝯiugem nec matri ſue
vel fratribus vlterius neceſſaria mi
niſtraturum· ¶ Preſcribit ḡ beat⁹
auguſtinus vt diximus ſeuero mile
uitano epiſcopo ita dicens

De quodã hubaldo qui iurauit ſe ñ
miniſtraturũ necīa matri ⁊ fr̄ibus·

Inter cetera ut rogaueras a
p̄re noſtro ambroſio queſiui
quid tibi agendũ ſit de hubaldo par
rochiano tuo qui captus et timore
necis ꝯpulſus ſue concubine iuramē
to firmauit ipſam in coniugem ſuſci
pere ꝓpriamq; matrem d̄ domo cum
fratribus expellere nichilq; eis ali=
mōnie vnquam impendere· qui a ve=
ro quam prius concubinam habue
rat non eſt peccatum in coniugē ſu=
ſcipere· matrimonium ſit in deo fir=
mum et ſtabile· Porro iuramen=
tum non ob hoc fuiſſe inſtitutum in
uenitur ut eſſet vinculum iniquita=
tis vel matricidij vel fratricij ſeu cu=
iuſcunq; criminis· nec credo ſacra=
mentum ad hoc debere fieri vt iniu=
ſta iuratio ſuoꝝ bonorum ſit iniuſte
iurantibus expoliatio et accipienti
etiam ſit eterna damnatō Periurij
nanq; percutitur pena et velut ho=
micida in extremo examine a iuſto
iudice degrandinabitur· per quē ſa
cro ſanctum euangelium ad iniuſtũ
et illicitum et deo minime amabile
quaſi teſtimonium iuſte et humane
petionis adducitur· Foueat itaq;
hubaldus matrem et fratres et lu=
geat ſi coactione et timore iuramen
ti aliquid defuit matri· qui vero euz
iurare coegerunt quod non debuit
reatu periurij impliciti teneantur· in
iuria quippe iniuſte irrogata ei⁹ eſt
infamia qui facit· nec enim vllo mo
do ad opprobrium coacte volunta=
tis trahitur quod illicita conditio
neceſſitatis extorſit· ¶ Sed cũ hijs
omnibus illicita ſacramenta nõ ſer
uanda probentur· opponitur q̄ io=
ſue gabaonitas cõtra p̄ceptum do=
mini nõ deleuerit· quia ſeniores iſra
hel iuramēto cũ eis pacem firmaue
rant· Sed notanduz eſt q̄ ſeniores
iſrahel et ſi ſcirēt a domino eſſe impe
ratum ut delerent gentes terre pro
miſſionis· decepti tamē a gabaoni=
tis neſciebãt eos eſſe incolas terre
ſibi ꝓmiſſe· venerunt enim vt hiſto=
ria refert attritis calciamētis et cũ
aridis panibꝯ dicentes· viri pacifici
venimus de terra longinqua cal cia=
menta ſunt attrita in pedibus no=
ſtris· panis defecit in ciſtercijs no=
ſtris audiuim⁹ dominũ eſſe vobiſcũ
et venimus ꝯponē pacem vobiſcum
quod verbum placuit ſenioribꝯ iſra=
hel et fecerunt pacem cum eis· poſt
tercium autem diem cũ filij iſrahel
appropinquarēt gabaonitis occur=
rerũt eis illi quibꝯ iurauerũt ſenio=
res iſrahel· illi aũt vidētes ſe eſſe de=
ceptos voluerũt delere eos ſ; pepcit
eis ioſue ꝓpter iuramentum ſenioꝝ
iſrl̄ ¶ Vñ ambro· in li· de officijs·

Quedã licz a deo ꝓhibeãtur tñ iura
mento firmata non ſunt euitanda·

h ¶ Vel mr̄icidij·
vidr̄ enim necare
aliũ qui non p̄ſtat
alimenta· xij· q· ij
q̄ abſtulerit· ⁊ lx=
xxvi di· nõ ſatis·
· ff· de libe· agnoſ·
necare·
i ¶ Degrãdinabi
tur· i· grãdie etne
pene flagellabit̄·
k ¶ Foueat· ar· q̄
iuramentũ ꝓ pte
tenet ꝓ pte ñ· vt
xi· q· iij· ancessor·
et· xij· q· ij· ſi quoſ
de ſeruis· xvij· q·
iiij· queſti·
l ¶ Matrem· ad
h̄ enim tenet̄· vt
· xxx· di· c· i·
m ¶ Ad opprobri
um· i· ad īfamiã
non enim dicit ad
pcēm quia reuera
peccauit qñ iura=
uit· qz potius de=
buit omnia mala
pati q̄ malo con=
ſentire· xxxij· q· v·
ita ne· ⁊ ſic nõ ob
ſtant otraria ꝯ· de
ꝯ· di· iiij· eos quos
et ꝯ· e· q· v· c· i· et
n ¶ Decepti· ij·
multiplex racō vi
detur ſuadē q̄re
nõ debuerũt ſuaſ=
re iuramentũ tale
tũ qz eãt ibi error
pſone· tũ qz dolus
dedit cãm iuramē
to· tũ qz non pote
rat ſe obligaē ali
quo iuramēto cõ=
tra p̄ceptũ dñi· ſ;
ad h̄ dicunt pleri
q; q̄ diuinit⁹ fuit
eis inſpiratũ q̄ de
berent eis pcere·
ſ; tñ ſi iuramentũ
fuit illicitũ· ut ex̄
d̄ elec· venerabilē
ī ſi· vel dic q̄ ſatiſ
impleuerũt p̄cep=
tuz dñi· quia ſatis
videntur fuiſſe in
terfecti cũ redege
rint eos ī ſuitutē·
nam ſuit⁹ morti
ꝯpatur· ff· de reg·
iur· ſeruitutem· ñ
obſtat dolus illo
rum· qz ille dolus
fuit ꝓ vita ꝯſuã=
da· licitum enim ē
reo corrũpere ali=
quem ꝓ vita ſer=
uanda· ij· q· iij· ꝗ·
notandum· in fi·

Innocens·i·ſimplex et iuſtꝰ· ſalomon tū ſumit h̄ ỽbum innocēs
p ſtulto vnde hoc ſumptum eſt·et ſic ſancti viri idem verbum
retorquent cōmqʒ ad cōtrarios intellectus·ſed nonne eque reus eſt ille
qui de facili credit ſic ille qui mentitur·ut·xi·q·iij·nō ſolum·⁊ nimia
facilitas credēdi vituperatur·lxxxvi·di ſi quid vero·ſed illud intelligas
de iudice q̄ i preiudicium ptis alterius non debet de facili credere ſe
cundum verba al
terius partis·iij·
q·ix·c·i·et ij·et·
c·reuera·

b Innocentem·
id eſt talem q̄ nec
noceat nec nocē
velit·vi·q·c·o=
ues·et·c·ſapiens

c Ignorare·p
expientiam facti·
nam ſcriptuꝫ ē ſci
entia malorū bo=
nis obeſſe nō debꝫ

d Iudicat·dice
ret aliqs quomo=
do poteſt eſſe bo=
nus qui non habꝫ
diſcretionem ⁊ iu
dicium ex quo de=
cipitur cum apo=
ſtolus dicat·ſpiri
tualis homo iudi=
cat omnia et ipſe
a nemine iudicatꝰ
ideo dicit iudicat
de omnibus etiaʒ
de ignotis in hijs
ſcilicet que ſpec=
tāt ad ſalutem·q2
ſi quis deciperē=
tur in talibus ibi
non eſſet minus
periculum falli q̄
et fallere·vt xvi·
q·i·ſi cupis·tunc
enim de ignotis·nō
debemus aliquid
pſumē nec d bonis
malum nec de ma
lis bonuꝫ·ut·xl vi·
di·ſunt nōnulli·in
ſi·vel dicat iudi=
cat id eſt pſumit
bene de quolibet·

e Qui·id eſt q2
ipe·

f Fidē·i·verbo
rum veritatē·

g Firmata·ar·
ē hic ꝙ qui iurat
rem illicitam ppa
auctē non poteſt
venire ɔtra iura=
mentum illud·ex
tra·de elec·vene=
rabilem·in ſi·nam
illicitum eſt renu=
ere curam paſto=
ralem et tū iurans
illud tenetur ſua
re·vt·lxxxv·di·ar
chidiaconum·ſi=
mile extra ꝙ me·
cauſa·ad aures·
ſic extra d iuriuř·
debitores·

h Clementior·
ar·ꝙ ſi iudex faci
at aliquid qđ nō
multum differt a
mandato quod ā
dicitur exceſſiſſe

Innocēs credit omni ỽbo·nō
ē vituperanda facilitas ſʒ lau=
dāda bonitas·h̄ ē innocētē eſſe·ig
norare qđ noceat·et ſi circūſcribit
ab aliquo de oibꝫ tū iudicat qui fi=
dem eſſe in omnibꝫ arbitratur Hac
igitur mentis ſue dote inclinatus
iſtus vt crederet gabaonitis teſtem
dei diſpoſuit pace dedit et cōfirma=
uit ſocietatem·ſʒ vbi i terras eoꝝ
ventū eſt dephēſa fraude ꝙ cū eſſet
finitimi aduenas ſe ſimulauerint cir=
cūſcriptū ſe populus patrum indi=
gnari cepit·iſtus tū pacem quā de=
derat reuocādā non cenſuit q2 fir=
mata erat ſacramēti religiōe·ne dū
alienā pfidiā redargueret ſuā fidē
ſolueret·mulctauit eos meliori tū
obſeqo miſterij clementior eēn ſnīa
ſʒ diuturnior· Illicitū ergo iura
mentū qđ ſuari phibetur itelligit
qđ ſcitur eſſe illicitū dum iuratur·
ſi aūt neſcit illicitū eſſe ipa ignora=
tia excuſatur·ſi putetur licituʒ eſſe
nō ex ignorantia iuris ſʒ fcī· Aliud
ē eēn ſi alicuius copulatio creditur
eſſe licita q2 neſcitur eſſe cōſangui=
nea vel q2 credit eſſe vidua· Aliud
ſi ideo putatur licita q2 ɔſanguinea
rum coniunctio vel relictaꝝ copula
nullo iure credatur eſſe prohibita·
Hic eēn eſt ignorātia iuris q̄ nemi=
nem excuſat niſi cui pmittitur ius
ignorare·ibi vero ignorantia fcī q̄
quiſqʒ fere excuſat· Seniores autē
iſrahel non ignorabāt gētes terre
pmiſſionis ex pcepto dnī eſſe delen
das ſʒ ignorabant gabaonitas eſſe
incolas terre pmiſſionis·ignora=
bant ſiquidē fcīn ſʒ nō ignorabant
ius facti·atqʒ ideo et ſi licituʒ eſſet·
qđ iurauerūt tū licite ſuari debuit
qđ iuramēto firmauerūt· Qđ autē
illicitū iuramentū ſuari phibet nō
ē gnāliter intelligendū· Iuramen=
tum namqʒ vt ieronimꝰ teſtat ſup
ieremiā debꝫ habē tres comites ve
ritatē iudiciū ⁊ iuſticiā·vbi aūt iſta
defuerint nō ē iuramentū ſʒ piuriū
Vnde datur intelligi illicitum eſſe
iuramentū cui aliqđ iſtoꝝ defuerit
nō tū cuicūqʒ ɔtigerit aliqđ iſtoꝝ
deeſſe prohibetur ſuari·aliqn̄ nanqʒ
iuramento deeſt iuſticia veluti cū qſ
piam poſt votū caſtitatis ducit vxo
rem iuramento firmās nunqʒ ab ea
ſe diſceſſuꝝ·qđ qʒuis illicituʒ ſit q2
iuſticia pbatur ſibi deeſſe tū aucto
ritate aug·ſuari pcipitur·hoc autē
ſi quis ɔcedat progatiua coniugij
nō pter religionē iuriſiurādi ſuari
animaduertat gabaonitas ob ſo=
lam religionem iuramēti cōtra dnī
impiū rebuatos· Cū ergo oīe dnī
pceptū iuſtū ſit patʒ ei iuſticiam de
eſſe qđ eius pcepto ɔtrariū inueni=
tur· Iudiciū qʒ aliqn̄ iuramēto ɔſtat
deeſſe veluti cū ppria temeritate a=
liquis ductus iurat ſe māducatuꝝ
et bibituꝝ·hoc qʒuis leuitate indi=
ſcreta illicitū phibet nō tū ideo vi=
olari iubetur· Iuramētū itaqʒ mul
tipliciter illicitū intelligitur·eſt eēn
illicitū aliqn̄ ex eo qđ iuratur·aliqn̄
ex cā ext veniēti·aliqn̄ ex mō iuran
di· Ex eo qđ iuratur tūc ē illicitū iu
ramentū qn̄ id qđ iuratur in ſui na
tura vicioſū ē vl vitā adimēs ut ad
ulteriū homicidium ⁊ hijs ſilia·vel
repari ſi pmittēs veluti cū inimico
ad pacē nō redire·indigēti miſeri
corditer nō ſubuenire·iſta q2 pſpicuā
in ſe habēt iniuſticiā et ſi iuramēto
firmentur tū ſuari nō debēt·circa h̄
itaqʒ iuramēta intelligēda ſunt q̄ d
illicitis iuramētis nō obſuādis ſup
ſtatuta legūtur· Quiſquis ergo ſe
iuramēto firmauerit aliquid factu
rū quo vel corpalis vel ſpūalis ſalꝰ
adimatur·vel ſine quo vtraqʒ ſalus
repari vel ɔſeruari nō poſſit fidē pro
miſſam ſuare phibet· quoꝝ exem=
pla pmiſſe auctes ſubiciūt dum eū
qui homicidiū facē vel alimēta ma=
tri et fratribꝫ non ſubminiſtrare in
adulterio pmanere vel ad pacē cū
aduerſario non redire iuramentum
pſtando pmiſerit ſalubriori conſilio
illicita vota obſuare nō pmittunt·
Eſt etiā id qđ iurat aliqn̄ vicioſum
nō in natura ſui ſʒ ex cauſis ext ve=
nientibꝫ·veluti cū aliqs poſt votū ca
ſtitatis iurat alicui ſe hituꝝ eā i cō
iugē·ɔiugē naqʒ habē in ſe ipo ma
lum nō eſt tū huic ex voto pnicioſuꝫ
ē·hoc aūt iuramentū ⁊ ſi illicituʒ ſit
nō tū obſuari phibetur ſʒ de viola=
cōne voti penitētia ſibi iubet indici·

fines mandati·ſi enim mandatur aliquibꝫ vt eligant poſſunt poſtula
re·ut extra de elec·in cauſis·et de poſtula·poſt trāſlatōnem·in prin·et
de hoc notaui plura·ar·viij·q·i·licet· Item habes hic ꝙ licite com=
mutatur vna pena in aliam·ut·s·v·q·vi·quia iuxta et·lxxxij·di·pre
ſbiter·et·xxxvi·q·i·de raptoribꝫ·

i Illicitū·in pma pte·ſ·dicit magiſter ꝙ tunc ſacramentum illici=
tum nō ſit ſeruan=
dum cū iurās tpe
quo iurat ſcit illd
eſſe illicitum ſʒ ſi
ignorat illud eſſe
illicitum dūmodo
non ſit ignorantia
iuris non peccat·
et hoc durat vſqʒ
ad illum locum·q
autem illicituʒ·ſe
cun do oſtendit ꝙ
hoc non eſt gene=
raliter verū ꝙ ſi i
aliquo iuramento
deeſt aliquod iſto
rū triū·ſ· iuſticia
vel veritas vl iu=
diciū qđ illud non
ſit ſeruandum·ter
cio dicit ꝙ iuram
tum qnqʒ eſt illici
tum ratōne rei de
q̄ qs iurat·qnqʒ
ex cauſa ſupuenie
te·quādoqʒ ex mo
do iurandi·

k Iuris·s·i·q·
·iiij·in fine·

l Niſi cui·ut mi
litibus et mulieri
bus ruſticis mino
ribꝫ·ff·d·pbac·
cū in debito·ſ·ſie
eri autē·i·q·iiij·ſ·
notandum·

m Seruari·dec
ratio non eſt ſuffi
ciens·

n Nunquā·nō
benedicit quia ſi
ille qui vouit ſim
pliciter poſtquam
duxit vxorem iu=
rat ꝙ nō dimittet
eam illud iuramē
tum eſt licitum·ſʒ
ſi prius vouit quā
ducat vxoreʒ tūc
potiꝰ ſeruabit vo
tum q̄ iuramen=
tum ſequēs·vt ex
tra qui cleri·vel
vo·rurſus·

o Ob ſolam·nō
eſt h̄ verū·

Q·v·

Quod aūt
illud non
habet du
bitacioneʒ an per
iurus ſit qui aliū
cogit piurare·nā
et ſi ipe non ppie
dicatur piurus tū
mortaliter peccat
quia qđ alter mā
dato noſtro facit
nos reputamꝰ fe
ciſſe vt ex·de ſen·
ex·mulieſ·vtrū
autē iudex poſſit
licite recipere iura
mentum illiꝰ quē

ſcit velle piurare
hic vt dixi ·ſ·xv·
·q·v·pſbiter·
QVi ꝯpulſus·
miles· in a-
trocibus eniꝫ non
debet aliq̄s pare-
re dn̄o ſuo·ut·xi·
·q·iij·nō ſemꝑ· et
·c·ſi dn̄s·⁊·c·ſi re
ſiſtit·⁊·ff·ð reg·
iur̄·ad ea·
¶ Quia pl⁹ do
minū·qð eſſe non
debet·vt·xi·q·iij·
nolite·ij·
¶ Si liber ē·ali
bi magis punitur
ſuus ꝙ liber·vt x
xiiij·q·i·ꝗ ꝯtra·
ſed hic excuſatur
ꝓpter ꝑceptū dn̄i
¶ Quadragin-
ta dies·vel ꝯtinue
vel interpolatim·
¶ Septē annoſ·
non tamē in pane
et aqua·
¶ Quadrageſi-
mas · vnam ante
feſtū natalis aliaꝫ
ante paſcha terci
am ante feſtū ſā̄c
ti iohannis·
¶ Et egitias·
id eſt ſcdam ⁊ q̄r
tam et ſextā feri-
as·ut de cō·di·iij·
ieiunia·et ·lxxxij·
di·preſbr̄·
QVi periurat
ꝯſecrata ·q̄2
quāto ſanctius ē
ꝑ qð iuratur tāto
maius peccatū eſt
piuriū ut·ſ·e·q·i·
mouet·nūquid ġ
maius ſacrilegiū
committunt qui
v̇berant clericū in
maioribꝰ ordibꝰ
ꝯſtitutū ꝙ in mi-
noribus ·credo ꝙ
ſic·ut·xvij·q·iiij·
ſi q̄s deinceps· et
·c·ꝗ ſubdiaconū·
et·c·qui occidit·
¶ Et ignorans·
eſſe pccm̄ qð iura
uit·nam ſi fuiſſet
ignoratū ignoran
tia facti nullū eſſꝫ
peccatum niſi eſſꝫ
ignorantia craſſa
que neminē excu-
ſat·C·ð reſcindē·
ven·quiſquis·
SI quis·redi
menda·licet
enī timore mortis
iurauerit tn̄ pecca
uit·ut·xxxij·q·v·
ita ne·ſed rōne co
actionis mitigat̄
pena ut·ex̄ ꝙ me-
cā·ſacris·non eſt·
contra ·xv·q·vi·
·c·i·ibi enim non
abſoluūtꝰ a pccō
ſ a iuramento·

Ex modo iurandi tūc ē illicitum iu-
ramētū qn̄ in ꝯſiderate et incū̄ſpecte
aliquid iurat̄ quo nec corꝑalis nec
ſpūal̄ ſalꝰ adimatur ·⁊ ſine ꝗ vtra-
q̄ȝ ſalus reꝑari et vita ꝯſeruari valꝫ
veluti dū aliq̄s a ꝑentibus coactus
vt clericatus tonſurā vel religionis
veſtē ſuſcipiat ſe neutꝝ facturuꝫ iu
ramento firmauerit· hoc quāuis ali
quibꝰ videatur repħenſibile quia o-
pus caritatis iuramēto ſe non factu
rum ꝓmiſit nulla tn̄ auctoritate ſer
uari ꝓhibetur·q2 et ſi nunq̄ȝ clerica-
tꝰ tōſurā vel religionis veſtē ſuſcipi
at nō tn̄ ideo minus ſalutē ꝓmereri
valet cū nonnulli i laicali habitu ſā
ctiſſimi et deo dilecti inueniant̄· quo
exemplo euidenter datur intelligi
quotiens aliq̄s iurat ſe non facturꝝ
aliquid quo expeditior ſibi via ꝑpa-
retur ad beatitudinem dūmodo ſine
eo valeat ſalutem inuenire· qð iura
mētū nō ꝓhibet̄ ſeruare· Vnde cum
nos iuramus non daturos aliquid a
licui ſine quo vtraq̄ȝ ſalus eius ꝑt eſ
ſe incolumis· et ſi aliqua ex eo ſibi ꝯ
moditas p̄ſtaretur nulla tamē auc
toritate iuramētū ſuare ꝓhibemur
dūmō ſit nobis alia via neceſſitati-
bus eius ſubueniendi· Q V

QVod autem quinto loco q̄
ritur ſi licitum eſſet ꝙ ar-
chidiaconus iurauerat· an
epiſcopus eſſꝫ reus periurij qui ad
peierandum archidiaconum coge-
bat facile poteſt diſcerni· ſi enim cō
ſentiens pari pena cum faciente pu
niendus eſt multomagis ille qui co
git reus admiſſi criminis probatur
¶ Vnde pius papa ait·

Qui peierare compellit et cōpellitur periurus vterq̄ȝ probatur·

QVi cōpulſus a dn̄o ſciēs piu-
rat vtriq̄ȝ ſunt piuri ⁊ dn̄s et miles·
dn̄s q2 p̄cepit· miles q2 plus dn̄m ꝙ
aiam dilexit· ſi liber eſt· xl· dies in pa
ne et aqua peniteat et ſeptem ſequē
tes annos· ſꝫ ſi ſuus eiuſdem tres q̄
dragesimas et legitias ferias peni-
teat· ¶ Idē

Pnitētia eius qui in manu epi ꝗ cruce ꝯſecta piurat·

QVi piurat ſe in manu epi ꝗ in
cruce ꝯſecrata tres annos pe-
niteat· ſi vero in cruce nō cōſecrata
annū vnū peniteat· qui aūt coactus
fuerit et ignorās ſe piurauerit ⁊ pꝰ
ea ꝯgnoſcit tres q̄dragesimas peni
teat· ¶ Item ex penitētiali theodo
ri·

Qua pena ſit feriēdus ꝗ neceſſitate coactus piurat·

SI q̄s
coactus ꝑ vita redimēda vel
pro qualibet cauſa vel neceſſitate ꝑ
iurat q2 plus corpus ꝙ animam di
lexit tres quadrageſimas peniteat
alij vero iudicāt tres annos vnuꝫ ex
hijs in pane et aqua· ¶ Itē gelaſi-
us ꝑp̄a·

Qui deierat ⁊ alios deierar̄e facit q̄ pena ſit feriēdꝰ

SI q̄s·
ſe piurauerit ſe ⁊ alios ſciēs in ꝑ
iuriū induxerit· xl· dies peniteat in
pane et aq̄ et ſeptē ſequētes annos·
et nunq̄ȝ ſit ſine penitentia· et alij ſi
ꝯſcij fuerint ſil̄r peniteāt· ¶ Item
aug· in ſermone de collacōne ſancti
iohānis

Homicidā vincit ꝗ ſciens ad piuriū ꝯpellit hominēꝫ·

ILle ꝗ hoiem ꝓuocat ad iura-
tionē et ſcit eū falſū iuraturꝝ
eſſe vincit homicidā· q2 homicida cō
pꝰ occiſurꝰ ē· ille aiaꝫ imo duas ani
mas et eiꝰ aiam ꝙ iurare ꝓuocauit
⁊ ſuā· ſcis verꝝ eē qð dicis et falſum
qð ille dicit et iurare ꝯpellis ecce ꝙ
ille iurat ecce piurat· tu q̄d inueiſti
imo et tu piſti ꝗ de illiꝰ morte ſatia
ri voluiſti· ¶ Itē in ſermōe de piu-
rijs

Nō peccat ꝗ iuramētū exigit ab eo quē neſcit falſum iurare

QVi exigit iuracōnē multū int̄
eſt ſi neſcit illuꝫ iuraturꝝ falſum an
ſcit· ſi enim neſcit et ideo dicit michi
iura vt fides ei ſit nō ē pccm̄ tn̄ hu-
mana tēptacō ē· ſi aūt ſcit eū feciſſe
et cogit eū iurare homicida eſt· Ille
em̄ ſe ſuo piurio interemit· ſed ille
manū interficiētis ⁊ impſſit et p̄ſſit
¶ Itē ex ꝯci· magūciēſi·

Vſq̄ȝ ad exitū vite nō ꝯmunicet qui alios ad periuria trahit

SI q̄s ꝯuictꝰ
fuerit alios ad falſa teſtimo-
nia vel piuria attraxiſſe vel quacūq̄ȝ
corrupcōne ſollicitaſſe ipe quidem
vſq̄ȝ ad exitū vite nō ꝯmūicet· Hij
vero qui ei in piurio ꝯſenſiſſe ꝓbant̄
poſtea ab omni teſtimonio ſunt re-
mouēdi· et ſm̄ legeꝫ infamia nota-
buntur· ¶ Itē ꝗ audit aliquē falſū
iurare et tacet delinquit· Vnde ait
aug· in q̄ſtionibꝰ leuitici·c·i· Ani-
ma ꝗ audierit vocē falſū iurātis ⁊c·

Cui ſit iudicandū ſcḋm qð ab aliquo iuratur

HOc vid̄r dicere pecca-
re hoiem quod audiente iurat
aliquis falſum ⁊ ſcit eū falſuꝫ iurar̄e
et tacet· tūc aūt ſcit ſi eius rei de q̄
iuratur teſtis fuit aut vidēs aut cō
ſcius fuerit id eſt aliquo modo cog-
nouit aut oculis ſuis ꝯſpexit aut ille
ipe qui iurat indicauit illi· ita enim
potuit eſſe conſcius· ſed inter timo-
rem huius peccati et inter timorem
huius ꝓdicōnis hominum non ꝑua

¶ Alij ꝺo·ġ illa
que ē minor ē im
ponēda ut·l·di·c·
Seos vero·
SI quis·ſine
penitentia·interi-
ori·ut·vi·q·i·qui
cunq̄ȝ·
Ille vincit·n̄
itelligas ꝙ
plꝰ peccat piurꝰ
ꝙ homicida ·imo
ille plꝰ peccat·vt
xiij·di·c·i·ſꝫ d̄r e ū
vincere q2 maius
damnū facit·quia
maius damnū eſt
in amiſſione vniꝰ
anime ꝙ mille cō
porū·ut·xxiiij·q·
·iij·ſi habes·
QVi exigit·
humaua·i·ð
humana ifirmita
te ꝓcedit·ut·ſ·e·
·q·i·non eſt·
¶ Impſſit·mul
tipliciter cogēdo·
SI quis·infa
mia· an iura
mentū īfamet v̄l
nō no·vi·q·i·q̄cū
qꝫ·ſed ſi coacti iu
raſſent nō inde in-
famarentur·ut·ſ·
·q·px·mꝰ cetera
¶ Falſū ⁊c·ſup
ple n̄ idicauēit pō
tabit iniq̄tatē ſuā
HOc videtur·
fuit·i·talem
inde habuit noti
ciam ꝙ hmōi rei
potuit eſſe teſtis·
et quod ſequitur
eſt expoſitio·
¶ Indicauit·vi
detur ġ ꝙ valeat
teſtimoniū de au-
ditu ut·ſ·⁊ xv·q·
v·preſbr̄·xxvi·q·
vi·qui recedunt
et·ij·q·i·multi·nā
et teſtes itelligūt̄
ſcire que acta ſūt
a teſtatoē ſi ꝓoreſ
teſtes eis h̄ꝰ dixe-
runt·ut C·ð teſti·
cū antiq̄tas in ſi·
·i·ſꝫn·ar·ꝯtra·iij·
·q·ix·teſtes·v·q·
·ij·relatū ē·ad h̄
dicas·ꝙ h̄ loquit̄
in cā denūtiacōis
vbi modica ſcia
aliq̄ꝰ ſtðē facit ar·
ex̄ de ſpon ·pre-
terea·ij·imo etiā
in iudicijs facit ſi
dem teſtimoniū ð
auditu ut ex̄ ·de
ſucceſ·ab inteſ·cū
diſcūs·ex̄ ð teſ·cū
cām·ſꝫ certe teſti
moniū ð auditu ē
ꝗpe cū aliq̄s au-
dit aliq̄d dici eſſe
factū·ſed ſi audit
ꝯtrahētes nō ē te
ſtioniū ð auditu

et hoc innuitur eẋ
d᷑ teſti·licet·ij·tn̄
hoc capitulum nō
loquitur de vera
denūtiacōe ꝫ poti
us de indicacōne·
ſcꝫ cū quis idicat
alijs ꝙ aliqs vult
peccare et ſpectat
hoc ad delicta cō=
mittēda ꝫ denun=
ciacō ſpectat ad
delicta ōmiſſa·et
ad illa nō tenētur
niſi q̄ habent ma=
giſtratū ſup aliqs
et illa denuntiatio
dicitur euangeli=
ca et iſta d᷑r cano=
nica·et hec appro
bat̄ ſp· prior vero
nō·et ſic patet ꝙ
crimina nondum
ōmiſſa poſſumus
denūtiare vt h̄ et
·xciij·di·diaconi·
·i· ibi vicinū p̄ci
picō·⁊c·eẋ de de=
ſpon·impu·c·pe=
nul·extra d᷑ ogna·
ſpūali tua·

a ❡ Jurauit·i·iu
rare voluit·

b ❡ Mortis de fa
cto·q꞉ de iure ꝓpt̃
vinius dictum non
poſſꝫ iudicari·et ē
ſi·de pe·di·i·c·pe
nultimo·

c ❡ Prodeſſe ·vt
ſunt ſacerdotes ·
ut·xiiij·q·v·dem=
qꝫ qui ḡ dicit tali
bus qui poſſunt
ꝓdeſſe nō obeſſe
nō d᷑r ꝓ dē·vt·ij·
·q·i·ſi peccauerit·

d ❡ Queritur·in=
cidēntē ponit hic
queſtionēꝫ qualit̃
iuramēta ſūt intel
ligēda·et diſting
uitur·aut vterqꝫ
habꝫ rectū intel=
lectū aut vterqꝫ
doloſuꝫ·aut alter
tm̄ habet rectū·ſi
ab vtroqꝫ inter=
ponitur dolus tūc
eſt intelligendum
ſm̄ ōmunē verbo=
rum ſignificacōnē
ut eẋ de ſpon· ex
lr̄is·ſi a neutro in
teruenit dol9 tūc
interpretanduꝫ ē
ſm̄ itellectū vtri=
uſqꝫ ſi v̄ba poſſint
vtriqꝫ intellectui
adaptari·extra d᷑
teſti·cum tu·ſi ab
altero tm̄ tūc in=
telligendū eſt ſe=
cundū eum qui re
cte intelligit · ſic
vid᷑r diſtingui ·ꝫ·
·e·§·ex hijs·in ſti
pulationibus et
alijs contractibus

exiſtit plerumqꝫ temptatio · poſſu=
mus enim paratum ad piuriū am=
monendo vel prohibēdo a tam gra=
ui peccato reuocare·ſed ſi non audi
erit et coram nobis de re quā noui=
mus falſum iurauerit vtꝝ proden=
dus ſit ita vt proditus etiam pericu
lum mortis īcurrat difficillima que
ſtio eſt· ſed quia non exp̄ſſit hic cui
hoc indicandum ſit· vtruꝫ illi cui iu
ratur an ſacerdoti cuipiam · qui nō
ſolum eum perſequi non poteſt irro
gando ſupplicium ſed etiam orare ꝓ
illo poteſt· videtur michi ꝙ ſe ab il=
lo peccati abſoluat vinculo ſi indi=
cet talibus qui magis prodeſſe poſ=
ſunt quam obeſſe periuro ſiue eū cō
rigendo ſiue deū ꝓ eo placādo·ſed ⁊
ipſe confeſſionis ſibi adhibeat me=
dicinaꝫ· ❡ Si ergo iſte vt ſup̄ di=
ctum eſt qui audit falſum iurare et
tacet delinq̇t· multomagis ille reus
eſt qui ad deierandū aliqueꝫ cōpel=
lit· ❡ Queritur de eo qui verborum
calliditate ſe circūuenire putat illū
cui iuramentū defert an ſit re9 piu
rij niſi ſuauerit qd᷑ iuraſſe creditur·
❡ De hoc ita ſcribit iſidorus ſentē=
tiaꝝ libro·ij·

De eo q̄ calliditate verbū iurat

Q Vacunqꝫ arte verboꝝ quis iuret deus
tn̄ q̄ cōſcientie teſtis ē ita h̄ accipit
ſic ille cui iuratur intelligit· Dupli
citer aūt reus ſit qui et nomē dei in
uanū aſſumit et ꝓximū dolo capit·

❡ Itē ex ſmone ſancti auguſtini·

Periurus ē q̄ ſup lapidē falſū iurat

E Cce dico caritati veſtre ꝙ q̄
ſup lapidē falſum iurat periu
rus eſt· Vnde hoc dico quia multi in
hoc falluntur ⁊ putāt quia nichil ē
ꝑ quod iurant non ſe crimine teneri
periurij·prorſus piurus es·quia per
id qd᷑ ſanctum non putas falſum iu
ras·ſi tu illud ſanctum non putas ſā
ctum putat cui iuras ·non enim qn̄
iuras tibi aut lapidi ſed ꝓximo tuo
iuras homini iuras ante lapidem·ſꝫ
nunquid ante deum non te audit la
pis loquentē ſꝫ punit deus te fallen=
tem· ❡ Sed obicitur illud greḡ·in
·xxvi·libro moraliū

Apud deū verba nr̄a non ex ore ſed ex corde ꝓcedūt

H Vmane aures talia
verba noſtra iudicant qualia
foris ſonāt· Diuina vero iudicia ta
lia foris audiunt qualia ex intimis
ꝓferuntur·certe nouerit ille qui in=
tencōneꝫ et volūtatem alterius va=
rijs explicat verbis· q꞉ nō debꝫ ali=
quis verba ꝯſiderare ſed volūtatem
et intencōnem· q꞉ non debꝫ intentio
verbis deſeruire ſꝫ verba intencōni·
❡ Si ergo diuina iudicia verba no
ſtra talia foris audiūt qualia ex in
timis ꝓferuntur ſi intēcio nō debet
deſeruire verbis ſꝫ verba intencōni·
patet ꝙ deus non accipit ſic iuramē
tum ſicut ille cui iuratur·ſed potius
ſicut qui iurat itelligit cū recipiēti
nō ex intimis ſꝫ ex hijs que ꝓferun=
tur foris v̄ba noſtra ſonēt· ❡ Itē
obicitur· qui iurat ſup lapide putāſ
ſe iurare ſuper ſacroſancta euange
lia perinde tenetur ac ſi ſuper ſancta
euāgelia iurauerit·licꝫ ille cui iurat
ideo ſup lapidem illū iurare fecerit
ne nō ſeruādo qd᷑ ꝓmittit reatu per
iurij teneatur· ❡ Itē obicitur illud
de ciuibꝫ qui credūt ſe iurare conſu
libus ſuis obedituros in omnibus q̄
ſibi imperata fuerint ꝓ honore ſue
ciuitatis·ne vero obedientiā recuſā
tes reatu piurij illaqueentur ſuppo
nitur breue iuraturis in quo aliud
ꝯtinetur quā ſe iuraturos arbitren
tur ·videlicet ne padum in milū con=
uertant vel aliquid huiuſmōi faci=
ant·ſi ergo contra hoc qd᷑ ſe iuraſſe
crediderāt cōſulibꝫ ſuis obedientiā
denegarent·nunquid ſm̄ intentōnē
recipiētis an non potius ſecundum
intencōnē iurantis iuramentū deus
illud acciperet· ❡ Item ſi innocens
de adulterio vel furto impetitus in=
nocentiā ſuam vellet aſſerere·iura=
ret auteꝫ ſe ab obiectis ſibi eſſe im=
munem ſicut in breui illo cōtinetur
quod manibus ſuis ſe ſcripſiſſe arbi
bitratur· Contineatur auteꝫ in illo
hunc reum eſſe obiectoꝝ nunquid
a domino piurus reputabitur · aut
nunquid poteit argui ſe iuraſſe adul
terij aut furti reatū incurriſſe·non·
❡ Hinc etiā iohes criſoſtom9 ait·

Inter iuramentum et locutionē fidelium nulla debet eſſe differentia·

I Vramēti hui9 cā ē·q꞉ omnis
qui iurat ad h̄ iurat vt qd᷑ ve
rū ē loquat̃ Et ideo dominus int̃ iu
ramentum et loquelam noſtrā nul=
lam vult eſſe diſtantiam· quia ſicut
in iuramento nullam cōuenit eſſe ꝑ
fidiam · ita quoqꝫ in verbis noſtris
nulla debent eſſe mendacia· q꞉ vtrū=
qꝫ et piurium et mendacium diuini
iudicij pena damnatur·dicēte ſcrip
tura·os qd᷑ mētit̃ occidit animam·
Quiſquis ergo veſtrum loquitur iu
rat·q꞉ ſcriptū ē teſtis fidelis nō mē
tietur· ❡ Itē·

Ante ꝙ aliqs iuret pierat ſi ꝯtra ꝯſciam parat iurare·

contra ſtipulantē
et vendentem in=
terpretandum eſt
ſed in iudicijs ꝓ
actore·vt·ff·d᷑·v·
obli·inter ſtipulā
tem·§·i·ff·de ꝯtra
hen·emp·labeo·

Q Vacūqꝫ itel
ligit·i·itelli
gere debet·⁊ ē ſi·
ꝫ·de con·di·iiij·ſi
illud·

E Cce·ſup la=
pidē·ſōte cooptū
vt credantur eſſe
euangelia ab ad=
uerſario·

H Vmane·ver
ba·que ille ꝓtulit
⁊ vult ea aliter in
terp̄tari ꝓut ver
ba ſonare vident̃
qd᷑ ſemp non eſt
faciendum·cum ſe
pe bona v̄ba ma=
la intencōne ꝓfe
rantur et ecōūſo·
vt·v·q·v·nō om=
nis et·c·nō oſcula
tur·⁊ xxiij·q·i·pa
ratus·

a ❡ Verba·ar·po
tius eſſe ꝯſideran=
dū mentē alicuius
ꝙ ipa v̄ba· ut·i·
·q·i·marchion·⁊
d᷑ con·di·iiij·retu
lerunt·extra de v̄·
ſig·p̄terea ·c·in=
telligētia·et·xxiij
·q·i·patus·in pri·
⁊·ff·de in ius vo·
·l·ꝙuis·ꝫ h̄ verū
ē cū ꝯſtat de itel=
lectu·alias in du=
bijs a verbis non
eſt recedendū·vt
·ff·del·iij·nō aliẽ
·ff·d᷑ exercit̃·l·i·§·
ſi is qui nauē·ex̄
de ſpon·ex lr̄is·

I Vramti· ad
h̄ iurat·i·iu
rare debet·

c ❡ Diſtātiā·q̄tū
ad h̄ qn̄ mōtalit̃
peccet·q̄ ſimplicit̃
dic̃ falſū ſic qui ſb
iuramto dic̃ falſū
magis tn̄ peccat
deierādo ꝙ mētiē
do·ſolidi9 ſbſiſtit
vbi iuramtū iter=
ponit̃·ut·ſ·e·q·i·
·c·i·ꝫ tn̄ plus o=
peratur ſacramen
tum ꝙ ſimplex ꝓ
miſſio·ut extra de
iuriur̄·debitores·
Iteꝫ ē ar·ꝙ ex nu
do pacto oritur a
ctio·vt·xij·q·ij·q̄
cūqꝫ·et·q·v·quia

Q Vi piurare·
nō ex opibꝫ
deus potius cōſide
rat animum q̄ꝫ fa
ctū·ut·xv·q·vi·c·
·i· ⁊ de9 intrrogat

Decoꝛ et non manum·xiiij·q·v·ſi quid ſic·xxxij·q·v·ꝓpoſito
Paruuli·iurare·nec teſtis eſſe poteſt·iiij·q·iij·c·i·et ideo hoc eſt
et quia i iuramēto debet adeſſe iudiciū ſed hꝰ etas neſcit quid agat·
ut·C·de fal·mo·l·i·Item quia impubes·nō p̄t peierare·ut·ff·de iure
iur·l·qui iuraſſe·unde ſacramentum calūnie p̄ſtare nō p̄t·poſſet tamē
dici ꝙ ſi doli capax ē q: tūc calumnioſe petere poteſt·ut extra de de-
lict·puerorꝝ·c·i·
et ſi nouit verita
tem ꝙ bn̄ p̄ſtabit
ſacramentum calū
nie·ar·C·de iur-
iur·ꝓpter calum·
·l·ij·§·i·ſꝫ ꝺ verita
te dicēda bene p̄t
iurare·naꝫ ab im
puberibus et timi
dis ſumitur inicia
um queſtionis·ut
·ff·ꝺ queſtio·vni
us in pn̄·Item im
pubes ferula pcu
titur ꝓ veritate
dicenda ut·ff·ad
ſilla·l·i·§·impu-
bes·et tenet ꝯfeſ-
ſio quam facit·lꝫ
cōtra eum poſſet
reſtitui ut·ff·de ꝯ
feſſis·l·certuꝫ·§·
penul·Io·qꝺ fal-
ſum eſt niſi ſit do
li capax·cum hoc
capſin ꝯtradicat·
·b·hoc aūt certū
ē ꝙ ſi aliqͣs ſpon-
te recipit iuramē-
tum minoris bene
valet·et tenet ta
le iuramentuꝫ·ut
·ff·ꝺ iuriur·l·qui
iuraſſe·Item et in
eo caſu poteſt qͣs
cōuenire racōe iu-
ramēti·quod preſ
ſtitit dū eſſet im-
pubes·et ſi impu
bes iurauit ſe pre
ſtaturū opas ipē
pubes factus bene
ꝯuenitur·de hꝰ iu-
ramēto·ut·ff·de li
be·cā·l·vl·in fi·
¶Cauſa·ſꝫ non
ne ſi agere vult
periurus in ꝓpria
cā audiretur·quia
nulli ꝓhibetur a-
gere in ꝓpria cā·
vt·iiij·q·vi·omni
bus·ſꝫ agere n̄ p̄t
n̄ p̄ſtet ſacramen-
tuꝫ·Item nōne iu
dex vel altera ps
poteſt ei deferre
ſacramētum·ad hꝰ dicas ꝙ hec lex ſulpta eſt delumbarda ſm̄ quaꝫ nō
iuratur·de calūnia·patet ergo ꝙ loquitur hꝰ de alio iuramento·et po-
teſt dici ꝙ loquitur ꝺ iuramēto expurgacōnis·id eſt ut nec ſe nec a-
lios poſſit expurgare·ex hꝰ ſequitur ꝙ cū ſuſpicō aliqua eſt ꝯtra per
iurum ſtatim habetur ꝓ ꝯuicto cū ſe expurgare non poſſit et impu-
tet ſibi qui in taleꝫ caſū incidit·q: culpa ſua illud ſuſtinet·ut·xv·q·i·
ſi quis inſaniens·ex q̄ eñ ſemel peierauit p̄ſumitur ꝙ ſemp debeat pe
ierare·vt·ij·q·vij·nō p̄t·vn̄ āmodo nō ē ſacramēto ſuo credendum vt
extra·de p̄ſūp·lr̄as ea tn̄ ſacramēta q̄ oneris ſunt potius ꝙ̄ honoris de
ꝰ preſtabit vt iuramentum calūnie ·ſilr̄ dn̄is ſuis iurabit in cā feudi

Antequā aliquis iuret peierat ſi contra conſcientiam parat iurare.

QVi periurare paratus eſt antequam iuret iam piurus eſſe videtur· quia deus non ex operibus tantum iudicat ſed ex cogitacōne et ex corde· ¶Ex hijs omnibus colligitur ꝙ iuramenta ſecundum intentionem preſtantis non recipientis a deo iudicantur· quomodo ergo ſecundum iſidoꝝ quacunq; arte verborum quis iuret deus ſic accipit ſicut ille cui iuratur intelligit· Sed ſicut aliud eſt callida arte verborum iurare·aliud ſimpliciter intentionē ſuam iurando enuntiare·ſic aliud eſt ſimplici intentione iuramentum factum recipere aliud in recipiendo callidítate vti· quia ſicut quiſquam apud deum non valet aliquem ledere ſic nec preter eius intentioneꝫ valet quis alicui ſubuenire· deus autem duplicitatis aſpernator ſimplicem intentioneꝫ vtriuſq; conſiderat et tam ex parte recipientis quam ex pte preſtantis verborum artem aſpernatur et odit· ¶De etate vero iurantiū queritur qua etate quiſq; ad iurandum debeat cogi·de quo in primo libro capitularium ſic inuenitur diffinitum·

Ante annos rationabiles aliqui nō cogantur iurare·

PAruuli qui ſine etate rationabili ſunt nō cogantur iurare et qui ſemel periuratus fuerit nec teſtis ſit poſt hoc·ſed nec ad ſacramētum accedat·nec in ſua cauſa vel alterius iurator exiſtat· ¶Idē ex cōcilio elibertano·

Ante·xiiij· annos nullus iurare cogatur

PVeri ante annos·xiiij·non cogantur iurare·puella q̄ꝫ ſi in puerili etate ſita in domo patris illo neſciēte iuramēto ſe ꝯſtrinxerit·et pr̄ eius vt audierit ſtatim ꝯtradixerit vota eius et iuramenta irrita erunt et facilius emēdabitur· ¶Item cornelius papa·

De eodem et ut a ieiunis iuramenta preſtentur·

HOneſtum etiam videtur vt q̄ in ſanctis audet iurare hoc ieiunus faciat cum omni honeſtate ⁊ timore dei·et pueri ante annos·xiiij non cogantur iurare· ¶Preterea ſunt quedam tempora quibꝰ iurare ꝓhibemꝰ· ¶Vnde in concilio apud ſanctum medardum habito

Quibus temporibus iurare prohibemur·

DEcreuit ſancta ſinodus vt a ſeptuageſima vſq; in octauam paſce·et ab aduentu domini vſq; in octauam epiphanie· necnon etiam in ieiunijs quatuor temporum et in letanijs maioribus·et in diebus dominicis et in diebus rogationum·niſi de concordia et pacificationibus nullus ſupra ſacra euāgelia iurare preſumat· ¶De forma vero fidelitatis et ꝙ quiſq; debeat domino vel econuerſo· ſic inuenit̄ in epiſtola philiberti epiſcopi·

Que in fidelitate ſunt obſeruanda·

DE forma fidelitatis aliqͣd ſcribere monitus hec vobis que ſequuntur breuiter ex librorum

PVeri·puella·idem eſt in puero·ut·s·e·q·iiij·in tribus·
¶Stati·filij iuramentū debet pater reuocare ꝙ̄ cito ſcit ut hꝰ
dr̄·ſꝫ votū religiōis nō tenet̄ ſtati reuocare cū ſcit ſꝫ vſq; ad annū ⁊ di
em ꝯtradicere p̄t·ut xx·q·ij·puella·aliter tn̄ eſt ſup̄ diſtinctuꝫ·s·xx·
HOneſtū·hꝰ ieiunus·ſilr̄ teſtimoniū debꝫ dicē ieiu- ·q·ij·in pn̄·
nus·ut eꝫ de teſti·placuit·q̄ a ieiunis fieri debeāt·no·de·ꝯ·di·
·i·ſacramēta·tn̄ ꝙ
hic dr̄·magis eſt
honeſtū ꝙ̄ iuſtum
DEcreuit· ut
a ſeptuageſi
ma·in hꝫs etiam
diebꝰ cauſe exer-
ceri n̄ debēt xv·q·
iiij·c·i·et·ij·huic
tn̄ caplo ⁊ p̄cedēti
obuiat cōſuetudo
p̄ſcripta·
¶Maioribꝰ·vt
i feſto ſci marci·
DE forma·ho
neſtum·ſic q̄
honeſtas et poſſi-
bilitas in omni iu
ramēto ſūt intelli
genda·vt·s·e·q·
·iiij·vnnuſquis·⁊
extra·de iuriur·qͣꝫ
admodū·illud ſa
cramentum p̄ſtāt
archiepi romano
pontifici·vt extra
de iuriur·ego·et
ſbditi ſuis epiſ·ut
xxiij·di·quāquā·
impatoꝛ pape·lx-
iij·di·tibi dn̄o·⁊ li
cet generaliter iu
ret vaſallꝰ dn̄o·ſ·
ꝙ in omnibꝰ cauſ
iuuabit ipm̄ ⁊ ꝯ
quēlibꝫ·tn̄ contra
ꝓpam patriaꝫ nō
iuuabit ipm̄ · vt
·ff·de religi·mini
me·nec ꝯtra papā
ut extra ꝺ iuriur·
veniētes ·ſꝫ quid
ſi dn̄s vult filium
vaſalli i petere nū
quid iuuabit ipm
ꝯtra filiū·vidr̄ ꝙ
nō·q: nec filiū ex
cōmunicatū vita-
bit·xi·q·iij·quo-
niā multos·et·ar·
ad hꝰ·ff·de religi·
minime·ꝯtrarium
tn̄ dicit lex feudi
in titulo quemad
modū feudū amit
tat̄·dr̄ eñ ibi ꝙ
vaſallus obliga-
tus ē filio ſuo tm̄
vinculo nature·ſꝫ dn̄o ſuo eſt obligatus vinculo iuramēti· Itē n̄ tene
tur ipm̄ iurare ſi iniuſte impetit aliū·nec eñ opem fert q̄ ad peccandū
nos adiuuat·ut·xiiij·q·vi·ſi res· Itē nūquid vaſallus p̄t accuſare do
minū·non ·ut hꝰ p̄t colligi niſi ꝓſequatur ſuā iniuriā alioqͥ ſi accuſat
pdit ius feudi·ſicut patronus q̄ accuſat libertum pdit bonoꝝ poſſeſ-
ſionē·ut·ff·de bo·li·qui cū maior·nec teſtimonium p̄t ꝯtra ipm̄ ferre
nec in criminali cauſa nec etiā ꝓ ipo·vt extra de offi·del·cām·
¶De ſecreto·ille qui ꝓdit ſecreta alicuiꝰ capite punitur·ut·ff·de
re·mili·oē·§·tercō·⁊·C·de ꝯmer·⁊ merca·l·ij·⁊ ſic p̄t qͣs iurāe·ne ꝓ
dat ſecreta alteriꝰ·ar·tn̄ ē cōtra·xij·di·nerui· ¶Municōibꝰ·qui

manicōaes debit hoſtibꝰ vel litteras vel nūciū vel aliquod ſignuz eis amicitie incidit in crimen leſe maieſtatis· vt·ff·ad·l·iuli·ma·l·i·ij·⁊·iij·
a ¶ Ad honeſtatem·ut nec cum vxore nec cum filia cōmiſceatur nec aliquid inhoneſtatis faciat in domo dn̄i·ut·de·pe·di·v·cōſideret·
b ¶ Conſilium·vide quo modo interp̄tatur·hoc iuramentum·ego iuro ꝙ nullum faciam tibi dammum·id eſt ego iuro ꝙ nec ego faciam et etiam ꝙ alios facientes ꝓhibebo· ſic interp̄tat² lex tale pactum vt ſi aliq̄s fecit. pactū ꝙ ſiluam non cederet vel vreret etiam cuſtodire tenetur ne alius vrat vel cedat· vt ·ff· locati in lege Idem videtur in omnibꝫ negatiuis promiſſionibus· vt cum dicitur ꝓmitto ꝙ non faciam·non ſolum teneor non facere ſ; etiam curare debeo ne fiat·vt·ff· de ·v̄· ſig̃ · facē· ⁊·ff·d·v̄·obli·i il la ſtipulatione·
c ¶ Dignus·ꝗ ſi clericus preſtat parrocinium ↄtra eccleſiam ſuā vel epiſcopum ſuum poteſt p̄uari beneficio ſuo·xcvi·di· ſi impator·et ex̄ de poſtula·c·ſi·

auctoritate notaui Qui domino ſuo fidelitatem iurat iſta ſex ſemper in memoria debet habere· incolume tutum·honeſtum·vtile·facile·poſſibile· Incolume videlicet ne ſit in dā num domini ſui de corpore ſuo· Tutum ne ſit ei in dammū d̄ ſecreto ſuo vel de munitionibus per quas tutus eſſe poteſt· Honeſtuz·ne ſit ei i dam num de iuſticia ſua vel de alijs cauſis que ad honeſtatem eiꝰ pertinere vi dentur· Vtile ne ſit ei in dammum de ſuis poſſeſſionibus· Facile vel poſſibi le·ne id bonum quod dominus ſuus facere leuit̄ poterat faciat ei diffici le·ne ve id quod poſſibile erat red dat ei impoſſibile vt fidelis hic docu menta caueat iuſtum eſt·ſed quia n̄ ſufficit abſtinere a malo niſi fiat id quod iuſtum ⁊ bonum eſt· reſtat ut in eiſdem ſex ſupradictis conſilium et auxilium domino ſuo fidelis preſtet·ſi beneficijs dignus videri vult et ſaluus eſſe de fidelitate quā iurauit·dn̄s ꝗꝫ fideli ſuo in hijs omnibus vicem reddere debet qđ ſi non fecerit merito cenſebitur malefidus·ſicut ille qui in eoꝝ p̄uaricacōne vel faciēdo vel conſentiēdo dep̄henſus fuerit perfidus et piurus· ¶ Aug̃·

SI quis laicus iuramētū violando ꝓphanat qđ regi ⁊ domino ſuo iurat· et poſtea puerſe et doloſe eius regnuz tractauerit et in mortē ipſius aliquo machinamēto inſidiatur· q² ſacrilegium pagit in xp̄m dei manum mittens anathema ſit·niſi p dignam penitentie ſatiſfactionem emendauerit ſicut ↄſtitutuz a ſancta ſinodo eſt·id eſt ſeculum relinquat arma deponat in monaſterium eat et peniteat omnibꝫ diebꝫ vite ſue· veruntamē cōmunionē in exitu vite ſue cum eucariſtia accipiat· ep̄us preſb̄r diaconus ſi hoc crimen commiſerit degradetur· ¶ Vt itaqꝫ ex premiſſis apparet mendaciuz nec in ſimplici ſermōe debet proferri nec iuramento firmari·mendacium au-

¶ Vicem·et ſic eadem fide teneta q̄s ſubdiſo ſuo ſicut ſubditus domino·vt xcv· di· eſto ſubiectus·extra de iure iurando·peruenit·et xxij ·q ·vi·nichil iniquius·et ſi non fecerit priuat̄ dominio quod habꝫ

in vaſallo et tranſit feudum ad ſuperiorem· ut i libris de feudis qualiter admodum feudum amittatur·

QAuete· operibus ·ar· ꝙ factis mentimur ſicut ⁊ verb̄ et factis negamus xp̄m ſicut et verbis·xi·q·iij·extimant·et factis appellamus·extra·de ap·dilci·i·et factis predicamꝰ·xli ij·di· ſit recto·

QVotiens· audientibus· forte inſtruit rudes magna et ſubtilia quod eſſe nō debet·ſi·viij·q·i·oportet·⁊·xlij·di· ·c·i·

tem non ſolum i verbis ſꝫ etiā i ſimulatis opibus eſſe probatur· ¶ Vnđ ambroſius ait in ſermone habito in dn̄ica de abrahā· Mētitur qui ꝓfeſſionem ſuam opibus nō oſtendit·

QAuete fratres cariſſimi mendaciū·q² om̄es qui amāt mēdaciū filij ſunt diaboli·non ſolum in falſis verbis ſꝫ etiā in ſimulatis operibus mendaciū ē mendaciū namqꝫ eſt ſe xp̄ianum dicere et opera xp̄i nō facere·mendaciū eſt ep̄m ſacerdotē vel clericū ſe ꝓfiteri ⁊ cōtraria huic ordini oporari· ¶ Item iero·

Quociēſ ꝑmo malꝰđ ore nr̄o ꝓcedat

QVotiens vero loquimur ā nō in oportuno tēpe aut non in oportuno loco aut nō vt ↄuenit audiētibus totiens ſermo malus ꝓcedit de ore noſtro ad deſtructionem eorum qui audiunt· ↄſideremus itaqꝫ quid loquamur quia ꝓ omni ocioſo verbo reddituri ſumus rationeꝫ in die iudicij· ¶ Iuramentum vero clericus laico preſtare non debet·
¶ Vnde in remenſi concilio legit̄·

Cuiquam laico clericus nichil iurare preſumat·

NVllus ex eccleſiaſtico ordine cuiquam laico quicq̄ȝ ſupra ſacroſancta euāgelia iurare p̄ſumat· ſed ſimplicit̄ cū veritate et puritate dicat eſt eſt· non non· ſed ſi eſt aliquid aliud qđ ſibi obiciatur prout iudicauerint q̄ eiuſdem ordinis ſunt aut corrigat̄ aut expurgetur· ¶ Epiſcopo ſimiliter clericꝰ iuramentū preſtare non debet niſi forte is cui eccleſie procuracōnem committit· ¶ Vnde vrbanꝰ ſecundꝰ ait·

NVllus epiſcopꝰ clericos ſuos niſi forte quibus eccleſiaſticarum rerum diſpenſatio conmiſſa fuerit ſibi iurare compellat·

Sequitur cauſa·xxiij·

NVllus·laico· hoc capitulū intelligas de iuramento expurgationis qđ clericus non debet facere coraꝫ laico ſed tantum coram epiſcopo vel eius delegato niſi hoc fiat auctoritate pape ut·ij·q·v·mennā ſi enim clericus peteret aliquid contrā laico bene teneret̄ ibi p̄ſtare iuramentū calumnie· vel dic ꝙ ſine licētia ep̄i nullū debꝫ facere iuramentū laico· Impatori aūt iurant ep̄i fidelitatem·

Quod militare. hic queritur an bellare vel militare ſit peccatum et dicendū ꝙ nō ut. ꝭ. e. militare. ⁊ hoc verū eſt ſi a principe indicatur bellum. vt. ꝭ. e. q. ij. iuſtum. ſimiliter pro defenſione ſua vel patrie vel legum paternarum. vt. e. q. viij. ſi nulla clerici aūt in ſacris ordinibus cōſtituti non poſſūt mouere arma vt. ꝭ. e. q. viij. clerici ſimiliter vidꝫ qđ nec in minoribꝰ ordinibꝰ cōſtituti ec. vxorati poſſūt mouere arma. vt. ꝭ. e. q. viij. clerici. qꝛ ſub regula eccleſiaſtica viuere debet. vt. xxxij. di. ſi qui. et. xx. q. iij. eos. qđ cōcedo ſi volunt gaudere ꝑuilegio eccleſiaſtico ar. ad hoc ex. de clericis coniu. io. Q°. i.

a ¶ ꝓpulſandam. qui repellere poſſūt iniuriā et q̄liter poſſit repelli ⁊ an tantum pſone iniuria vel etiā pſone et rerū poſſit repelli videndum eſt et quid videtur ꝙ nō ſolū laici ſed etiā clerici poſſunt repellere iniurias ⁊ rerū et pſone vt ex. de reſti. ſpol. olim. et ex. de ſen. exco. ſi vero. et. c. ex tenore. et. s. di. i. ius naturale et. ff. de iuſticia et iur. vt vim. e contra vidꝫ ꝙ clerici non poſſunt. vt ex. de homicid. ſuſcepimus. xlvi. di. ſeditionarios. Ad hoc dicunt quidam ꝙ nulli licet vim repellere repcutiendo ſed tātū impediendo. Alij dicūt qđ licet laicis repcuté. clericis nō. ego credo qđ clericis et laicis liceꝫ repcuté. diſtinguitur tn̄ qꝛ aut vis infertur pſone aut rebꝫ ſi pſone tūc eſt vis repellenda ꝓuſqꝫ ſit illata. licet quidā dixerūt ꝙ nullus vim repellere debꝫ niſi illatā imo inſidiantem licitū eſt occidere et eum qui vult occidé. vt. ff. ad. l. acquil. l. iiij. et. v. ſi tn̄ aliquis vim factam repellat potius ꝑſumi debet ꝙ defendendi non vlciſcendi cauſa fecerit id vt. ff. ad. l. aqꝉ. ſi ex plagis. §. tabernarius et hoc ſi primus percuſſor volebat percutere denuo alioquin ſi nolebat denuo percutere et alter repercuſſerit potius eſt vindicta quam repulſio iniurie. et ſic intelligo ꝙ dicitur iniuriam incontinenti poſſe repelli. requiritur ergo quod defendendo repercutiat non ulciſcēdo. ut. ꝭ. e. quid culpatur. ff. ad. l. acqꝉ. ſcientiā. ⁊ ut cū moderamine ſe defendat vt ex. d reſti. ſpol. olim cauſaꝫ. in fi. ſi qs tn̄ moderamen excedit et non ex propoſito non tenetur ut. ff. ad. l. aqꝉ. ſi ex plagis. §. tabernarius. licet illa decretalis olim cām videatur cōtradicere. Itē in otinēti debet vim vi repellē. ut. ff. de vi et vi ar. l. iij. §. cū igitꝛ. ſi autem vis infertur rebus et illatam et inferēdam licitum ē repellere ſed potius illatam ꝙ inferēdam.

Incipit causa vicesimatercia

Quidam epiſcopi cum plebe ſibi commiſſa in hereſim lapſi ſunt circumadiacētes catholicos minis ⁊ cruciatibꝰ ad hereſim cōpellē ceperūt. Quo cōperto apl'icus catholicis epīs circum adiacētiū regionū qui ab impatore ciuilem iuriſdictōnem acceperant imparuit vt catholicos ab hereticis defenderent epīs. et quibus modis poſſent eos ad fidei veritatē redire cōpellerent. Epī hec mandata apl'ici accipiētes conuocatis militibus apte et ꝑ inſidias cōtra hereticos pugnare ceperūt. Tandē nōnullis eorum neci traditis alijs rebꝰ ſuis vl' eccl'iaſticis expoliatis. alijs carcē et ergaſtulo recluſis. ad vnitatē catholice fidei redierūt. ¶ Hic primo q̄ritur an militare pctm ſit. ¶ Secūdo quod bellū ſit iuſtum et quomodo a filijs iſrahel iuſta bella gerebātur. ¶ Tercio an iniuria ſociorū armis ſit propulſanda. ¶ Quarto an vīdicta ſit inferēda. ¶ Quinto an ſit pctm iudici vel miniſtro reos occidē. ¶ Sexto an mali ſint cogendi ad bonum. ¶ Septimo an heretici ſuis et eccleſie rebus ſint expoliandi. et qui poſſidet ab hereticis ablata an dicatur poſſidere aliena. ¶ Octauo. an epīs vel quibuſlibet clericis liceat ſua auctoritate vl' apl'ica vl' impatoris p̄cepto arma mouere.

Q° I

Quod militare alienum videatur ab euangelica diſciplina hinc videtur poſſe ꝓbari. quia omnis milicia vel ob iniuriam propulſandam vel propter vīdictam inferendam eſt iſtituta. Iniuria aūt vel a propria perſona vel a ſocio repellitꝛ. Qđ utrūqꝫ euangelica lege ꝓhibetur. Cum enim dicitur. Si quis te percuſſerit in unam maxillā p̄be ei ⁊ alterā ⁊ iteꝝ. Qui angariauerit te mille paſſus vade cū illo duo milia. Item cum apl'us dicat ad romanos. non vos defendētes cariſſimi. ſed date locum ire. quid aliud prohibemur ꝙ proprie pſone iniuriam repellere. Itē cū petro gladio mgr̄m defendenti xp̄us dixerit. Conuerte gladiū tuū in vaginam an putas quia non poſſum rogare patrē meū et exhibebit michi pluſꝙ. xij. milia legiones angeloꝝ. Denīqꝫ ſicut de beato andrea legitur cū fieret concurſus populoꝝ ut de manibꝰ iniqui iudicis eum eriperent. et ab iniuria mortis illum defenſarent. ipſe econtra verbo et exēplo patiētiam docens. rogabat eos ne martiriuꝫ ſuū impedirent. Quid aliud monemur ꝙ ſicut ꝓprias ita et ſociorū iniurias patienť tolerařē nec ad arma concurrere ſed eorum exemplo ad ſimilia ferenda animum p̄parare. Itē cū in ꝓuerbijs dicatꝛ. michi vindicta ego retribuaꝫ dicit dominus. Itē cum in euangelio dicatꝛ. Nolite iudicare et nō iudicabimini. Item cū paterfamilias dicat ſuis volentibus colligere zizanias. ſinite utraqꝫ creſcere uſqꝫ ad meſſeꝫ et tunc dicam meſſoribus colligite zizania ⁊ alligate faſciculos ad comburēdū. Itē cū rex ille qui nuptias fecerat filio ſuo miſſis exercitibus ſuis angeloꝝ videlicet perditurus homicidas ꝓphetaꝝ ⁊ apl'orum qui vocati ad nuptias venire cōtēpſerūt credendo. Item cum paulus in epl'a ad romanos dicat. nolite iudicare inuicē. Item tu quis es qui alienuꝫ ſeruū iudicas. dn̄o ſuo ſtat aut cadit. Siue ergo morim̄ ſiue viuimus dn̄i ſumꝰ. In hoc em̄ xp̄us mortuuſ eſt et reſurrexit ut et viuoꝝ et mortuorum dominetur. In hijs omnibꝰ quid aliud p̄cipitur quam ut vindicta delinquentiū diuino reſeruetur examini. Cum ergo ut ſupradictuꝫ eſt milicia videatur inſtituta vl' ob iuriā ꝓpulſandā vl' ad vīdicām inferēdā utrūqꝫ an lege euāgelica ꝓhibeatur apparet ꝙ militaŕē pctm eſt

b ¶ Prebe. illud intelligatꝛ de cordis p̄peratione ut. ꝭ. e. paratus. vel cum. agitur d' fide

c ¶ Duo milia. vbi ſcilicet eſt queſtio fidei.

d ¶ Defendētes. exodio. vel dic ex interuallo vel non ſeruato moderamie

e ¶ Non poſſum. et tn̄ noluit rogare ut preberet exemplum humilitatis. alibi tamen dicit. ſi fieri poteſt tranſeat a me calix iſte. xvi. di. habeo.

f ¶ Iudicaŕē. iniuſte vel loquitur d' hijs qui non hn̄t iuriſdictionem.

g ¶ Zizania. xi. q. iij. nolite. io.

Niſi bella·ab apłis· ergo non tantum ex p̄cepto vel conſtitutione eccleſie legimus libros iudeoꝝ ſed etiã ex p̄cepto apłi·ſed quero vbi hꝰ p̄cepit apłus·dic ꝙ loquitur p̄ſumendo·qꝺ enĩ vniuerſalis eccleſia tenet credendũ eſt hꝰ ab apłis eſſe inſtitutũ·xi·di·eccleſiaſticaꝝ

b ¶ Vindicantes· ideo enĩ iudicioꝝ vigoꝛ in medio poſitus eſt ne quis ſibi vltionem ſumẽ p̄ſumat ut·C· de iudeis· nullus·

Paratus·in aperto·ar·ꝙ non ſemꝑ ꝑ exteriora oſ̄pendun tur interioꝛa·vt··v·q·v·non om̄is·et·c·non oſculat̃·

b ¶ Prodeſſe·ſic ergo ꝓdeſſe dicimur illi quẽ v̄beramus·vt·xlv·di·et qui emendat·

e ¶ Si v̄ba·ar·ꝙ nõ debemus inherere v̄bis ſed potius menti vt dixi·xxij·q·v·hũane·xxvi·q·v·nec mirũ·verba enim in reſcꝑtis poſita vel in lege confoꝛmare debemus equitati·etiã lʒ v̄ba hoc non patiãtur·extra·de reſcꝑ·cãm·vt·ex̃ de ↄſuetudine·cũ dilcũs et·ff·de in iuſ·vocando quãuis·ff·qui·pe·tu·l·vlti·ar·cõtra·xix·di·in memoriã·et·ff·q̃ et a quibꝰ mañ li·ꝓſꝑexit·vbi di ſufficit ita ſcꝑtuʒ eſſe·et ſi illud durum eſt·

f ¶ Quia neſciũt·ꝓ illis q̃ ex ignorantia hꝰ fecerunt rogauit·ut·i·q·i·§·cum ergo·

g ¶ Scd̃m legem·iudex ſ̃m legeʒ iudicabit et non ſecundũ motũ animi ſui·ut·ex̃ ꝺ cõſti·c·i·et·xi·q·iij ſũmope·alioquin puniĩtur vt falſarius·ut·ff·ad·l·cõ·de fal·l·i·§·i·

h ¶ Vel ↄtra legẽ·lex enim dicit ꝙ liber homo non debet v̄beribus cedi vt·C·ꝺ repuꝺ·cõſenſu·vltra mediũ niſi in caſu·ut·no·v̄·q·v·illi q̃·⁊ no·xv·q·vi·in ſũma

i ¶ Deſtruendũ·dixit eũ non eſſe p̃cipem quia nõ erat apud eum duraturus p̃cipatꝰ ut·ex̃ de v̄·ſignĩ·nã et ego·et·j·de pe·di·i·diuoꝛciũ·

¶ Hinc etiã gregoꝛius· bella carnalia belloꝝ ſpũaliũ figurã gerunt

Niſi bella iſta carnalia figuraʒ belloꝝ ſpũaliũ gererent nunquã ut opioꝛ iudaicaꝝ hiſtoꝛiarum libri diſcipulis xp̄i qui venit pacem docere legendi ab apoſtolis ĩ ecc̃ijs fuiſſent traditi·quomõ enim belloꝝ eis ꝓficẽt iſta deſcꝑtio quibꝫ dicit̃ ab iheſu·pacẽ meã do vobis· pacem relinquo vobis·et quibus ꝑ apoſtolũ dicitur et iubetur·non voſmetipſos vindicãtes ſed magis iniuriam ꝑcipite et magis fraudem patimini vñ deniqꝫ ſciens apłus dicat ad romanos·nobis iã ultra bella non eſſe carnaliter ꝑagenda ſed anime c̃tamina ↄtra ſpũales aduerſarios deſudanda velut magiſter milicie preceptũ militibus xp̄i dicens·induite vos armaturam dei ut poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli· ¶ Hijs ita reſpõdetur· Precepta patiẽtie ñ tam oſtentacõne coꝛꝑis q̃ꝫ p̄paracõe coꝛdis ſũt retinẽda· ¶ Vñ auguſtinus in ſermone de puero cẽturionis· Precepta patientie ↄ̈tute aĩ nõ oſtentaçõe coꝛꝑis ſ̃uanda ſũt

Paratus debet eſſe hõ iuſtus ⁊ pius patienter eoꝝ maliciam ſuſtinere quos fieri bonos querit ut numerus potius creſcat bõnoꝛum ñ ut pari malicia ſe quis numero addat maloꝛum· Deniqꝫ iſta p̄cepta magꝭ ſunt ad p̄paracõꝫ coꝛdis q̃ꝫ ad opus qꝺ in aꝑto fit ut teneat̃ in ſecreto animi patiẽtia cũ beniuolẽtia In manifeſto aũt id fiat qꝺ eis videtur ꝓdeſſe quibus bene velle debemus· Hinc liquido oſtenditur quod ipſe dñs iheſus exemplum ſingulaꝛ̃ patiẽtie cum ꝑcuteretur ĩ facie reſpondit· Si male locutus ſum exprobra de malo·ſi aũt bene cur me cedis nequaq̃ꝫ igit̃ p̄ceptũ ſuũ ſi v̄ba intueamur impleuit· Neqꝫ enim ꝑcutiẽti p̄buit alterã ꝑtem ſʒ potius ꝓhibuit ne facẽt et iniuriã ageret et tñ ꝑatus aduenerat nõ ſolum in faciẽ ꝑcuti verum etiam ꝓ hijs q̃ꝫ a quibus patiebatur crucifixus occidi ꝑ quibus ait in cruce pendens· pater ignoſce illis qꝛ neſciunt quid faciũt· Neqꝫ paulus apłus preceptum dñi et magiſtri ſui vidꝛ impleſſe vbi etiã ꝑcuſſus in faciẽ dixit p̃ncipi ſacerdotum·ꝑcũtiat te deus paries dealbate· Sedes me iudicaꝛ̃ ſecũdũ legẽ et ↄtra legẽ iubes me ꝑcuti et cũ a circũſtantibꝫ dicẽt̃ iniuriaʒ facis principi ſacerdotũ·irrideñ eos admonere voluit quid dixerit ut qui ſaperent intelligerent iam ꝺſtruendum eſſe in aduentu criſti parietem de albatum·hoc eſt ipocriſim ſac̃docij iudeoꝝ· Ait quippe· Neſciui fratres qꝛ princeps eſt· Scriptũ eſt enim principi populi tui non maledices· Cum ꝓculdubio qui in eodem populo creuerat atqꝫ in lege fuerat eruditus illum principem ſacerdotum neſcire nõ poſſet· nec eos quibꝰ ita notus erat ullo modo falleret quod neſciret· Sunt ergo iſta p̄cepta patientie ſemꝑ in coꝛdis p̄paracõe retinẽda· ipſa q̃ꝫ beniuolẽtia ne reddat̃ malum ꝓ malo ſemꝑ in volũtate cõplenda· Agenda ſunt aũt multa etiam cũ inuitis quadaʒ benigna aſperitate plectendis·quia eoꝝ potius utilitati cõſulendum eſt q̃ꝫ volũtati·nam in coꝛripiendo filiũ quãtũlibꝫ aſpere nũq̃ꝫ ꝓfecto paternus amoꝛ amittitur·fiat tñ ꝙ nolit et doleat q̃ etiam inuitus doloꝛe vĩdetur eſſe ſanandus·ac ꝑ hoc ſi terrena res iſta publica criſtiana p̄cepta cuſtodiat·ec̃ ipſa bella ſine beniuolentia non gerentur ſed ut potius ad pietatis iuſticieqꝫ ſocietatem victis facilius conſulat̃·nam cui licentia iniquitatis eripitur utilius vincitur·qm̃ nichil eſt infelicius felicitate peccantium qua penalis nutritur impunitas et mala voluntas velut interioꝛ hoſtis roboꝛatur·et paulo poſt· ¶ Nam ſi xp̄iana diſciplina om̃ia bella culparet hoc potius cõſiliũ ſalutis petentibꝫ ĩ euãgelio dicẽtur ut abicerent arma ſeſeqꝫ militie omnino ſubtraherẽt· Dictũ eſt aũt eis neminẽ cõcuſſeritis· Eſtote contẽti ſtipendijs v̄ris·quibꝫ ꝓpriũ ſtipẽdiũ ſufficere debere precepit militare uticꝫ nõ ꝓhibuit ¶ Itẽ eiuſdẽ ad bonifacium· In bellicis armis milites placẽ deo poſſunt·Ru·

Noli exiſtiare nemiem deo placere poſſe qui armis bellicis miniſtrat· In hijs erat ſanctus dauid

k ¶ Neſcire·ar·ꝙ non poteſt quis ſe excuſare pretextu ignoꝛantie de re que facta eſt inter vicinos ſuos·vt extra de p̄ſump·quoſdam·c·quãto·liiij·di·nulli·et·xij·q·ij·qui et humanis·ſimilis preſumptio ẽ·C·de integ̃·reſti·mi·de tutela·

l ¶ Quã voluntati·ĩ·e·q·iiij·diſplicet·s·xlv·di·et q̃ emendat·

m ¶ Qui etiã·vel quinetiam·

n ¶ Publica·i·aliquis gerens rem publicam· Jo·

o ¶ Nam in euangelio·iohannis·

p ¶ Concuſſeritis ↄcutere ẽ aliquid petere vltra debitum racõe officij alicuius·vt ĩ·e·quid culpatur·di aũt ↄcutere qui ꝑ opp̄ſſionem et minas extoꝛquet pecuniã·vt·ff·de cõcuſſ·l·i·et·ij· Jo·

Noli exiſtiare Sanctus dauid·ſi aliquis exiſtens ſanctus poteſt vti armis in bello quare ergo ꝓhibetur penitentibꝫ vti armis vt·xxxiij·q·ij·ãmonere·rñdeo ideo quia penitentes viuũt ſub regula eccleſiaſtica ut·xi·q·i·aliud vel ideo quia arma poſſũt dare occaſionem peccandi·

¶ Hoſti· hoſti ergo eſt fides ſeruanda vt hic· et ·xxij· q· iiij· innocens· ar· ↄtra ·xxij· q· ij· vtilem· qd verum eſt ſi ipſe nobis ſeruat fidem· alias non tenemur ei ſeruare· vt· xcv· di· eſto ſubiectus· ex de iureiur· peruenit ·xxviij· q· i· ſi infidelis· ff· locati· quero· § inter· C· de tranſac· l· cũ ꝓpo nas· infi· ar· ↄtra· ·xi· q· iij· iter verba· in fi· et· xxxiij· q· ·v· q deo·

ſi ꝑnceps eccleſiaſticus poteſt indicere bellum vt· ĩ· e· q· viij· igitur· et ·c· omni· et ·c· ſequenti·

¶ Sinente· vt· viij· q· i· audacter·

¶ Sacrilego· xi· q· iij· Julius imperator·

cui dominus tam magnum teſtimoniũ ꝑhibuit· in hijs et plurimi illius tpis iuſti· In hijs erat ſanctus centurio ille qui dño dixit· nõ ſum dignus ut intres ſub tectum meũ· Hoc igitur ꝑmum cogita quando armaris ad pugnanduz· quia virtus tua etiam corporalis donum dei eſt· Si enim cogitabis hoc de dono dei non facias ↄtra dominuz· fides enim qñ ꝑmittitur etiã hoſti ſeruanda ẽ contra quẽ bellũ geritur· quãto magis amico ꝓ quo pugnatur pacẽ habẽ voluntas eſt· Bellum autem debet eſſe neceſſitatis ut liberet deus a neceſſitate et ↄſeruet in pace· nõ enim pax queritur ut bellũ exerceatur· ſz bellũ geritur ut pax acquirat· Eſto ergo bellãdo pacificus ut eos quos expugnas ad pacis vnitatem vincẽdo ꝑducas· Beati enim pacifici ait domin9 qm filij dei vocabũt· Si autẽ pax humana tam dulcis eſt pro tẽporali ſalute mortaliũ· quãto dulcior ẽ pax diuina pro eterna ſalute angeloꝝ· Itaqz hoſtẽ pugnantem necitas deprimat non voluntas· Sicut bellãti et reſiſtenti violentia redditur· ita victori capto miſericordia iam debet· maxime in quo pacis perturbacõ non timetur· ¶ Item eiuſdẽ ↄtra manicheos·

In bellicis armis milites deo placẽ poſſunt·

Quid culpatur in bello an quia moriũtur qñqz morituri ut dominẽtur in pace victuri· hoc rephendiſſe timidoꝝ eſt non religioſoꝝ· nocendi cupiditas ulciſcendi crudelitas impacat9 atqz implacabilis anim9 feritas rebellandi· libido dominandi et ſi qua ſimilia· hec ſunt q in bellis iure culpantur· que plerũqz ut etiã iure puniantur aduerſus violẽtias reſiſtentiũ ſiue deo ſiue aliquo legitimo imperio iubente gerenda ipſa bella ſuſcipiũtur ab omnibus bonis cum in eo humanarum rerũ ordine inueniũtur ubi eos iurare vel iubere aliquid tale vel i talib9 obedire ipſe ordo iure ↄſtrĩgit· Unde neqz iohannes ab armis iubet diſcedere milites et xp̃s tributa ceſari monet reddi· qr ꝓpter bella neceſſario militi ſtipẽdia ꝑbeãtur· Ordo autẽ ille naturalis mortaliũ paci accomodatus hoc poſcit· ut ſuſcipiendi belli auctoritas atqz ↄſilium penes ꝑncipes ſit· ſed ſi humana cupiditate bellum geritur non nocet ſanctis in quos nõ habet quiſqꝫ poteſtatem niſi deſup datam Nõ enim poteſtas eſt niſi a deo· ſiue iubente ſiue ſinente· Ergo vir iuſtus ſi forte etiã ſub rege et homine ſacrilego militet recte pt illo iubente bellare ſi vice pacis ordinẽ ſuans qd ſibi iubet vel nõ eſſe ↄtra dei ꝑceptuz certũ ẽ vl utrũ ſit certũ nõ eſt ita· ut fortaſſe reũ faciat regẽ iniqtas imꝑandi· Innocẽtez aũt militẽ oſtẽdat ordo ſeruiendi· ¶ Item eiuſdẽ in libro de verbis dñi tractatu ·xix·

Militare non eſt peccatum·

Militare nõ eſt delictũ ſz ꝓpter ꝑdam militare peccatũ eſt· nec rem publicã gerere criminoſũ eſt· ſz ideo agere rẽ publicã ut diuicias augeas videtur eſſe damnabile· ꝓpterea enim quadam ꝓuidẽtia militantib9 ſtipendia ſũt ↄſtituta ne dũ ſumpt9 queritur ꝑdo craſſetur· Item dñs ipſe dixit· Reddite que ſũt dei deo· et que ſunt ceſaris ceſari· Igitur qd ceſar precipit ferendum eſt· quod impat tolerandũ eſt· ſed ſit intolerabile dum predam exactores accumulant· Item interrogauerũt iohãnem milites dicentes· Quid faciemus et nos· Ait illis· Neminẽ ↄcutiatis neqz calũniã faciatis ſed eſtote cõtẽti ſtipendijs vr̃is· Sic aũt ſe debz om̃is hõ qui militat cognoſcẽ Nõ enim de hijs tãtũ militantibus ſcriptura loquitur qui armata militia detinẽtur· ſed quiſquis militie ſue cingulo utitur dignitas ſue miles aſcribitur· atqz ideo hec ſententia pt dici militibus ꝓtectorib9 cũctiſqz rectoribus· Quicũqz ſtipendia ſibi publice decta ↄſequitur ſi ãplius querit tanqꝫ calũniator et cõcuſſor iohannis ſententia cõdẽpnatur· ¶ Item eiuſdẽ de diũſis eccle obſeruacõibus·

Peccata ſũt bella q geruñt ut mali cohibeãt et boni ſbleuẽt

Apud veros dei cultores etiaz bella ipſa pacata ſunt que non cupiditate aut crudelitate ſz pacis ſtudeo geruñt ut mali coherceãtur et boni ſubleuentur· ¶ Itẽ gregorius vniuerſis militibus neapolim·

Sũma laus militie eſt rei publice utilitatibus obedientiam exhibere·

¶ Iam debetur· ar· miſericordiam eſſe debitam· et ita eſt ar· q diſpenſatio poteſt peti tanqꝫ debita· vt· l· di· domino ſancto· in fi· vt· lxxxvi· di· non ſatis· in fi· Itẽ habes hic q aliquis tenetur pcẽ hoſti ſuo· vt· ij· q· v· qñto· in fi· dũ tamen non timeatur periculũ incurrẽ· ex hoc· et ĩ· e· q· iiij· ẽ iniuſta· Iohãnes·

Quid culpatur· qñqz· e te hec ratio non ẽ ſufficiens· Nam ſi quis hominẽ iterficiat hoiem etiaz mortifere vulneratum nilominus tenetur· vt· ff· ad· l· acquil· ita vulneratus· in pñ· et eſt ſilis ratio ĩ· xxiiij· q· iij· ſi habes· et ff· ad· l· ro· de iac· qui leuãde· § ſi ea et· l· nauis· § ſi nauis· et ff· q vi· aut clam· ſi alius· § ẽ et alia·

¶ Dominentur· victores·

¶ Siue deo· id ẽ diuina reuelatione ĩ· e· q· ij· dñs·

¶ Ordine· id eſt poteſtate·

¶ Tributa· vt ĩ· e· q· viij· tributum·

¶ Principes· vt ĩ· e· q· ij· iuſtum· nullus ergo bellare poteſt ſine auctoritate ꝑncipis ut hic et· C· ut armorum vſus· l· i· li· xi·

¶ Iniquitas· hic habes q licz dñs peccet ꝑcipiendo tñ ſubditus non peccat obediendo et· c· di· ↄtra morẽ in pñ· ſic· xxxiij· q ·v· manifeſtum· ex· de iurciur· debitores· Itẽ habes hic q in dubijs· ſup eſt obediendum· xix· di· in memoriam· ar· contra· l· di· ſi quis ꝑpoſtera· xi· q· iij· quid ergo· Itez eſt hic· ar· q in dubijs humanior ẽ et tutior via eligenda extra· de ſpon· iuuenis· et ·xxiiij· di· c· vlti·

Militarẽ· augeas· ſ· iniuſte iuſte enĩ licitum eſt augere diuitias· xxx· di· hic ſcꝑſi

¶ Premius cepit licet ſit iniuſtum· vt· c· di· contra morem· in pñ·

¶ Militie· cũ ergo clerici milites dicãtur· vt· lxi· di· qd ꝓderit· et· i· q· iij· ſaluator· et· q· vij· qui in qualibet· ſimiliter et patroni cauſaꝝ dicũtur militarẽ· ut· C· de aduoc· diũ· iu· aduocati· ergo ſi om̃es iſti habent ſtipẽdia nõ debẽt recipere ſalaria· i· q· ij· ſicut·

¶ Condemnatur· ſed qualiter punitur ↄcuſſor· dic q ſecũdũ canonẽ pena quadrupli· vt· xviij· di· qm· ſm legẽ· vider q ex ordinem punitur cũ nõ ſit publicũ crimẽ· ut· ff· de ↄcuſ· l· ij· ſed cẽte et ſm legez pena quadrupli punitur· ut· i· q· vij· ſanctimus·

Summa milicie laus inter ali-
a bona merita hec eſt obedien
tiam rei publice utilitatibꝫ exhibere
quicquid ſibi utiliter impatū fuerit
obedire· ſicut etiā nūc deuotōnes ve
ſtrā feciſſe didicimus· qꝛ epiſcopis no-
ſtris quibꝫ magnificū virū conſtanti-
um tribunū cuſtodie ciuitatis depu
tauimus peſſe paruit et congruā mi-
litaris deuotōis obedientiā demon-
ſtrauit· vnde ſcriptis vos pſentibus
curauimus ammonēdos uti pdicto
magnifico viro tribuno ſicut et fe-
ciſtis omem debeatis p ſereniſſimo-
rū dñoꝝ utilitate vel conſeruāda ciui
tatꝫ obedientiā exhibere· quatinus
quicquid a nobis hactenus bene ge
ſtum oſtenditur et congnoſcit per p-
ſentē tpis vigilantiā ac ſollicitudi-
nem augmētetis· ❡ Ex hijs omni-
bus colligitur· qꝛ militare nō eſt pec
catū· et qꝛ pcepta pacientie in ppa
racōe cordis nō in oſtētacōne cor-
poris obſeruāda ſūt· Q II

Quod autem queritur quid
ſit iuſtum bellum iſidorus li·
·xx· ethimol· inquit·

Quid ſit iuſtum bellum

Juſtū bellū ē qđ ex edicto geri
tur de rebꝫ repetēdis ā ppulſā
doꝝ hoim cauſa· Judex dictus ē qꝛ
ius dictat ppl'o ſiue qđ iure diſcep-
tet· Jure aūt diſceptare eſt iuſte iu
dicare· non eſt enim iudex ſi non eſt
in eo iuſticia· ❡ Itē aug· in pmo li·
queſtionū Nichil ad iuſticiā int
eſt ſiue aperte ſiue ex inſidijs pugne

Dominus noſter ihēſus tur
xps iubet ad ihm naue ut con
ſtituat ſibi retrorſū inſidias id eſt i
ſidiātes bellatores ad inſidiāduz ho
ſtibꝫ· hinc ammonemur hꝰ non iniu-
ſte fieri ab hijs qui iuſtū bellum ge
rūt ut nichil iuſtꝰ pcipue cogitet i
hijs rebus niſi ut bellum ſuſcipiat
cui bellare fas eſt· non enim fas eſt
omibꝫ· Cū aūt iuſtū bellū ſuſceperit
utrum apte pugnet ā ex inſidijs ni-
chil ad iuſticiā intereſt· Juſta autē
bella ſolent diffiniri q ulciſcūtur in-
iurias· ſic gens vel ciuitas petenda
eſt q vel vindicare neglexerit qđ a
ſuis improbe fcm̄ eſt· vel reddere qđ
p iniurias ablatum eſt· Sed et hoc
genus belli ſine dubio iuſtum eſt· qđ
deus impat qui nouit quid cuiqꝫ fi-
eri debeat· in quo bello ductor exer-
citus vel ipſe ppl's nō tam auctor bel
li qꝫ miniſter iudicandus ē· ❡ Cū er-
go iuſtū bellū ſit· qđ ex edcō gerit
vl' quo iniurie ulciſcūtur· querit quō
a filijs iſrahel iuſta bella gerebātur
❡ De hijs ita ſcribit aug· in qōibꝫ
numerí Innoxius trāſitus filijs iſrl'
negabat̄ 7 ideo iuſta bella gerebant

Notandū ſane ē· queadmoduz
iuſta bella gerebantur a filijs
iſrl' cōtra amorreos· innoxius enim
trāſitus negabatur qui iure hūane
ſocietatis equiſſimo patere debebat

Quod vero Q III
iniuria ſocioꝝ armis pro-
pulſanda non ſit· exemplis
et auctoritatibus pbatur· Dominꝰ
enim cum ab herode quereretur ad
interficiendū nō pcinciuz queſiuit
armoꝝ· cū occulto inſtinctu poſſet
in eū manus cōuertiſſe iudeoꝝ ſꝫ fugi-
ens in egiptū latuit ibi p ſeptēniuz
ſic etiā cū a iudeis lapidibꝫ peteret̄·
abſcondit ſe et exiuit de tēplo ſic etiā
cū ducētur ad crucē noluit commoue-
re adūſus ſeniores iudeoꝝ turbaz q
nup ei obuiā pceſſerat et cū palmiſ
et laudibꝫ eū recepat· Sic etiā in-
rogatus a pilato an rex eſſꝫ ait· re
gnū meū nō ē de hoc mundo· ſi enim
eſſet de hoc mūdo miniſtri mei utiqꝫ
decertarēt ut nō traderer iudeis in
ſinuās eos ad regnuz huius mundi
ptinere· qui auxilio hūanaꝝ viriuz
nō diuino preſidio ab immīnēte in-
iuria ſe tueri contēdūt· Itē cū diſcipu
lis ſuis ait· ſi vos pſecuti fuerint in

Summa· utiliter· ar· qꝛ ſi eps pcipit alicui ire romā p vtilitatem
eccle qꝛ tenetur obediē· vt· vij· q· i· quia· et ſi clericus ſe excuſat
et dicat mittatis illū q̄ ditior ē rñdet ei epus ſic xpus rñdit petro· Cū e
nim dñs dicēt petro tu me ſequere· rñdit petrus dñe hic aūt qđ demon
ſtrato iohe· 7 dixit
ei dñs· quid ad te
ſic eū volo mane-
re tu me ſequere·
Nō· ij·
Quod autem bellū· bellum di
cit̄ iniuſtuz quiqꝫ
modis· vel ratio
ne perſone ut ſi fu
erint pſone eccle
ſiaſtice quibꝫ non
eſt licitum fūdere
ſanguez ut· ſ· e· q·
viij· clerici· et· c·
hijs a quibꝫ· rōne
rei· ut ſi nō ē p r
petēdis rebꝫ vel
p defenſione prie
ut· ſ· e· q· viij ſi nul
la vel ppter cauſā
ut ſi ppter volūta
tem 7 nō ppter ne
ceſſitatem pugna
tur ut· s· e· q· i· no
li· ex animo eſt in
iuſtū vt ſi animo
vlciſcendi fiat· vt
· s· e· q· i· qđ culpa
tur· Item eſt iniu
ſtū ſi nō ſit indictū
auctore principe
ut· ſ· e· c· i· et· s· e
· q· i· quid culpat̄
que alia adhuc re
quirantur habes·
· s· e· q· i· in gloſa
illa qui repellē· io
Iuſtū eſt· de
rebus· abla
❡ Iure· tñ tis·
et ſi aliqđ inique
decernat iudex iu
ſtum eſt id eſt tā-
quam iuſtū debet
ſeruari ut· ff· de iu
ſticia 7 iure· l· pe·
et tenent ſnīe ſue
q̄diu tolerāt̄ ut
· iij· q· vij· §· vlti·
Dominus nr·
ex inſidijs·
ſic ergo p inſidiaſ
et p dolū poſſumꝰ
licite vincere ho-
ſtes noſtros ut· xx
iij· q· ij· vtilē· xliij
di· in mandatis·
dum tñ fidem non
rūpamus hoſti vt
· s· e· q· i· noli· itē·
dicas d' aduocato
qꝛ ſi habet iuſtam
cauſam licite po-
teſt decipe adūſa-
riū ſuū ut ar· iiij· q
· iiij· c· i·
❡ Vlciſcūtur· id eſt repellūt et ſic non obſtat· xlvi· di· ſedicionarius·
❡ Ciuitas· iudex ergo qui non facit iuſticiam poteſt conueniri ut hic
et· iij· q· vij· qui ſine· et in aut· ve· diffi· iud· §· penl' et vlti· coll' ix· et·
· C· de ap· ſi appellationem· et· ſ· e· q· v· adminiſtratores extra de of· leg·
prudentiam· et ita iudex facit litē ſuam nō ſolū ſi p dolum vel gratiam
vel inimiciciam iudicet· ſed etiam ſi alie ſordes interueniant· vt· ff· de
iudic· l· filius· licet ſit ar· contra· ij· q· vi· hoc etiam placuit· p· hoc decre
tū pilleus obtinuit contra nūcios regis anglie· quia cum ipſe contumitus
recuſaret de ſuis iuſticiā facē fecit litem ſuam· vnde nūcij ipi contuma
ti ſūt· eſt tamen ar· contra· C· de acc· et· ob· auē· et inno 7· C· ne· vxor p
marito· l· i· et· ij· ſed quid ſi aliquis in bello conſecutus eſt totum ſuum
intereſſe· nunquid adhuc de hoc ipm in iudicio poterit conuenire· vel
an poteſt adhuc
habē bellū contra
ipſum· vidi qꝛ ſic·
quia penam con-
tumacie ſue pſti-
tit· vnde adhuc a
gere poteſt ad re
ſtitucōnē rei abla
te· ut· ff· de tabu·
exhiben· locuz· §·
pnl'· Itez res iſta
nō eſt ei ſoluta p
debito ſed in bello
eſt facta ſua vt ſ·
· e· q· v· dicat· et· q
· vij· ſi de rebꝰ· ff·
d' acqui· rr· do· na
turale· §· vlti· Itez
quia contra contuma-
cem in infinitū va
rari pt· ut· ff· d' rei
ven· qui reſtitue·
ar· cōtra· quia bo-
na fides non pati-
tur qꝛ bis idem ex
igatur· ut· ff· d' re·
iur· bona fides·
Notandum·
tranſitus· licꝫ
enim tranſire p a
grū alienū ius non
ſit· ut· s· di· i· c·
tñ qꝛ neceſſariꝰ 7
innoxius erat iſte
tranſitus iſti phi
beri nō debuerunt
vt· ff· de aq plu·
ar· in ſūma· §· Itē
varijs· Itē qꝛ via
publica erat et ne
mo phibetur via
publica vti ut· C·
de ſui· p agrū·
Nō· iij·
Quod· ve-
ro· hic q̄-
ritur an
iniuriaz ſociorum
ſit armis repellen
da 7 dicendum qꝛ
ſic· ſ· e· fortitudo·
et· c· non inferen-
da· gra· tñ primo
probat decem au-
toritatibus et ex-
emplis· qꝛ iniuria
ſocioꝝ non ſit ar-
mis repellenda et
ſic concludit in fine
qꝛ ſi iniuria non ē
armis· repellenda
armoꝝ auxilia nō
ſūt appetenda· et
qꝛ nō ē petendum
de iure preſtari ſi
debꝫ· poſtea rñdit
et dicit qꝛ multa
iure pſtātur q̄ nō
iuſte petūtur· ſicut iudex iuſte vindicat iniuriam quā tamen bonus vir
non recte poſtulat· qđ pbat p ſequēs ca· et duo exempla·
❡ Fugiens· quicquid hic dicitur allegatio ē· nam bene licitū eſt cui
libet ſe defendere etiā clerico· vt· no· s· q· i· in pri· 7 extra de homi· inter
feciſti· ſed p rebus defendendis dicūt pleriqꝫ qꝛ non eſt licitum cleri-
co aliquem occidere vt extra de homi· ſuſcepimus· vnde bene dicitur in
illa de· interfeciſti· qui te et tua· non dicitur ibi te vel tua·
❡ Baculus arundineus· id eſt fragilis defenſio·

a In homie· qđ nō licȝ· ꝫ· de o· di· ·i· omis xp̄ianus·
b In hōie· id eſt in egiptijs· vt legitur in actibꝫ apoſtoloꝝ·
c Digni· id ē de hoc gaudebāt qꝛ digni erāt ꝙ pati ēter poterāt ſuſtiſnē oīa adūſa·
d Perſuadet· nō ꝑcepit quia licite poteſt quis petere ſatiſfactionem vt· xiiij· q· i· qđ ḋ betur·
e Non debet· hꝯ regula falſa ē· qꝛ multa licite p̄ſtantur que licite non petūtur ꝓ ut ſtati ſeqtur i lr̄a· viij· q· i· qui epatū· xviij· di· de culogijs· ff· de uar· et extraord· cog· l· i· ꝗ eſt quidem·
f Rite· ſic ego iudex ex officio ſuo debet punire crimen· lȝ accuſator accuſare non poſſit· qꝛ ſancti tas ignoſcēdi gloriam dereliquit· ut· C· de epiſtopiſ et clerici· ſi quis i hoc genus· ꝶ· i· ⁊ eſt ſimile extra de ap· oſtitutus· i ſi·

vnā ciuitatē fugite in aliā· non arma armis· ſȝ fugaȝ pſequētibꝫ docuit opponi· Item ſicut legit̄ in yſaia egiptus a nabuchodonoſor deuaſtata ē· qꝛ filius iſrahel ↄtra aſſirios et caldeos ꝓtectōnis et defenſionis auxiliū ꝓmiſit· vnde d̄cm eſt· baculus arūdineus rex egipti ſup quē ſi aliquis innixus fuerit· ↄfringetur et ꝑforabit manū innitentis· Ipſi etiaȝ iudei captiui ducti ſunt· qꝛ ſpem ſue liberacōis nō in ſolo deo ſȝ etiam in hoie poſuert̄· ſicut etiā de p̄mis credentibꝫ legit̄· qui rapinā bonoꝝ ſuorū cū gaudio ſuſceperūt non querētes ſibi alioꝝ p̄ocinia ſȝ gaudentes qm̄ digni inueniebantur ꝓ noie ihū ↄtumeliā pati· Sic et ap̄ls in p̄ma ep̄la pſuadet corinthijs ut iniuriam et fraudē patiēter ferāt· potiꝰ ꝙ̄ repetendo fr̄es ſcandaliſent· Sic ab ydolotitis ⁊ a qualibet eſca cēſet abſtinendū potius ꝙ̄ cum ſcandalo fratrū edamus· Sic et a ſūptibus abſtinet ne aliqđ offendiculū euangelio criſti p̄ſtaret· Cū ergo ille q̇ ab iniuria armis arcetur nō minus ſcandalizetur ꝙ̄ ille a quo ablata corā iudice repoſcūtur· patet ꝙ ad ꝓpulſandā iniuriā nō ſūt petēda armoꝝ auxilia· qđ aūt petendum non eſt illud iure p̄ſtari nō dȝ· ſȝ ecōtra multa rite p̄ſtātur q̄ tn̄ iure non petūtur· bonus em̄ non rite iniurie vindicta petit qꝛ malū ꝓ malo reddēt quaȝ tn̄ iudex recte infligēt nec niſi bonū ꝓ malo reddēt· Vnđ auġ· in expoſicōne pſalmi· c· viij· ait·

Quot ſint differētie retribucōnis·

SEx drn̄tie ſunt red dē bona ꝓ malis· nō reddē mala ꝓ malis hꝯ bonoꝝ ſūt· ſȝ p̄us melius· n̄ reddē bona ꝓ bonis ⁊ reddē mala ꝓ bonis hꝯ duo maloꝝ ſūt ⁊ poſteriꝰ deteriuſ ē· reddē bona ꝓ bonis ⁊ mala ꝓ malis· hꝯ duo mediocriū ſūt· p̄us ꝓpinquū bonis ↄuenit etiā malis qđ xp̄s nō arguit ſȝ plus oportē dic̄· qꝛ et ethnici hꝯ faciūt· poſteriꝰ ꝓpinquum malis ↄueīt tn̄ ⁊ bonis· vnđ ⁊ lex modū ulcōis ſtatuit· oclū ꝓ oclo· q̄ ſi dici p̄t iniuſtoꝝ ē iuſticia· nō qꝛ iniq̄ ē ultio qua lex ſtatuit· ſȝ qꝛ vicioſa ē libido ulciſcēdi· magiſq̄ȝ ad iudicem ptȝ hꝯ int̄ hoies decnē ꝙ̄ bonū hoiem ſibi expetē· hꝯ em̄ malū ꝓ malo reddēt· iudex vero nō ſȝ dilectōne iuſticie iuſtū iniuſto qđ eſt bonū ꝓ malo qđ etiā deus iudex fac̄· Item· Ab aliquo capto iniuſte ſua exigunt̄· ꝓ vita tn̄ redimenda iuſte offerūtur· Itē ſac̄ vaſa ab aliquo barbaro iniuſte exigūtur· ꝓ redēpcōe tn̄ captioꝝ iuſte p̄ſtātur· Sic etiā iniurie ꝓpulſacō lȝ iniuſte poſtulet̄· iuſte tn̄ p̄ſtat̄· quanq̄ȝ ipa poſtulacō non uſqueq̄ȝ iniuſta ꝓbet̄· aliud em̄ eſt iniuriā ꝓpellere ut ſibi liceat voluptuoſe viuere aliūd ut alioꝝ utilitati libere poſſit vacare· Sicq̄ȝ aliud ē ſuffragiū ab hoie tanq̄ȝ a miſtro iuſticie poſtulaē ut mala volūtas adūſatiū eiꝰ miſterio careat effcū ⁊ bonorū volūtas eius ſuffragio ſotiātur effectū· aliud ſp̄ē ſuā adeo in hoiem trāſferre ut adūſa q̄ inferunt̄ a deo ad vite correctōeȝ hūano pellantur auxilio nulla p̄cedēte correctōe· ſic iſrlite q̇ captiuitatē ſibi imminētē egiptioꝝ ſuffragio ſe putabāt poſſe euadere ſine pnīa p̄terite vite nō reuocātes ad mēoriā· da nobis auxiliū ḋ tribulacōe qꝛ vana ſalus hominis· Et itē hij i curribꝫ et hij in eq̇s nos aūt i· n· d· dei nr̄i iuocabimꝰ· Petere ergo uł p̄ſtare i tribłacōe ſbſidiū ut voluptuoſe q̇s in c̄mie viuat dānabile ē petē aūt uł p̄ſtare ſolatium ut malis facultas deliquēdi adimat̄ ut eccīa pacē adipiſcat̄ ut aliq̇s multoꝝ vtilitatibꝫ ſuet̄ utile eſt ⁊ honeſtū· diſiłaē vēo ꝯuiſſimū· Hic de paulo legit̄ ꝙ cū quidā iudeoruȝ iuraſſent ſe nō ↄmeſturos panē niſi eū interficerēt· petijt milites a p̄tore quoꝝ p̄ſidio illeſus ſuaret̄ ab iniuria iudeoꝝ nō ſue voluptati ſed oim utilitati victurus· Hic in euāgelio mercenarius vocatur q̇ vicȝ lupū venietē videt ⁊ dimittit oues ⁊ fugit· Hic etiā eccīa auxiliū ab impatore ad ſui defēſionē petere monet̄· Vn̄ auġ· ait ad bonifaciū·

Ab impatore eccleſia auxiliū poſtulare debet·

MAximianus ep̄s vagienſis auxiliū petijt ab impatore xp̄iano ↄtra hoſtes eccleſie nō tam ſui ulciſcendi cauſa ꝙ̄ tuende eccleſie ſibi credite· Nđ ſi p̄termiſiſſȝ nō eiūs fuiſſet laudanda patiētia ſȝ negligētia merito culpāda· neq̄ȝ em̄ ap̄ls paulus vite ſue tranſitorie ſȝ eccleſie dei ↄſuluit qn̄ ↄtra eos qui eū occidē cōſpirauerāt ↄſiliū eoꝝ ut tribuno ꝓderetur effecit vnđ fcm̄ eſt ut eū ad locū q̇ fuerat ꝑducendus miles armatus deduceret· ne illoꝝ pateret inſidijs· Itē auġ· ad emeritum·

Catholici ↄtra hereticos a p̄tatibꝫ ordiatis defenſiōeȝ p̄nt poſtulaē

NOſtri adūſus illicitas et p̄uatas vroꝝ violētias quas et vos ibi q̇ talia facitis doletis et gemitis a poteſtatibꝫ ordinatis vltionē petūt

placuit·
Iuſtum· id eſt factum iudicis eſt iuſtum·
Iniuſto· id ē ei q̇ hoc tn̄ iniuſte petit ſcȝ cauſa vlcōis· ſi· s· q· i· q̇d culpatur· vſus ſi·

MAximianus· hꝯ negligētia nam quilibet tenetur defendere ius ſuū ut· lxiiij· di· c· quia· et· lxiij· di· ti bi· et· ff· ḋ pet· he· Illud conſilium· nec in hoc peccaſſet paulus licȝ aliq̇s tūc ibi fuiſſȝ occiſus· ut· ꝫ· e· q· v· de occiđ· ſed quid ſi clericus conqueratur de laico aliq̇ et iudex iubeat occidi eū· an teneatᷣ clericus de morte eius vidᷣ ꝙ ſic ut ꝫ· e· q· v· vnū ſolum· ſed non eſt hꝯ verū· nam ſi clericus ciuiliter agit vel agit criminaliter ꝓ modico crimine qđ non inducit mortē vel menbri abſciſionem· ſi iudex ipm̄ morti tradidit hoc nō nocet clerico· vt· ff· ḋ bo· li· qui cū maior· ꝗ· i· et ē expꝛ̄ſſuȝ ex̄ de homi· poſtulaſti· Itē nū quid eſt imputanda ep̄o mors ali/cuius ſi vocat milites ad pugnam vidᷣ ꝙ ſic· ut· xx· q· iij· eos qui· ſed hoc nō ē verū ꝫ· e· q· v· de occidēdis
p Proderetur· nō tn̄ fuit hꝯ vera ꝓditio cū dixerit talibus qui poterāt ꝓdeſſe et non obeſſe· ut· xxij· q· v· hꝯ vidᷣ· Io·
NOſtri· id eſt catholici·

SEx drn̄tie retribucōnū
b Mediocrium· mediocres hic appellat illos q̇ non ſūt ſūme boni vel ſūme mali·
Nō arguit· cū dicit in euāgelio ſi diligitis eos q̇ vos diligunt quā mercedem habebitis nonne et ethnici hꝯ faciunt
k Iniuſtoꝝ· qꝛ vltionis cauſa ſepe petit aliquis a iudice ut aduerſarius puniatur· iſte iniuſte facit lȝ nō faciat cōtra legeȝ
l Ad iudicem· qui enim ſine iudicis aucte violentiam facit punitur· xvi· q· vi·

¶ Defēdāt·imo etiam expugnari poſſunt heretici· vt ex̄ de hēti·vergentis·et ·ꝫ·q·v· ſi audieris·

Pro mēbris. Petrꝰ fuit· ſed nonne petrus peccauit vtendo gladio cum h̄ nō fecit aucte ſupioris·vt·ꝫ·q·iiij·ille et clericis pmiſſū ē ſeipos tm̄ defendē·ut ex̄ de homi· ſuſcepimus·et·c· ·ij·ſed dic ꝙ adhuc non fuit ꝓhibitū hoc clericis·

¶ Eccleſiam·nō em̄ obediendū eſt alicui ꝯtra ecc̄iaꝫ vt·xxiiij·q·i·hec eſt fides·xi·q·iij· Julianus·

Fortitudo·patriā·h̄ caſu nō tenetur qui patrem ꝓpriuꝫ interficit ut·ff·ð relig· minime·

¶ Latronibꝰ·q̄s licet ſine aucte iudicis interficē vt ·ꝫ·e·q·v·cū hō·et ·C·qn̄ liceat vnic ſine iud·ſe vin·l·i ·ꝛ·xviij·q·iiij·ſic primū·

Si quis·latronis·h̄ intelligas de famoſis latronibꝰ qui licite in furca ſuſpēdūtur ut·ff·de penis capitalium·§·famoſos·ſed ſi non ē famoſus latro tm̄ caſtigari iubet̄ nec debet tunc vitā ā membrū pdere ut ·C·ð ſuis fu·aut ·ſed nouo iure·

Non i ferēda ſi pt·id ē ſi ē in ptāte poſitus et ita exponunt q̄dā alias non tenetur·ut·ꝫ·q·iiij·fortē·i ſi·ſi em̄ quilibet tenētur alium defendē·g̃ ſi aliquis recipet pecuniam ꝓ defenſiōe alicuius teneret̄ eā reſtituē qd̄ nō ē verū·vt·ff·qd̄ metꝰ cā·l·metum ·§·ꝫ lꝫ·ꝛ·ff·de donac·ſi pr·§·i·cuilibꝫ tm̄ licitū ē defēdē aliuꝫ ſi vult·ff ꝙ metꝰ cā·§·ꝛ pātus·ſed iſtis obuiat·ꝫ·e·c·vlti·

¶ Moyſes·hiſtoriam habes de pe·di·ij·§·oppo nitur·

nō ut hos pſequantur·ſꝫ q̄ ſe defendant·¶ Itē eiuſdeꝫ ꝯtra petilianū

Quantū intereſt inter pſecucōnem catholicorum et hereticorum·

Pro mēbris xp̄i aduerſus vos ſeuiūt et vobis reſiſtūt q̄cūqꝫ in ecc̄ia eo aīo ſūt quo tūc petrus fuit cū ferrū p xp̄i nomine ſtrixit·Sꝫ multū intēſt int̄ vtraꝫ pſecucōnē et iſtoꝝ·vos ſiſes eſtis huo ſacerdotis q̄ ſeruientes pncipibꝫ vr̄is aduſus catholicā ecc̄iaꝫ id ē aduſus xp̄i corpus armamini·Iſti aūt tales ſūt q̄lis petrus fuit tūc·qui p xp̄i corpe id ē p eccleſia corpaliter pugnauit ¶ Itē ambroſius in li·i·de officijs·

Juſticia plenus eſt qui patriam bello tuetur a barbaris·Rubrica

Fortitudo q̄ bello tuetur a bābaris pr̄iam vel domi defendit infirmos vel a latronibꝫ ſocios plena iuſticia ē·¶ Itē iero·ſup ſophoniā·

Prodeſt latronī vel pirate qui mebra eius debilitat

Si quis fortitudīnē latronis vel pirate eneruat et infirmos reddit prodeſt illis ſua infirmitas·Debilitata em̄ membra quibꝫ pus nō bn̄ utebant̄ a malo ope ceſſabunt·¶ Itē ambro·de officijs li·i·

Qui nō repellit iniurias a ſocijs ſiſis eſt ei qui facit·

Non inferēda ſed in depellēda iniuria lex ꝟtutis ē·Qui em̄ nō repellat a ſocio iniuriam ſi pt tam eſt in vicio q̄ ille qui facit·Unde ſcūs moyſes hinc pus orſus ē tēptamenta imbellice fortitudinis repellē naꝫ cū vidiſſꝫ hebreū ab egiptio iniuriam patientē defendit ita ut egiptium ꝓſternēt atqꝫ in harena abſconderet Salomō q̄ꝫ ait·eripe eum qui ducit̄ ad mortē·¶ Itē anaſtaſiꝰ ꝛ damaſus ppa

Maloꝝ impietati fauet qui eis obuiare ceſſat·

Qui pt obuiare et pturbare puerſos ꝛ non facit·nichil ē aliud q̄ fauē impietati eoꝝ·nec caret ſcrupulo ſocietatis oculte qui manifeſto facinori deſinit obuiare·¶ Iteꝫ calixtus ppa

Qui diuina mādata contemnūt ſeuēis coherceātur vindictis·

Juſtū ē ut qui diuina ꝯtēnunt mādata ꝛ iobediētes pr̄nis exiſtūt iuſſiōibꝫ ſeuioribꝫ corrigātur vindictis·q̄tenꝰ ceteri talia omittē timeāt ꝛ oēs gaudeāt fraterna concordia·et cuncti ſumant ſeueritatis atqꝫ honeſtatis exemplū·Nam ſi qd̄ abſit ecc̄iaſticā ſolicitudinem vigorēqꝫ negligimus·pdit deſidia diſciplinaꝫ·et aīabꝫ fidelium ꝓfecto nocebit·¶ Itē ex ꝯci·carth·quinto

Impatores cū epoꝝ ꝓuiſione ecc̄ie defenſorē aduſus diuitū potētia dn̄t ſuſcipe

Ab impatoribꝫ vniūſ iuſtū eſt auxilium poſtulandū ꝓpter afflictōeꝫ pauperū quoꝝ moleſtijs ſine intermiſſione fatigat̄ eccleſia·ut defenſores eius aduſus potētias diuitū cū epoꝝ ꝓuiſiōe delegētur·¶ Ecce ꝙ nunq̄ obuiandū eſt puſis et iniuria ſocioꝝ armis ppulſanda ē ut et malis adempta facultas delinquendi ꝑſit et bonis optata facultas libē ꝯſulēdi ecc̄ie miniſtretur·hoc qui nō facit conſentit ¶ Unde aug·ait in pſalmo·lxxxi·

Nō ſūt immūes a ſcelē q̄ nō liberāt eos poſſunt a facto liberare·

Oſtendit ꝓpheta nec illos immunes a ſcelē eſſe q̄ pmiſerūt principibꝫ xp̄m crucifigē et interficē cū p multitudine timerētur et poſſent illos a facto ꝛ ſe a cōſenſu liberare·Qui deſinit obuiare cū poteſt puerſis ꝛ nō facit vidr̄ ꝯſentiē

Q IIII

Quod autem vindicta inferenda non ſit·multis modis probatur·Mali enim tolerandi ſunt non abiciendi·increpatione feriendi nō corporaliter expellendi·Unde aug·ait de verbis domini

Quō mali tolerandi ſūt ꝛ quō ab eis recedendum ſit·

Tolerādi ſūt quidē mali p pace nec corpaliter ab eis recedatur·ſꝫ ſpūaliter·ſpūaliter aūt exire eſt facē qd̄ ptinet ad correctōnē maloꝝ quantū licet p gradu cuiuſqꝫ pace ſalua diſplicē eſt nō tangē·Nō enim ꝓphe qui hoc dicebāt populū ſuū dimiſerūt·ſꝫ inter eos habitabāt quos increpabāt vnū templū cū eis intrabāt·eadem ſacramta celebrabāt·Hoc ergo exire eſt· ore nō parcere·hoc eſt immūdū non tangē·volūtate nō ꝯſetiē ¶ Ideꝫ

Qd̄ mali tolerandi ſunt a bonis·

Tu bonus tolera malum·nā ꝛ xp̄us iudam cū ſciret furē eſſe tolerauit et ad p̄dicandū miſit·eiqꝫ cum alijs eucariſtiā dedit·¶ Idem ſuper iohannem

Pro pace ecc̄ie mali tolerādi ſūt.

Quid ergo voluit dn̄s ihēſus xp̄us frēs mei ammonere ecc̄iam ſuā quando vnū pditū inter duodecim hr̄e voluit·niſi ut malos toleremus ne corpus xp̄i diuidamus·Ecce inter ſanctos eſt iudas·ecce eſt iudas fur·ꝛ ne ꝯtendas fur eſt et ſacrilegus·et nō q̄liſcūqꝫ fur ſꝫ loculoꝝ dn̄icoꝝ ꝛ ſacroꝝ·ſi crimina diſcernūtur in fure·nō qualiſcunqꝫ furti ſꝫ peculatus

¶ Proſterit ergo aliquis pt excedē modū in defendendo ar·ꝯtra ex̄ de reſti·ſpo·cauſam in ſi·

¶ Eripe·p vim ſi iniuſte ducatur ut·ꝫ·e·q·v·reos· vel p ſupplicacōnem ſi iuſte ducatur·ut·xiiij·q·vi· ſi res vel ec̄ pecuniā dādo·vt·lxxxvi·di·non ſatis· iuxta pncipiū·

Qui pt·s·ij· ·q·vij·negligere·lxxxiij·di·error

Iuſtū ē·ꝓ pdit·id ē te

Ab im̄ſtruit patoribꝫ·Nota ꝙ auxiliuꝫ pēt epi ab ipatore petere ut·xi·q·i·placuit·et ſi pnceps vel impatores nolūt defendē ecc̄iaſ pn̄t excoīcari ab epis ut ·ꝫ·e·q·v· adminiſtratores·

Oſtendit propheta·dauid cū dixit eripe egenum et paupē h̄ ē eiuſdē·ar·contra illos qui dicūt ꝙ ſocius non tenetur iuuare ſocium niſi habeat aliq̄ iuriſdictōnē in eū q̄ infert iniuriā·ſꝫ iſti dicunt ꝙ ꝓplꝰ hꝫ iuriſdictionem lꝫ dicat lex ꝙ trāſtulit ius ſuū i imꝑatorē·nam ſi ciuitas vel ꝓplus q̄ nō hr̄et iuriſdictionē q̄re puniret̄ ꝓpter defectum iudicis ut·s·e·q·ij· ·c·dn̄s·

Qō·iiij·

Quod autē vindicta·vindicta qn̄qꝫ infertur zelo vltionis qn̄qꝫ infertur amore correctōnis·pmo mō nō eſt inferenda ꝛ ſcd̄m h̄ loquuntur capitula q̄ dicunt vindcē illacōnem ꝓhibendā·Scd̄o mō licite infertur Alij ſic diſtiguūt criminuꝫ quedam ſūt oculta·quedā manifeſta·ſup occultis nō ē inferēda vindcā ſed ſup manifeſtis·ſic niſi delinquens habeat multitudinē ſociā·tunc em̄ ꝓpter ſcādalū toleratur vt·ꝫ·e·quidā·et·c

Peculat9 em̄ dicitur furtū de repu
blica et nō ſic iudicat̄ furtū reipu=
blice quō priuate quāto vehemētius
iudicādus ē ſacrilegus fur. non vn=
decūqꝫ tollē hoc ē omittere ſacrile=
giuꝫ ſꝫ de ecc̄ia. Qui aliq̄d de ecc̄ia
furatur iude traditori ꝯpat̄ ¶ Idē
Ecce inquiūt dicit. ¶ De eod
ꝓpheta. recedite exite inde et
immūdū ne tetigeritis. Quō maloſ
ꝓ pace tolerabimus a quibus exire
⁊ recedē iubemur ne tangamus im
mundū. Nos iſtā receſſionē ſpūali=
ter intelligimus. illi corꝑaliter. naꝫ
et ego clamabo cum ꝓpha. equalia
ſumus vaſa utitur nobis deus in diſ
penſacōne nr̄a. clamamus nos et di
cimus vobis. recedite et exite inde
et immundū ne tetigeritis. ſꝫ tactu
cordis nō corꝑis. Quid em̄ eſt tan=
gere immunduꝫ niſi ꝯſentire pcc̄is.
Quid aūt eſt exire inde niſi facē qđ
ꝑtinet ad correctōem maloꝝ quā=
to ꝑ vniuſcuiuſcūqꝫ gradu atqꝫ ꝑ=
ſona ſalua pace fieri p̄t. et paulo p9
ergo frēs mei quotquot habetis in
ter vos qui adhuc amore ſeculi pre
grauantur. auaros piuros adulte=
ros ſpectatores nugaruꝫ ꝯſultoreſ
mathematicoꝝ phanaticoꝝ augu=
rum aruſpicū. ebrioſos luxurioſos.
quicquid inter vos maloꝝ eſſe no=
ſtis quantū poteſtis improbate. ut
corde recedatis. redarguite ut exe
atis inde. et nolite ꝯſentire immun=
dū ne tangatis. ¶ Idem in li. ſc̄do
cōtra parmenianū. Pacificus eſt
qui corrigit qđ p̄t vel a ſe excludit
Quiſquis quod non poteſt
vel qđ p̄t arguēdo corrigi t vl
qđ corrigere non poteſt ſaluo paciſ
vinclo excludit. vel qđ ſaluo pacis
vinclo excludē nō p̄t equitate im=
probat firmitate ſupportat. hic eſt
pacificus et ab iſto maledicto de q̄
ſcriptura dicit ve hijs qui dicūt qđ
nequā eſt bonū et qđ bonū eſt neqꝫ.
omnino liber ꝓſus ſecurus penitus
eſt alienus. Quō inquit parmenia=
nus incorruptus poteris ꝑmanere.
qui corruptis ſociaris. ¶ Idem.
Ita pla Quid ſit malis ſociari
ne ſociat̄ q̄s malis ſi aliq̄d cū
eis ꝯmittit. aut ꝯmittentibꝫ fauet.
Si aūt neutrū facit nullo mō ſociat̄
Porro ſi addat factū ut nō ſit in iu
dicādo piger ſꝫ vel corripiat iuſtus
in miſcđia et arguat. vel etiā ſi eam
ꝑſonā gerit et ratio ꝯſuādet paciſ
admittit ⁊ corā omībꝫ peccātes ar
guat ut ceteri timeāt. remoueatur
etiam ab aliquo gradu honoris vel

ab ipa ꝯmuione ſacroꝝ. et hec oia
cū dilecōe corrigēdi nō cū odio ꝑ=
ſequēdi faciat. pleniſſimū officiū nō
ſolū caſtiſſime innocētie ſꝫ etiā dili=
gētiſſime ſeueritatis impleuit. vbi
aut etiā cetera impediūtur. illa duo
ſꝑ retēta incorruptū caſtūqꝫ cuſto
diūt. ut nec faciat malum nec aꝓ=
bet factū. ¶ Idē in ep̄la ꝯtra dona
tiſtas Aliena peccata in eccleſia n̄
preiudicant alicui. rubrica.
Si quis a catholica ecc̄ia fuerit
ſeꝑatus quātūlibꝫ laudabiliter vi=
uere ſe exiſtimet. hoc ſolo ſcelere qđ
a xp̄ianitate diſiūctus ē. nō habebit
vitā ſꝫ ira dei manet ſuꝑ eū Quiſq̄s
aūt in hac ſcā ecc̄ia bn̄ vixerit. nl̄ ei
p̄iudicāt aliena pcc̄a. qꝛ in ea vnuſ=
quiſqꝫ ꝓpriū on9 portabit. ſicut ait
ap̄ſ. ergo ꝯmuio maloꝝ nō macu=
lat aliquē ꝑticipacōe ſacroꝝ ſꝫ con
ſenſione fc̄oꝝ. nam ſi in malis factis
quiſquis eis nō ꝯſentiat portat ma
lus cāꝫ ſuā. nec p̄iudicat alteri quē
in conſenſiōe mali oꝑis ſociū nō hꝫ
criminis. ¶ Idem in ſmone de verbis
euāgelij Nō te maculat malus ſi
ei nō ꝯſentis ſꝫ ipm redarguis
Malis ſꝑ corde diſiūgimini ad
tꝑus caute corꝑe copulamini
Duobꝫ modis nō te maculat maluſ
ſi nō ꝯſentias. et ſi redarguas. hoc ē
nō ꝯſentire nō ꝯuicare. Conmūicat̄
quippe qn̄ fc̄o eius ꝯſortiū volūtatiſ
vel approbacōis adiūgit̄. Neqꝫ er=
go ꝯſentiētes ſitis malis ut approbe
tis. neqꝫ negligentes ut non argu=
atis. neqꝫ ſuꝑbientes ut inſultāter
arguatis. ¶ Idem ex eodem.
Immūdū tangere ē pcc̄o ꝯſentire.
Recedite ⁊ exinde exite pollutū
et immundū ne tetigeritis. ſꝫ
ꝯtactu cordis n̄ corꝑis. Quid ē em̄
tangē immūdū niſi cōſentire pcc̄is.
Quid ē exire inde niſi facē qđ ꝑtiet
ad correctōem maloꝝ quātū ꝑ vni
uſcuiuſqꝫ gradu atꝫ ꝑſona ſalua pa
ce fieri p̄t. Diſplicuit tibi qꝫ quiſqꝫ
peccauerit nō tetigiſti immūdū. re
darguiſti corripuiſti monuiſti. ad=
hibuiſti etiā ſi res exigit ꝯgruā et q̄
vnitatē nō violat diſciplinā. Exiſti
inde clamauit moyſes iſta. clamauit
yſaias. clamauit ieremias. clamauit
ezech. videamus ſi dimiſerunt ꝓp̄lm
dei. et ſe ad alias gētes trāſtulerūt
quā multa et quā vehemēter ieremi
as increpauit peccatores et ſcelera
tos populi dei. inter eos tamen erat
vnū cū eis templū intrabat. eadem
ſacramēta celebrabat. In eadē ſce
leratorū hoim ꝯgregacōne viuebat

ſequenti. et. c. non
poteſt. Itē vindi=
cta nō eſt inferen
da niſi a iudice vl̄
eius auctoritate.
nec ipe eā debꝫ in
fligere niſi amore
correctionis vt in
nocens liberetur
ut. ꝫ. e. ea vindicta
Tolerādi ſūt.
.s. vij. q. i.
ſuggeſtum.
b ¶ Pro gradu.
id ē ꝓ dignitate
et officio cuiuſcū
qꝫ aliter em̄ debēt
p̄lati corrigē deli=
quētes. alio modo
ſocij p̄latus corri=
git increpando.
vberando. ut. ꝫ. e.
q. c. forte. ſocius
vo āmonendo et
ꝓprobādo fc̄m ei9
vt. ꝫ. e. q. e. ecce.
ſiſe. ꝫ. e. q. e. duo.
. xxiiij. q. iij. tā ſa=
cerdotes. ſubdi=
tos ad bonū exor=
tando. ij. q. vij. §.
Itē cū balaam.
Vt bonus.
iudā. s. vij.
. q. i. § cū autē. et
eꝫ de tpi. ord. ad
aures. eꝫ đ of. or.
ſi ſacerdos.
Quid ergo. pe
culatus. qꝛ
peculatus ꝯmitti
tur in re ſacra vel
religioſa vel pu=
blica vt. ff. ad. l.
iuli. pecu. l. i.
¶ De republica
nota rem eccleſie
rem publicam ap
pellari. vnde etiaꝫ
iuſpublicū đꝛ cōſi=
ſtere in ſacris et
ſacerdotibus ut. s
. di. i. iuſpublicū.
tn̄ ꝓprie đꝛ res ro
mane ciuitatis reſ
publica. § res alia
rum ciuitatum ab
uſiue ut. ff. de. v.
ſig. roma. et ipſa
lex facit differen=
tiam inter diuinū
et publicū et p̄ua
tum. ut. C. de ſa. ſ
. ec. ut. inē diuinū
Ecce. ꝓpha.
iſaias.
¶ Tolerabim9.
vt. dix. xi. q. iij.
nolite.
¶ Vaſa id eſt ꝑ
cones vel miniſtri
vnde paulus fuit
dictus vas. xxxi=
ij. q. v. ſi paulus.
inpn̄. xliij. di. diſ=
penſatio. et h̄ eſt
ar. qꝫ ſicut aug. ſe
ꝯmēdat ſic et a=
lij poſſunt ſe con=
mendare. ut. ff. de

of. ꝓꝯſul. l. iiij.
b ¶ In diſpenſa=
tione. id eſt pre=
dicacōne.
Quiſquis. nō
poteſt. vel
ꝓpter ſcandalum
vel quia crimen
eſt occultum.
¶ Parmenian9.
hereticus contra
quē h̄ loqtur vidꝛ
ergo ſi ep̄us aliqs
malos tolerat cū
h̄ facit auctē ca=
nonis qđ poſtea
poſſit eos licite re
pellē ab accuſati
one vel ab honori
bus quos appete=
ret rōne criminis
non obſtāte eo qꝫ
eis ꝯuicauit. tn̄ ſe
cus eſt. ut extra đ
accuſa. nulli. § dic
qꝫ ſi tunc tpis po=
terat ꝓbare c̄mē
qđ eis poſtea obi=
cit ⁊ tacuit nec
ſbfuit cauſa tacē=
di ſcꝫ cā ſciſmatis
vel ſcādali. bn̄ ꝑ=
iudicat ei talis ta
citurnitas. ſecus
ſi non potuit ꝓba
re. vel potuit. ſed
nō ſine ſcādalo ut
h̄. et. ij. q. vij. ple
rūqꝫ. et. ꝫ. e. c. ꝓx
⁊. ꝫ. e. c. qꝫ magnū
Ta. ꝑſonā. ar. eſt
qꝫ ſolis p̄latis di=
ctū eſt h̄ ſi pecca=
uerit vt. ꝫ. e. c. for
te. et. q. v. de occi
dēdis.
¶ Nec appro=
bet. ar. qꝫ in male
ficijs ratihabitio
mandato ꝯpatur
ut. s. i. q. iiij. qꝛ. ⁊
extra de reſti. ſpo.
cū ad ſedem. in ſi.
et. ff. de vi. et vi.
ar. l. i. § quotiēs.

Si quis alie=
na. ſepe tn̄
aliquis corrūpit
ex ſocietate mala
ut. xxviij. q. i. ſe=
pe. et. ſepe iuſtus
pit ꝓ impio ut de
ꝯ. di. i. in ſcā. Io.
Malis. cau=
te. vt nō tra=
hant vos ad con=
ſenſum. vel caute
ſcꝫ ſi poteſt fieri
ſalua pace.

Q Uā magnū· demonſtrari id eſt ꝓbari·
b ¶ Nō poſſunt· id eſt non debent t nam bene debem⁹ de quolibet credē ut·xxij·q·iiij·inno cēs·xi·q·iij·in cū ctis·et ita eſt hic argumentū ꝙ nō ſtatim ꝓpter ſim= plicē denūciacōēz debet aliquis hr̄e leſam oſciam·ex= tra de cleri·excō· mi·illud·imo im= putatur alicui qꝺ nimis credulus ē vt·xi·q·iij·in cun ctis·et·c·non ſo= lum·lxxxvi·di·ſi quid·ar·otra·ff· de eo p quē factuz erit·l·i·§·i·et·ff· ꝙ cū fal·tu·l·ij· ex̄ ꝺ oiu·ƀ·ꝓpoſu it ⁊ ex̄ ꝺ ſcꝺis nup ·dn̄s·⁊ ex̄ de el·c· venerabilez·vltra mediū·in pte deci ſa·ff·de pe·here· Itē veniūt·§·a q̄ aūt·
c ¶ Mali·malum tolerādū rōe one= ri boni·vt·lxxxi· di·cū om̄ib·et·xi ·q·iij·nolite·ibi ſi nite vtraqz ⁊c·
F Orte·vocat· ar·ꝙ noiacō ſola nō ſufficit·ij· ·q·i·multi·C·de ꝓba·nō epīs ar· otra·xxxij·q·iiij· dicat·
e ¶ Pellē·ſine ſcā dalo·
f ¶ Aditum·id ē poteſtatem·
g ¶ Non tibi·ar· qꝺ de vno dr̄ de a lio negatur·vt·xl v·di·diſciplina· ·xxv·di·qualis·
h ¶ Accuſatur·id eſt denūciatur nā ſi accuſatus eſſe t ſtatim eſſet depo= nēdus·ut ex̄ de ac cu·ſup hijs·
i ¶ Coherce·am= monendo·
k ¶ Corripe·ſuſ= pendendo·
l ¶ Excōmunica· ꝓpter otumaciam
m ¶ De grada· ꝓpter inobediēti= am·al ius ordo tra ditur·ex̄ de iud·cū nō ab hoīe·ſed ibi loquitur cū pena incipit a crimie ⁊ cū directe eſt ovi ctus·h̄ penā infli= git ꝓpter otuma ciam·
T Res pſonas

ſꝫ clamando exibat inde·hoc ē exire inde·hoc eſt immūdū non tāgere·et voluntate nō oſentire ⁊ ore nō par cere·¶ Itē in epl̄a ad vincentiū·
Non maculāt innocentes facta nocentium
Q Vam magnū crimē eſt ab iſtoꝝ innocētum oūio ne ſepari·nam etiā fcā nocentiū q̄ innocētib demōſtrari vel ab inno= cētib credi nō pn̄t nō coinquināt· quanqꝫ ſi ꝓpter innocētes etiam co gnita ſuſtinētur·Nō em̄ ꝓpt maloſ boni ſūt deſerēdi·ſꝫ ꝓpter bonos ma li tolerādi ſūt·ſicut tolerauerūt eos ꝓphete otra quos tāta dicebāt·nec oūionem ſacroꝝ illius pp̄li relinque bāt·ſicut ipē dn̄s nocentem iudā uſ qꝫ ad odignū eius exitum tolerauit et eū ſacrā cenā cū innocētib omu nicare pmiſit ſicut tolerauerūt ap̄li eos qui p inuidiaꝫ q̄ ipſius diaboli viciū eſt xp̄m annūciabāt·¶ Idem li·primo de vnico baptiſmo·
Mali quos eccīa recipit nec expellit a bonis ſūt tolerādi non iudicandi
E Ecce in pp̄lo dei ſtat iuxta te auarus raptor inhiās rebus alienis quē noſti talē ⁊ fidelis eſt vel potius fidelis vocatur·non eū potes de eccīa pellere·nō habes aliquem a ditū caſtigādo ⁊ corripiēdo illū cor rigē·acceſſurus ē tecū ad altaē·no li timere·vnuſquiſqꝫ onus ſuum por tabit·Itē quomō inquis ferrē quē noui malū·nōne melius ipm ferres qꝫ te foras efferres·Ecce quō fereſ attende ap̄lm dicentem·vnuſquiſqꝫ onus ſuū portabit·libēt te iſta ſen= tentia nō em̄ oūicares cū illo aua= ricia·ſꝫ ſi oūicares xp̄i mēſam·et qꝺ tibi obeſſet ſi omūicares xp̄i mēſam cū illo·ap̄ls dicit·q̄ em̄ mādūcat et bibit indigne iudicium ſibi mandu= cat et tibi·ſibi non tibi·Sane ſi iu= dex es·ſi ptātem iudicandi accepiſti eccīaſtica regula·ſi apud te accuſa tur·ſi veris documētis teſtibuſqꝫ cō uicitur·coherce·corripe·excōmūica degrada·¶ Eſt ⁊ alia diſtinctō to lerādoꝝ et cauendoꝝ·quā ex verbis auguſtini licet colligere dicentis·
Paſtor ē diligendus·mercenari⁹ ē tolerādus·latro cauendus·
T Res pſonas dixit dn̄s et debe mus illas inueſtigare in euangelio paſtoris et mercennarij ⁊ furis·pa= ſtorē dixit aīam ſuā ponē p ouibus ſuis et intrare p ianuā·furē dixit ⁊ latronē aſcendē p aliā ptē·mercen nariū dixit lupū vel etiā furē ſi vide at fugē·q illi nō ē cura de ouibus· mercēnarius ē aūt et nō paſtor·ille

intrat p ianuā qui paſtor ē·ille aſcē dit p aliā ptē qui fur eſt·ille videns eos qui volūt tollē oues timet et fu git q mercēnarius ē nec ē illi cura de ouib mercēnarius eſt enim Si i uenerimus tres iſtas perſonas·inue nit ſctitas veſtra quos diligatis q̄s toleretis quos caueatis·Diligēd⁹ eſt paſtor·tolerādus eſt mercenari us cauend⁹ ē latro·¶ Ecce ꝙ mali tolerādi ſūt·nec corpali ſꝫ ſpūali vi dicta ſūt puniendi·vn̄ cū diſcipl̄i nō recepti eſſent a ſamaritanis ignem ſup eos celitus deducē voluerūt·di centes magiſtro vis dicam⁹ ut de= ſcēdat ignis ꝺ celo ⁊ oſūat eos au dierūt·neſcitis cui⁹ ſpūs eſtis·Itē om̄is q̄ gladium accepit gladio pe= ribit·¶ Hic ec iero·ait·
Spūalis carnalez nunqꝫ pſeq̄tur ſed econūſo
Q Vi ƀm carnem natus ē pſeq̄t ſpūalem·nunqꝫ vero ſpūalis carnalez pſeq̄tur·ſꝫ ignoſcit ei qua= ſi ruſticano fratri·ſcit eū poſſe pficē p temp⁹ ⁊ ſi qn̄ egiptie filiū viderit iraſcentez recordabitur vnius pr̄is qui boues creauit ⁊ culicem et i ma gna domo nō ſolū eſſe vaſa aurea ⁊ argentea·ſꝫ ⁊ lignea ⁊ fictilia volu= it·¶ Itez aug·in libro ꝺ baptiſmo
Boni a malis nunqꝫ in hac vita penitus poſſunt ſeparari
Q Vantus arrogātie tumor eſt quāta hūilitatis ⁊ lenitatis obliuio et arrogātie quāta iactatio·ut q̄s ſe poſſe facē credat qꝺ nec ap̄lis cō= ceſſit dn̄s·ut zizania vicꝫ a frumēto putet ſe poſſe diſcnere·¶ Itez gre·
Pn̄s eccīa ſic recipit bonos ⁊ malos
H Ec aūt vita q̄ iter celū ⁊ ifer nū ſita eſt ſic i medio ſubſiſtit ita utraqꝫ ptiū ciues oūiter recipit· quos tn̄ ſcā eccīa indiſcrete ſuſcipit et poſtmodū in egreſſione diſcernet ſi ergo boni eſtis in hac vita qꝫ diu ſbſiſtitis eq̄nimiter tolerate malos nam quiſquis malos nō tolerat ipe ſibi p intolerantiā teſtis eſt q bon⁹ nō eſt·Abel enim eſſe renuit quem cain malicia nō exercet·¶ Ex hijs omnib colligiť·ꝙ maloꝝ vindicta reſeruāda ē deo·nec corpaliter ſūt puniendi·ſꝫ crebra ammonicōne ⁊ caritatis bn̄ficō ad correctōꝫ inui= tādi·Vn̄ xp̄us in euangelio ait·au= diſtis q dictuꝫ eſt antiquis in lege queādmodū ultionis lex ſtatuit o= culū p oculo dentem p dente·ego aūt hāc viciſſitudinez tollens ⁊ ad man ſuetudinē ⁊ caritatis pfectōꝫ vos in uitās dico vobis·nolite reſiſtē malo ſed diligite inimicos vr̄os·bn̄facite

et intrare·ſecūdū canones h̄ ipo eſt aliq̄s fur ꝙ non in trat p hoſtiū ut h̄ et de pe·di·i·ſi ꝓp tea·⁊·c·ſeq̄nti·ſe cūdū legē ñ ē ſta tim fur·lꝫ claꝫ fu rādi cā intrauerit ut·ff·de fur·vul= garis·§·qui furti·
o ¶ Per ianuā·id ē canōicā electōēꝫ
p ¶ Latronē·id ē tirannum·
q ¶ Partem·p ſi moniam·
r ¶ Mercenariū· q̄ cā ucri recipit dignitātē·ab h̄ fa cit·viij·q·i·ſūt in eccīa·
s ¶ Cauēdus·ar· ꝙ aliquis nō debꝫ recipe ordinez ab eo quē ſcit ſimo= niacū ut dixi·i·q· ·i·ſi q̄s a ſimoiaciſ
Q Vi ſecūdum carnem·ſ·iſ mahel·tāgit id ꝙ legitur i epiſtola pauli ad gal·
t ¶ Spiritualem· iſaac·
x ¶ Ruſticano ar· ruſticitati pcēduꝫ ut·ij·q·vij·ſācta
y ¶ egiptie·ſ·agā
z ¶ Boueſ·i·bonoſ
a ¶ Et culices·id ē malos·
b ¶ In domo·id eſt in eccleſia·
c ¶ Aurea·id eſt bonos·
d ¶ Sed ⁊ lignea id eſt malos
Q Uātus dn̄s· cū dixit ſinite u= qꝫ creſcē ut·xi·q· ·iij·nolite·
f ¶ Ut zizania·id eſt occultos·
H Ec aūt que inter celū·h̄ vidr̄ qꝺ infernus ſit ſub terra in eo loco ubi null⁹ ſplē dor ſolis puenire pt·et padiſus in celo ſit·tn̄ aug·di cit ſe dubitare ubi aīe defūctoꝝ qui eſcāt·xiij·q·ij·tpſ vel non appellat h̄ mediū rōe loci ſed ideo dr̄ mediū q ptim oformat ſe celo·ſ·ex eo ꝙ habꝫ bonos·ptim inferno ſcꝫ ex eo ꝙ hꝫ malos·ij·q· ·i·mulier·
h ¶ Et indiſcrete· id eſt indiſtincte·
i ¶ Sibi·id ē oē ſe
k ¶ Abel enī·h̄ ex poſitū ē·s·vij·q·i ·§·cū autem·

a ¶ Ex hijs · ꝓ o
culo · h᷒ enim mo=
do nō lȝ niſi auctē
iudicis · ut · ӡ · e · cū
in lege ·
b ¶ Diligite · hoc
tenemur facere ꝙ
tū eſt in nobis · vt
· xi · q · iij · iter v̉ba
c ¶ Ciba · dum tñ
rōne cibi nō negli
gat iuſticiā · vt · v
· q · v · non omnis ·
Item ſi ꝑt labora
re ⁊ ſe immiſceat
elemoſinis redigē
dus eſt in ſeruitu
tem · C · de mendi
cantibus validis ·
· l · vna ·
b ¶ In filios · imi
tatione non ſang=
uine · vel itelligas
de conſeufu · de lo
cutione et ope · s ·
di · vi · ſed penſan=
dum ·
e ¶ In pedagogū
id ē in magiſtruȝ
ſicut em̄ p magi=
ſtrū aliquis coher
cetur ita ipi per le
gem ·
f ¶ Spiritū ſerui
tutis · id eſt ſerui=
lem timorem ·
g ¶ Adoptionis ·
id eſt filialē timo=
rem · Jo · de utro=
qȝ · ӡ · e · q · vi · ꝗ · ex
hijs ·

hijs qui oderūt vos ut ſitis filij pa ·
tris vr̄i qui in celis eſt qui ſolē ſuūȝ
facit oriri ſup bonos et malos ⁊ plu
it ſup iuſtos ⁊ iniuſtos · Hinc pau ·
lus ait ſi eſurierit inimicus tuus ci=
ba illū ſi ſitit potū da illi · Omis aūt
iniquus bonoꝝ eſt inimicus · omnis
autē amicus huius ſeculi inimicus
eſt dei · Inimicus aūt dei ē bonitatiſ
⁊ iuſticie inimicus · ac p h᷒ amatorē
iuſticie et bonitatis diligē n̄ ꝑt · Cū
ergo inimicos diligē · illis bn̄facere
cibū ⁊ potū illis ſubminiſtrare iube
mur · iniquos pſequi et punire ꝓhi=
bemur · In lege em̄ veteris teſtamē
ti corpalis pena ſtatuta ē · In lege
vero euāgelij om̄i peccāti p peniten
tia venia ꝓmittitur · Vnde illa a ter
rore incipit dicēs · ego ſū deus zelo
tes viſitans pcta patrū in filios vſ
qȝ in terciā ⁊ quartā gn̄ationē h᷒ ve
ro a lenitate māſuetudinis et miſe=
ricordie ita inquiens · bt̄i pauperes
ſpū · beati mites · bt̄i miſ̾icordes qm̄
ipi miſ̾cdiam ɔſequētur · In illa di=
cebatur qui fecerit hoc vel illud mor
te moriatur · in iſta dicitur · gaudeo
ſup vno peccatore penitentiā agente
quam ſuper nonaginta nouē iuſtis
qui non indigent penitentia · Item
nō veni vocare iuſtos ſed pctores ·
Itē eſtote miſ̾icordes ſicut ⁊ pater
vr̄ celeſtis miſericors eſt · Iniciū qȝ
p̄dicacōis ſaluatoris nr̄i et p̄conis
eiuſdē pctores ad penitentiā inuita
uit · ſic em̄ uterqȝ exorſus ē peniten
tiā agite appropinq̄bit em̄ regnuȝ
celoꝝ · Sic ⁊ in actib; apl̄oꝝ cū iu
dei ɔpūcti de ſcelē mortis xp̄i dice=
rēt petro · q̄d faciemus viri frēs · le
git petrus hijs r̄ndiſſe · peitentiā a=
gite baptizet unuſquiſqȝ vr̄m · Et
cū vniūſaliter dicatur in lege · pp̄s
ille rudis ſuili timore penaꝝ coge
batur · vn̄ et legē in pedagogū ac=
cepit · In euāgelio aūt pp̄s gr̄e li=
ber et adultus filiali amore et here
ditatis certitudine ad cultū diuine
ſuitutis inuitatur · vn̄ cū quidā le=
gē q̄ſi cohercētē p̄dicarēt eſſe tenē
dam ſimul cū gr̄a ait apl̄s · non em̄
accepiſtis ſpm̄ ſeruitutis iterū in ti
more · ſȝ accepiſtis ſpm̄ adopcōnis
filioꝝ in quo clamamus abba pat̄
¶ Hinc greg̃ · ait in expoſicōne euā
gelij · ſiſe factum eſt regnum celoꝝ
homi regi q̄ fecit nuptias filio ſuo ·

In lege cuiqȝ permittebat̄ diligē
amicum et odire inimicum ·

Q Vm in lege ſcriptum ſit · dili
ges amicū tuū et odio habebis ini
micū tuū · accepta tūc licētia iuſti

A Vm in lege
et odio · ſed
nonne odiū habē
mortale pctm̄ eſt
ut · xxv · di · ꝗ · cmi
nis · quare ergo h᷒
dicit q̄d hoc per/
mittebatur iuſtis
poteſt dici iuſtis
alias · vel dic ꝙ q̄
vlciſcebatur ſe ſi
ne odio nō pecca=
bat q̄ aūt cū odio
lȝ ɔtra legē nō fe

us fuerat ūt dei ſuoſqȝ aduerſarios
quāta poſſent v̄tute ɔprimerēt eoſ
qȝ iure gladij ferirēt · q̄d in nouꝓ o
culdubio teſtamēto ɔpeſcitur · cū per
ſemetipam veritas p̄dicat dicēs · di
ligite inimicos vr̄os bn̄facite hijs
q̄ oderūt vos · Quid ergo p tauros
niſi p̄res veteris teſtamēti ſignāt̄ur
nam dū ex ꝓmiſſiōe legis accepant
q̄ſimus adūſarios ſuos odij retribu
cōne pcuterent ut ita dicā quid ali
ud quā tauri erāt qui inimicos ſuos
corpore v̄tutis cornu feriebant ·
Quid vero p altilia niſi p̄res noui te
ſtam̄ti figurant̄ · q̄ dū gr̄am interne
pinguedinis pcipiūt a terrenis deſi
derijs inuitētes q̄ſi ɔtēplacōis pēna
ſe ad ſublimia ſuleuāt · ¶ Hijs ita
r̄ndetur · Sūt quedā q̄ ſalubri tātū
ammonicōne ſūt corripiēda nō cor
poralib; flagellis aniaduertēda · ſȝ
eoꝝ vindicta diuino examini tm̄ ē
reſuāda · qn̄ in delinquētes ſcȝ diſci
plinā exercere non poſſumus · vel qn̄
nō ſūt mei iuris · vel q͛ illoꝝ crimia
⁊ ſi nobis nota ſint tn̄ manifeſtis iu
dicijs ꝓbari nō pn̄t · De hijs q̄ non
ſūt nr̄i iuris ait apl̄us in epl̄a p̄ma
ad corinthios · quid em̄ michi atti
net d̄ hijs qui foris ſūt iudicaē · De
hijs em̄ dn̄s iudicabit · ¶ Vn̄ aug̃ ·
expones ait ·

Infideliū ɔuiuia
⁊ colloquia nō ſunt euitanda ·

I Nfideles nō poſſumus xp̄o lu
crari ſi colloquiuȝ eoꝝ vitamus et
ɔuiuiū · vn̄d ⁊ dn̄s cū publicanis et
pctorib; manducauit et bibit · In
hijs vero q̄ intus ſūt id ē infidelib;
putredo reſecāda ē · ¶ Hic etiā cū
ꝓpheta dicit · facit de⁹ iudiciū om̄ib;
iniuriā patiētib; · exponendo addi=
dit aug̃ · ab hijs qui nō ſunt ſui iuriſ
in quos nequid diſcipline exerceri ·
Itē qn̄ multitudo eſt in ſcelē nec ſal
ua pace ecc̄ie mali puniri pn̄t · tole=
rāda ſūt potius ꝙ violata pace ec=
cleſie punienda · ¶ Vnde aug̃ · ait ·

Quedā mala ſūt puniēda ⁊ quedaȝ
tolerāda ·

Q Vidā cum bonoꝝ
malorūqȝ ɔmixtionē in ecc̄ia
demonſtratā vel p̄dicatā eſſe pſpex=
erint ⁊ patientie p̄cepta didicerint
q̄ nos firmiſſimos reddūt · ut etiā ſi
videātur zizania in ecc̄ia nō tn̄ impe
diatur ā fides ā caritas nr̄a · et qm̄
zizania in ecc̄ia eſſe cernim⁹ · nō ideo
ipi de ecc̄ia recedamus · deſtituendā
putāt eſſe ecc̄ie diſciplinā quādā p
uerſiſſimā ſecuritatē p̄poſitis tbu=
entes ut ad eos non ptineat niſi di
cere · q̄d cauendū ſit · quid ve facien
dū · q̄dlibȝ aūt quiſqȝ facit nō curaē

derit tn̄ peccauit
ſicut dando libel=
lum peccauerunt
lȝ a lege h᷒ eis p=
mittebatur ex̄ de
diuor · gaudemus
i ¶ Per altilia · d̄
quibus in euange
lio ſit mentio · h ·
k ¶ Hijs ita · ſcilicȝ
auctibus quib; ꝓ
bauit malos eſſe
tolerādos ·
l ¶ Non ſūt · s · xi
· q · iij · eoꝝ · et · xx
x · q · v · nullum · ij ·

I Infideles · et
ɔuiuiū · s · xi ·
· q · iij · ad menſam
ar · ɔtra · xxviij · q ·
· i · om̄es · et · c · nul
lus · ſo · h᷒ loquit̄
de paganis ibi lo
quitur ſpecialiter
de iudeis ·
¶ Qui intus ſūt
qn̄qȝ etiā iudeos
punit eccleſia · ex
tra de uſuris · poſt
miſerabilē · et · xv=
ij · q · iiij · cōſtituit
Q Vidam cum ·
non ergo ſuf
ficit ꝙ p̄latus in=
ſtituat quid ſit fa
ciendum niſi ⁊ pu
niat nō facientes
ut · ӡ · e · q · v · non ē
innocentie · et · xl=
vij · di · ꝙ ad nos ·
ſicut nec ſufficit
domio prohibere
ne cū ſeruo cōtra
hatur · quin tenea
tur ipe de peculio
vt · ff · de peculio ·
· l · ſi quis ſeruū · et
· ff · de v̉ · obl̄ · ſu⁹
vetante · ar · tamē
ɔtra · xliij · di · ephe
ſijs ·

a ¶ Nō poſſumus ſine ſcandalo · vel q: eſt occultū · vi · q · i · ſi omnia ·
b ¶ Nec patiētie · q̄n̄q3 em̄ remiſſio ſe mentitur pieta tē · ut · xli · di · ſepe ·
Cum quis · vbi pericu lum · cū ergo peri culū ſciſmatis ti metur mali nō ſūt excōicādi ut · l · di ut cōſtitueretur ꝭ · e · ipa pietas · et · c · nō poteſt · ſed ↄtrariū eſt · xxiiij · q · iij · ecce · ſed ibi cū nō timetur ſcā dalum · Item ↄtra extra de reg · iur · q̄ ſcandalizauerit ſed h̄ loquitur de veritate diſcipli ne que poteſt q̄n̄ q3 deſeri ꝓ ſcāda lo · ibi de veritate iudicij que ſp̄ pre ualet ſcandalo ·
Sicut non eſt ab oracōne · multiplex eſt cau ſa quare nō debe mus ceſſare ab o ratione maloꝝ vl̄ eoꝝ correctōe nā q̄dam ſunt p̄deſti nata vt p̄cib; ob tineantur · ut ꝭ · c · ꝓx · Item q: ne ſcitur quis ſit de numero p̄deſtina toꝝ quis nō · et ꝰ nemine eſt deſpe randū quādiu eſt in hac vita vt de pe · di · vij · nemo · et quia deus ſepe aliquid ꝓmittit qd̄ poſtea mutat ſi videt homines negligentes ut de pe · di · i · p̄dixerat · et tamē quia ſi nō ꝓſunt illi ꝓ quo orat᷑ tamē ꝓſūt oranti · iuxta illud oracō mea in ſinu meo cōuertetur ·
c ¶ Negligēda · ꝰ pe · di · vij · nemo ·
Obtimeri ꝭ · de pe · di · iiij · ne mo ·
d ¶ Poſtulando · nec ideo voluit dn̄s ſuſcitare q̄r tum mortuū quia nō fuit ꝓ eo peti tū · ut ꝭ · de pe · di · i · § · ex hijs itaq3 ꝰ · quarūcūq3
Nabuchodo noſor · acce pit · argu · quod depoſitus poteſt reſtitui · vt de pe · di · vi · c · i · in ſi · vt xxxv · q · ix · i ſuam

Nos vero ad ſanā doctrinā ꝑtinere arbitramur utriſq3 teſtimōijs vitā ſententiāq3 moderare · ut ⁊ canes in eccīa ꝑpter pacē eccīe toleremꝰ · et tn̄ canib; ſcm̄ ubi ē pax eccīe tuta nō demus · Cū vero ꝑ negligentiam ꝑpoſitoꝝ ſiue ꝑ aliquā excuſabilem neceſſitatē ſiue ꝑ occultas ſurrepti ones inuenimus ī eccīa malos quoſ eccīaſtica diſciplina corrigē aut co hercere nō poſſumus · tunc ne aſcen dat in cor nr̄m impia ⁊ ꝑniciosa p̄ ſumptio q̄ extimemus nos ab hijs eſſe ſeꝑandos · ut ꝑctis eoꝝ non in quinemur · atq3 ita poſt nos trahere conemur · veluti mūdos ſcōſq3 diſci pulos ab vnitatis ↄpage q̄ꝗ a malo rum ↄiūctōne ſeꝑatos veniāt in mē tē ille de ſcripturis ſilitudines et di uina oracula vel certiſſima exempla quib; demonſtratū eſt ⁊ p̄nunciatū malos in eccīa bonis ꝑmixtos uſq3 ī finē ſecli tēpuſq3 iudicij futuri to lerandos · nichilq3 bonis in vnitate ac ꝑticipacōne ſacroꝝ qui eoꝝ fa ctis nō ↄſenſerit obfuturos · Cū ve ro eis ꝑ q̄s eccīa regitur adeſt ſal ua pace ꝑtās diſcipline aduerſus improbos aut nefarios exercenda tunc rurſus neq3 ſecordia neq3 ſe gnicia dormiamus · ſ3 aculeis prece ptoꝝ q̄ ad ſeueritatē correpcōnis ꝑtinent excitādi ſumus ut greſſus nr̄os in vias dn̄i ex utriſq3 teſtimo nijs illo duce atq3 actore adiutore dirigentes · nec patientie nōie torpe ſcamus · nec obtētu diligētie ſeuia amus · ¶ Itē ↄt̃ epl̄aȝ parmeniani

Leuiꝰ occ̄lta ſeuēius aūt puniēnda ſūt ab eccīa manifeſta delicta

Cum quiſq3 fratrū et xp̄ianorū intus in eccīe ſocietate ↄſtitutorū in aliquo tali pc̄to fuerit dep̄hen ſus ut anathemate dignus habeat̃ fiat hoc ubi ꝑiculū ſciſmatis nullū ē · Et infra · quādo cuiuſq3 crimē no tum ē ⁊ oīb; execrabile appareat · ut vel nullos ꝑrſus vel nō tales ha beat defenſores ꝑ q̄s poſſit ſciſma ↄtingē nō dormiat ſeueritas diſci pline · ¶ Eſt etiā alia cauſa q̄ corre ctio v̄boꝝ vel verberū videtur inu tilis eſſe vel ſup̄flua · p̄deſtinati ad vitā ſine correctōne mutātur ſicut petrus quē dn̄s reſpiciens nemine corripiēte ↄmouit ad lacrimas · pre ſciti ad mortē inter flagella deteri ores fiunt ſicut pharao · Bonis er go ſup̄flua damnādis inueniuntur hec eſſe inutilia · ¶ Hijs ita rn̄detur auct̃e gg̃ ⁊ aug · Sicut ab orōe ceſſandū n̄ eſt · ſic nec a correctōne ·

Sicut nō eſt ceſſandū ab orōe ꝑ eis q̄s corrigi volumꝰ · etſi nullo hoīm orāte ꝑ petro dn̄s reſpe xit eū et fecit eū ſuū flere pc̄tm · ita nō eſt negligēda correctō · q̄uis de us quos voluerit non correctos fa ciat eſſe correctos · tūc aūt excorre ctōe ꝑficit hō cū miſeretur atq3 ad iuuat qui facit quos voluerit ⁊ ſine correctōe ꝑficē · ¶ Itē in dial · li · v

Soli p̄deſtinati ſaluātur · qđ tn̄ po ſtulando ſuo labore merentur

Obtineri nequāq3 poſſunt que p̄deſtinata nō fuerint · ſ3 ea q̄ ſancti viri orādo efficiūt ita p̄deſti nata ſūt ut p̄cib; obtineant̃ nā ipa q̄3 ꝑhēnis regni p̄deſtincō ita eſt ab oīpotēti deo diſpoſita ut ad hoc e lecti ex labore ꝑueniant · q̄tinus po ſtulādo mereātur accipe qđ eis oi potēs deus ante ſecula diſpoſuit do nare · ¶ Itē aug · Decreto dei iudicō

mali obdurātur flagellis boni emē dantur ·

Nabuchodonoſor penitentiā meruit fructuoſā nonne poſt innumeras impietates flagellatus penituit · et regnū qđ ꝑ diderat rurſus accepit pharao aūt ipis ē flagellis durior effcūs ⁊ ꝑijt Hic michi rōeȝ reddat qui diuinū ↄſiliū nimiū alte ſapiētiq3 corde di iudicat cur medicamētū vnius me dici manu ↄfectū alij ad interitū a lij valuerit ad ſalutē niſi q: xp̄i bo nus odor alijs ē odor vite in vitā · a lijs ē odor mortis in mortē quantū ad naturā ambo hoīes erāt quantū ad dignitates ambo reges quantū ad cāȝ ambo captiuū ꝑplm̄ dei poſſi debāt · quātū ad penā ambo flagel lis clemēter ammoniti · Quid ergo fines eoꝝ fecit eſſe diūſos · niſi q̄ vnus manū dei ſentiēs in recordati one ꝑprie iniquitatis ingemuit · alt̃ libero ↄtra dei miſericordiſſimā veri tatē pugnauit arbitrio · ¶ Item ·

Uaſis ire nunq̄ deus redderet interitū ſi nō ſpontaneū inueni retur homo hr̄e pc̄tm · q: nec deus peccāti hoī iuſte inferret iram ſi ho mo ex p̄deſtinacōne dei cecidiſſet in culpā · Idem · p̄deſtinacōnē dei ſiue ad bonū ſiue ad malū in oīb; ope rari ineptiſſime dicit̃ · ut ad vtrūq3 hoīes quedā nc̄citas videat̃ impelle re · cum in bonis volūtas ſit intelli genda nō ſine grā · in malis aūt vo lūtas intelligēda ſine gratia · Cum vero aliq̄s a deo aut t̃ditos deſide rijs ſuis ā obduratos eſſe legimus aut relictos magnis pc̄tis ſuis · hoc ipos meruiſſe ꝑſitemi · q: talia eoꝝ

et · c · greg · Idē ē h̄ ar · ad queſtio nē illam q̄ depo ſitus reſtitutus p̄ ferendus ſit ſub ſtituto · ut · viij · q · vlti · c · vlti · ar · cō tra · vij · q · i · eos q̄ licet determinata vid: extra de ſimo nia · ex inſinuacōne · Jo · de h̄ quid iuris ſit in q̄oni bus · no · b ·
i ¶ Rationē · ar · q̄ de ſingulis non eſt ratio redden da · ut · ꝭ · e · q · de ti rijs · de pe · di · iiij · ſi ex bono · ar · ↄtra · lxviij · di · corepi et · xxiiij · q · iij · ſi habes ·
k ¶ Odor · bonus odor xp̄i eſt predi catio bonoꝝ
Uaſis · nō ſpō taneum · de hac materia nota ui · xv · q · i · § · i · et · ij · et · c · merito ·
m ¶ Ex predeſtina tione · ar · q̄ non poteſt arguē q̄s factum cuius au ctor ipſe fuit · vt · xxviij · di · diaco ni · extra de cleri ↄiu · diuerſis
n ¶ Cum vero · ſic ergo bona que facit homo ꝑ deū facit · mala q̄ fa cit nō facit ꝑ deū quia deus non eſt auctor mali · ſ3 ne crederet quis qđ deus operetur in malis quia legit᷑ q̄ deus tradidit romanos in deſi deria carnis · et q̄ obdurauit cor pharaonis et qđ reliquid tirios et ſidonios pecca tis ſuis · et ideo o ſtendit qualiter hoc intelligatur ·
o ¶ Aliquos · ſcȝ romanos ·
p ¶ Aut traditoſ · tradere dicitur ho minē peccato q̄n̄ ꝑmittit hominem peccare · vel quia ſubtrahit ei gra tiam ·
q ¶ Legimus · in epiſtola ad roma nos et in exodo · et in euāgelio ma thei de tirijs et ſi donijs ·
r ¶ Non meritoſ ex hoc patet q̄ ꝑ mam gratiam ne mo meretur ut ꝭ · de con · di · iiij · gra tia · et · c · placuit ·

crimina ꝓceſſerūt ut ip̄e ſibi penaꝫ debuerint q̄ eis ſuppliciū verteretur in reatū· atqꝫ ita nec de iudicio dei querimur quo deſerit meritos deſeti· et miſc̄dıe eius gratias agimus qua liberat nō meritos liberari· Vires itaqꝫ obediētie nō ideo cuiquaꝫ ſb̄traxit qꝛ eū nō p̄deſtinauit· ſꝫ ideo eum nō p̄deſtinauit qꝛ receſſurū ab ip̄a obediētia eſſe p̄uidit· ¶ Predeſtinatio q̄ꝫ dei ſꝑ in bono eſt qui peccatū ſola hoīs volūtate ōmiſſuꝫ aut remittendū nouit cū laude miſericordie· ā plectendū cum laude iuſticie· In malis aūt opibꝫ nr̄is ſola p̄ſciētia dei intelligēda ē· quā ſicut p̄ſciuit ⁊ predeſtinauit q̄ ipſe fecit ⁊ ut faceremus dedit· ita preſciuit tātū ⁊ nō predeſtinauit q̄ nec ipſe fecit nec ut facēmus exegit· Hij aūt ſūt de quibus dicitur ex nobis exierūt ſꝫ nō fuer̄t ex nobis· ſi em̄ fuiſſet ex nobis manſiſſent utiqꝫ nobiſcum volūtate exierūt volūtate ceciderūt Et qꝛ p̄ſciti ſūt caſuri nō ſūt p̄deſtinati· eſſent aūt p̄deſtinati ſi eēnt reuerſuri ⁊ in ſcitate ac veritate manſuri· ac ꝑ hoc predeſtinatio dei multis eſt cauſa ſtandi· nemini ē cā labēdi· ¶ Nō ergo nc̄citatē facit correctōnis vel obduracōis d̄ina p̄deſtinacō ſeu p̄ſciētia cū boni ꝑ gr̄am corrigātur ⁊ libero arbitrio mali pereāt· Neqꝫ em̄ qꝛ p̄deſtinatio ſiue p̄ſciētia dei falli nō p̄t nec ideo nc̄c̄rio eueniūt q̄ p̄deſtinātur vel p̄ſciūtur ſicut nec nc̄c̄rio p̄deſtinant̄ vel p̄ſciunt̄ que futura ſūt· ſꝫ qꝛ bona abſqꝫ eius gr̄a mala p̄ter eius ſcientiā euenire nō pn̄t· ¶ Quāuis ergo ōueniēter dicat̄· ſi hec p̄deſtinata ſunt vel p̄ſcita nc̄c̄rio eueniēt· nō tn̄ ideo abſolute verū ē neceſſario eueniēt q̄ p̄deſtinata ſūt vel p̄ſcita· qꝛ h̄ neceſſitas refertur ad reꝝ euētū· ibi ad intuitū d̄ine p̄ſcie· Vnde aug· Due ſūt iquit nc̄citates· ſimplex vna· veluti nc̄c̄e eſt omnes hoīes eſſe mortales· altera ōdicōnis· ut ſi aliquem ambulaē quis ſcit eū ambulare neceſſe ē· qđ enim quiſqꝫ nouit id eſſe aliter ac notum eſt nequit· ſꝫ h̄ minime ſecū illā ſimplicē trahit· hanc enim nc̄citatē nō ip̄a fecit natura· ſꝫ ōdicōis adiectō· Nulla em̄ neceſſitas cogit incedē volūtate gradiētem· quāuis eū tūc cū gradiatur incedere neceſſariū eſt Eodem igitur modo ſi q̄đ ꝓuidentia pn̄s videt id nc̄c̄e ē eſſe· tam etſi nullā nature habet neceſſitatē· At quidē ea futura q̄ ex arbitrij libertate ꝓueniūt p̄ſcientia ōtuetur· Hec igitur ad intuitū relata d̄inū neceſſaria ſiūt ꝑ diſpoſitionē diuine nocōnis· ꝑ ſe vero ōſiderata abſolutā nature ſue libertatē nō deſerūt Fiet igitur ꝓculdubio cūcta q̄ futura de⁹ eſſe p̄noſcit ſꝫ eoꝝ quedā d̄ libero ꝓficiſcuntur arbitrio· q̄ q̄uis veniāt exiſtēdo· tn̄ naturā ꝓpriā nō amittūt· q̄ pri⁹ q̄ fier̄et etiam non euenire potuiſſent ¶ Hijs omibꝫ mala nr̄a libero aſcribūtur arbitrio cū alibi diuine aſcribātur indignacōni· ¶ Vnde greg·

Quom ſupna indignatio ſeſe ut ita dixerim medullit⁹ mouet hāc opinio hūana nō remouet· nec ſe cuiuſlibꝫ utiliter dep̄cacō obicit cū ſemel deus aliq̄đ ab intimis iraſcēdo diſponit· Hinc ē enim q̄ moyſes q̄ reatū totius plebis apud deū ſuis p̄cibꝫ terſit· dūqꝫ ſe obicē obtulit diuine iracūdie vim placauit ad petrā oreb veniēs ⁊ ꝑ aque exhibitione diffidens repmiſſiōnis terram ingredi dn̄o iraſcente non potuit·

De tirijs vero et ¶ Itē aug· ſidonijs quid aliud poſſumus dicē q̄ nō eſſe datū eis d̄ſuꝑ ut crederēt q̄s credituros fuiſſe ipſa veritas docet· ſi talia q̄lia apud nō credentes facta ſūt v̄tutū ſigna vidiſſent· quare aūt hoc eis negatū fuerit dicāt· ſi pn̄t qui calumniātur ⁊ oſtendāt cur apđ eos dn̄s mirabilia quibꝫ ꝓfutura nō erāt fecēit ⁊ apđ eos quibꝫ erant ꝓfutura nō fecēit Nos eteni ſi rōne facti ꝓfunditateꝫ iudicij eius penetrare nō poſſumus manifeſtiſſime tn̄ ſcimus ⁊ verū eſſe qđ dixit ⁊ iuſtū eſſe qđ fecit· ⁊ non ſolū tirios ⁊ ſidonios ſꝫ ec̄ corozaim et bethſaida potuiſſe ōūti· ⁊ fideles ex infidelibꝫ potuiſſe fieri ſi hoc i eis voluiſſꝫ dn̄s operari· Neqꝫ enim ulli falſū videri p̄t qđ veritas ait nemo p̄t venire ad me niſi fuerit ei datū a p̄re meo· Itē qui ꝑ ꝓpham plebi iudaice ꝓmiſit· ecce ego ſepiam vias tuas ſpinis ⁊ muniā ea lapidibꝫ q̄drıs id ē adimā tibi facultatē peccādi· Idē ꝑ pſalmiſtā d̄ dānādis dixit· Fiāt vie eoꝝ tenebre ⁊ lubricū ⁊ angelus dn̄i ꝑſequēs eos· ¶ Sꝫ in hijs omibꝫ vicia nr̄a hūane aſcribūtur mētis arbitrio· qđ diuina clemētia in electis miſc̄orditer vertit ad bonū in damnādis iuſte reliquit ad malū· Sicut ergo q̄uis certiſſime ſciamus neminē ultra terminuꝫ ſibi a deo p̄fixū eē victurū· omibꝫ tn̄ lā guentibꝫ nō incōgrue medem̄· ſic q̄uis nemo ſaluet̄ niſi p̄deſtinatus

a ¶ Fecit· ſ· bona·
b ¶ Fecit· ſ· mala
c ¶ Dicitur· i epiſtola· Iohis·
d ¶ Ex nobis· q̄ tū ad p̄deſtiacōꝫ·
e ¶ Stādi· ſed nōne iam dixit quia predeſtinacō non ē cauſa quare homo faciat bonum· ſed potius bonum qđ facit eſt cauſa predeſtinationis· ſed dicas h̄ p̄deſtinationē a ꝓpe ſeculari deū p̄deſtināſtem· naꝫ nemo poteſt venire ad me niſi fuerit ei datū a patre meo· vel dic q̄ p̄deſtinatio nō eſt cā efficiens ſed eſt cauſa ſine qua non fit· Item ſi vere volumus loqui non eſt concedendum q̄ bona futura ſint cauſa p̄deſtinationis· qꝛ ex hoc ſequeretur q̄ cauſa eſſet poſterior ſuo cauſato· Itē q̄cquid deus predeſtinauit ab eterno p̄deſtinauit· ſi ergo p̄deſtinatio eſt eterna· ergo nō habꝫ cauſam ſue generacōnis· nō ergo futura ſūt cauſa ei⁹ Item ſi quid eſſꝫ cauſa g̃nationis eius· ergo eius oppoſitū eſſet cauſa corrupcōnis eius ſed impoſſibile eſſet cauſam corrūpi vel deſinere eſſe· quia ſi corrumperetur vl̄ deſineret eſſe· g° poſt h̄ inſtans non eſſet ergo ſi mō non eſt nūquā fuit· nā bene ſequit̄ ſi fuit p̄deſtinatuꝫ g° eſt p̄deſtinatuꝫ et ſꝑ erit p̄deſtinatum Iohannes·
f ¶ Falli· hec argumentatio non valet deus preuidit aliq̄d et aliter poteſt euenire· g° p̄uidentia dei eſt fallibilis·
g ¶ Quamuis· ad huius· ſ· intelligētiā nota q̄ omnes tales locutiones ſūt duplices ſi deus p̄uidit aliquid neceſſario id veniet qꝛ ſi h̄ dictio neceſſario determinet totalem cōſequētiā ē locutio vera· et tūc talis eſt ſenſus h̄ cōſequentia ſi deus p̄uidit aliquid illđ euenit eſt neceſſaria· ſi autē h̄ dictio neceſſario determinat ip̄m cōſequens eſt falſa· ſilr̄ h̄ ē duplex neceſſariū eſt ſocratem ambulare cū ambulat quia ſi intelligatur cōpoſita et de dicto vera ē ſi de re eſt falſa· ſimiliter hec ē duplex· neceſſarium eſt h̄ eueniē q̄ deus p̄uidit de dicto ē vera· de re eſt falſā· iſtud em̄ qđ de⁹ p̄uidit nō eſt neceſſe eueniē Et nota q̄ h̄ ārgumentatio nō valꝫ ſi deus p̄uidit aliquid neceſſario illud eueniet· ergo ſi deus p̄uidit aliquid neceſſarium eſt illud euenire· qꝛ modo h̄ dictio neceſſariuꝫ nō poteſt determinare illam ōſequentiā ſed tm̄ ōſequens·
h ¶ Nequid· vēa ē ſi intelligatur d̄ dicto·
i Quom ſupna· plebis· hiſtoriam habes · xlv · di· diſciplina·
k ¶ Oreb· hiſtoriam habes de pe· di· ij· ſ· o ꝓponitur·
l ¶ Iraſcente· intelligas tn̄ q̄ quātum ad t̄palez penam p̄t ira dei eſſe cōmutabilis· ſed quātū ad eternaꝫ nō· xxij· q· iiij· incōmutabilis·
m De tirijs· vt crederēt· p̄ſente dn̄o ſed poſtea crediderunt ad predicationem apl̄oꝝ·
n ¶ Si racōne· eodem modo dicendum ē quia ſi papa aliquid facit qđ videtur iniuſtum vbi nos rationem non poſſumus aſſignare q̄ nlōminus illud iuſtum ſit·
o ¶ Qui ꝑ ꝓphetam· oſee·
p ¶ Vias· id eſt actiones·
q ¶ Spinis· id eſt cōp̄uctionibꝫ·
r ¶ Quadris · id ē v̄tutibus q̄tuor vel doctrina quatuor euāgelioꝝ·